

Zesde jaargang, 2017,
nr. 6 (juni)

Rechtspraak Europa

In één klik verbonden met Europa

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU). Kernredactie: Marc de Werd, Marielle Leenaers en Joanne Bik. Vaste medewerkers: Roel Andrea, Dorien Boessenkool, Floris Dudok van Heel, Louisa Klop, Menco Rasterhoff, Nienke de Visser en Mirjam Winkels.

Rechtspraak Europa wordt gemaakt door het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak ([LBVr](#)), en wordt gepubliceerd op het weblog [European Courts](#), op de [website van de rechtspraak](#) (inclusief archief), en op [Intro Europees recht](#) (alleen intern).

Het archief is te raadplegen op [rechtspraak.nl](#).

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar joanne.bik@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Copyright ©2017 Marc de Werd/Gerechtshof Amsterdam; ©2017 Joanne Bik/LBvR

Volg Rechtspraak Europa op Twitter: [@europeancourts](#) en [@joannebik1](#)

Inhoud

Inhoud	2
Leeswijzer	4
Deel 1 – Rechtspraak	5
Aanbesteding en overheidsopdrachten (B)	5
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B – C)	8
Asiel, migratie en burgerschap Unie (S – V)	11
Belastingen	16
Belastingen, btw (Fi - S)	19
Belastingen, douane en tariefindeling	23
Belastingen, vennootschappen en vrij verkeer kapitaal	25
Burgerinitiatief	27
Civiel recht	27
Consumentenrecht en reclame (C)	28
Detentie (S)	31
Diensten, elektronische communicatiediensten	32
Digitale markt	34
EFRO	34
Euthanasie	34
Familieleven (Fa – SZ)	34
Financiële diensten en markten (B – S)	35
GBVB en bevrozing tegoeden	35
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B)	36
Godsdienstvrijheid (B)	36
Grondrechten (Handvest) en EVRM	37
Handel en anti-dumping	38
Huiselijk geweld	40
Insolventie	40
Institutioneel recht	40
Intellectuele eigendom	41
Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken	45
Kinderontvoering	48
Landbouw en visserij (B)	48
Levenslang	49
LHBT-rechten	49
Luchtvaart (C)	49
Mededinging	51

Milieu, natuur, duurzame energie.....	51
Ne bis in idem (B – S)	54
Overlevering en uitlevering (S).....	55
Politieonderzoek en bewijsvergaring.....	55
Privacy en persoonsgegevens	56
Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht	57
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel	58
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht	58
Producteisen	60
Rechterlijke onafhankelijkheid	60
Recht op leven	61
Rijbewijs (S)	61
Staatssteun	62
Strafrecht	65
Toegang tot documenten (B).....	66
Verkiezingen	67
Vervoer (B).....	67
Vrij verkeer.....	68
Vrijheid van meningsuiting (S)	69
Vrijheid van vereniging.....	70
Deel II - Algemeen	70
Algemeen	70
Cursus en opleiding.....	70
Nieuwsbrieven.....	72
NL prejudiciële verwijzingen	73
Vacatures	74

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees ius commune maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven "bladwijzers", de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt dankbaar gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.
- In de index is tussen haakjes aangegeven voor welke rechtsgebieden de informatie relevant is: Bestuursrecht (B), Civiel recht (C), Familierecht (Fa), Fiscaal recht (Fi), Strafrecht (S), Vreemdelingenrecht (V)

Deel 1 – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B)

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-387/14 – Esaprojekt – Polen – ECLI:EU:C:2017:338 – arrest

Procedurele grenzen aan mogelijkheden ondernemers in aanbestedingsopdrachten

Richtlijn 2004/18/EG. Bij de verwijzende rechter is de vraag gerezen of de artikelen 2 en 51 van de richtlijn eraan in de weg staan dat een ondernemer bij het aanvullen van documenten op verzoek van de aanbestedende dienst een beroep doet op andere prestaties dan die welke hij in zijn oorspronkelijke inschrijving had vermeld. Voorts twijfelt de verwijzende rechter aan de mogelijkheid voor de ondernemer om gebruik te maken van het in artikel 48, lid 3, van de richtlijn vastgestelde recht om een beroep te doen op de bekwaamheden van derde entiteiten wanneer hij alleen niet voldoet aan de minimumvereisten om deel te nemen aan de procedure voor de gunning van een opdracht voor diensten. Overigens vraagt de verwijzende rechter zich ook af in welke omstandigheden een ondernemer verantwoordelijk kan worden gesteld voor een ernstige fout, en dus van deelneming aan een overheidsopdracht kan worden uitgesloten.

Hof: Artikel 51 van richtlijn 2004/18/EG juncto artikel 2 van deze richtlijn staat eraan in de weg dat een ondernemer, na het verstrijken van de termijn voor het indienen van de inschrijvingen voor een overheidsopdracht, aan de aanbestedende dienst, als bewijs dat hij voldoet aan de voorwaarden om aan een overheidsopdrachtenprocedure deel te nemen, documenten overlegt die in zijn oorspronkelijke inschrijving niet zijn vermeld, zoals een door een derde entiteit uitgevoerde overeenkomst en de verbintenis van deze entiteit om deze ondernemer bekwaamheden en middelen ter beschikking te stellen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de betrokken opdracht.

Artikel 44 van richtlijn 2004/18 juncto artikel 48, lid 2, onder a), van deze richtlijn en het in artikel 2 ervan vermelde beginsel van gelijke behandeling van ondernemers moet aldus worden uitgelegd dat het een ondernemer niet toestaat een beroep te doen op de draagkracht van een andere entiteit, in de zin van artikel 48, lid 3, van deze richtlijn, door de kennis en de ervaring van twee entiteiten, die elk op zich niet beschikken over de voor de uitvoering van een bepaalde opdracht gevraagde bekwaamheden, samen te tellen, in het geval de aanbestedende dienst meent dat de betrokken opdracht ondeelbaar is, en dat een dergelijke uitsluiting van de mogelijkheid om een beroep te doen op de ervaring van verschillende ondernemers verband houdt met en in verhouding staat tot het voorwerp van de betrokken opdracht, die bijgevolg door één ondernemer moet worden uitgevoerd.

Artikel 44 van richtlijn 2004/18 juncto artikel 48, lid 2, onder a), van deze richtlijn en het in artikel 2 ervan vermelde beginsel van gelijke behandeling van ondernemers moet aldus worden uitgelegd dat het een ondernemer, die individueel deelneemt aan een procedure voor de gunning van een overheidsopdracht, niet toestaat een beroep te doen op de ervaring van een combinatie van ondernemingen, waaraan hij in het kader van een andere overheidsopdracht heeft deelgenomen, wanneer hij niet daadwerkelijk en concreet heeft deelgenomen aan de uitvoering van deze opdracht.

Artikel 45, lid 2, onder g), van richtlijn 2004/18, op basis waarvan een ondernemer van deelneming aan een overheidsopdracht kan worden uitgesloten, onder meer wanneer hij zich „in ernstige mate schuldig” heeft gemaakt aan valse verklaringen bij het verstrekken van de door de aanbestedende dienst gevraagde inlichtingen, moet aldus worden uitgelegd dat het kan worden toegepast wanneer de betrokken ondernemer verantwoordelijk is voor een nalatigheid van een zekere mate van ernst, namelijk een nalatigheid die een beslissende invloed kan hebben op de beslissingen tot uitsluiting van, selectie voor of gunning van een overheidsopdracht, ongeacht of wordt vastgesteld dat deze ondernemer een opzettelijke fout heeft gemaakt.

Artikel 44 van richtlijn 2004/18 juncto artikel 48, lid 2, onder a), van deze richtlijn en het in artikel 2 ervan neergelegde beginsel van gelijke behandeling van ondernemers moet aldus worden uitgelegd dat het een ondernemer toestaat een beroep te doen op ervaring door tegelijk te verwijzen naar twee of meer overeenkomsten als één opdracht, tenzij de aanbestedende dienst een dergelijke

mogelijkheid heeft uitgesloten op grond van vereisten die verband houden met en in verhouding staan tot het voorwerp en de doelstellingen van de betrokken overheidsopdracht.

- ECJ clarifies that reliance on third party capacities is not possible after the tenderer has been found not to comply with qualitative selection criteria (C-387/14) ([how to crack a nut](#))

HvJ – ARREST – 11 mei 2017 – Zaak C-131/16 – Archus en Gama – Polen – ECLI:EU:C:2017:358 – arrest

Gelijke behandeling van inschrijvers op aanbestedingsopdrachten

Richtlijn 2004/17/EG. Richtlijn 92/13/EEG. Het geding betreft de besluiten van de aardolie- en aardmaatschappij tot afwijzing van de offerte van Archus en Gama in het kader van een procedure voor het plaatsen van een overheidsopdracht en tot aanvaarding van de offerte van Digital-Center.

*Hof: Het beginsel van gelijke behandeling van de inschrijvers dat is neergelegd in artikel 10 van richtlijn 2004/17/EG verzet zich ertegen dat de aanbestedende dienst een inschrijver verzoekt de verklaringen of documenten over te leggen die volgens het bestek moesten worden verstrekt, maar die niet binnen de termijn voor het indienen van inschrijvingen zijn ingestuurd. Dat artikel staat er daarentegen **niet** aan in de weg dat de aanbestedende dienst een inschrijver verzoekt zijn inschrijving nader toe te lichten of een kennelijke materiële fout daarin te verbeteren, mits een dergelijk verzoek wordt gericht aan alle inschrijvers die in dezelfde situatie verkeren, alle inschrijvers gelijk en op loyale wijze worden behandeld en die nadere toelichting of verbetering niet kan worden gelijkgesteld met de indiening van een nieuwe inschrijving. Het is de taak van de verwijzende rechter om dat te verifiëren.*

Richtlijn 92/13/EG moet aldus worden uitgelegd dat, in een situatie waarin in een procedure voor het plaatsen van een overheidsopdracht twee inschrijvingen zijn ingediend en de aanbestedende dienst twee simultane besluiten heeft vastgesteld – een besluit tot afwijzing van de offerte van de ene inschrijver en een besluit tot gunning van de opdracht aan de andere –, de uitgesloten inschrijver, die beroep instelt tegen die twee besluiten, om uitsluiting van de inschrijving van de opdrachtnemer moet kunnen verzoeken, zodat het begrip „bepaalde opdracht” in de zin van artikel 1, lid 3, van richtlijn 92/13, in voorkomend geval kan verwijzen naar de eventuele opening van een nieuwe procedure voor het plaatsen van een overheidsopdracht.

- ECJ extends the Manova principles to the submission of samples & clarifies the scope of Remedies Directive in a Utilities Procurement setting (C-131/16) ([how to crack a nut](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 3 mei 2017 – Zaak C-701/15 – Malpensa Logistica Europa – Italië – ECLI:EU:C:2017:332 – conclusie

Is voor het toekennen van luchthavenruimte aan dienstverleners van grondafhandelingsdiensten, al is het maar tijdelijk, een aanbestedingsprocedure vereist?

Richtlijn 2004/17/EG. Richtlijn 96/67/EG. Malpensa Logistica, een onderneming die grondafhandelingsdiensten verleent op de luchthaven van Milaan-Malpensa vecht een besluit aan van de beheerder van de luchthaven. Bij dat besluit zijn aan een andere onderneming, Beta-Trans, bepaalde luchthavenfaciliteiten voorlopig beschikbaar gesteld zonder het doorlopen van een aanbestedingsprocedure.

*A-G: Artikel 7 van richtlijn 2004/17/EG verzet zich **niet** tegen een nationale regeling waarbij niet is vereist dat er steeds een openbare aanbestedingsprocedure plaatsvindt vóór de toewijzing, waaronder ook de tijdelijke toewijzing, van luchthavenruimtes voor het verrichten van grondafhandelingsdiensten.*

Toewijzing dient te geschieden overeenkomstig artikel 16, lid 2, van richtlijn 96/67/EG zodat de luchthavenruimtes over de verschillende dienstverleners van grondafhandelingsdiensten, met inbegrip van nieuwkomers, worden verdeeld voor zover dit nodig is voor het uitoefenen van hun rechten en teneinde een daadwerkelijke en eerlijke concurrentie te bewerkstelligen op basis van

relevante, objectieve, transparante en niet-discriminerende regels en criteria. Het staat aan de nationale rechter om dit na te gaan.

- Is allocating airport space to groundhandling operators, even if only temporarily, subject to eu utilities procurement rules? (AG Opinion in C-701/15) ([how to crack a nut](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 11 mei 2017 – Zaak C-223/16 – Casertana Costruzioni – Italië – ECLI:EU:C:2017:365 – conclusie

Automatisch uitsluiten van inschrijver van een aanbestedingsprocedure wanneer hij een beroep heeft gedaan op de draagkracht van een andere entiteit wanneer deze entiteit de vereiste draagkracht vervolgens verliest is niet in strijd met richtlijn 2004/18/EU

Richtlijn 2004/18/EG. Richtlijn 2014/24/EU. Het gaat in deze zaak om de vraag of artikel 47, lid 2, en artikel 48, lid 3, van richtlijn 2004/18/EG in de weg staan aan een nationale regeling waarbij een inschrijver automatisch van de aanbestedingsprocedure wordt uitgesloten wanneer hij een beroep heeft gedaan op de draagkracht of de bekwaamheden van een andere entiteit die tijdens de aanbestedingsprocedure de vereiste draagkracht of bekwaamheden verliest.

*A-G: De artikelen 47 en 48 van richtlijn 2004/18/EU verzetten zich **niet** tegen een nationale regeling waarbij een inschrijver automatisch van de aanbestedingsprocedure wordt uitgesloten wanneer hij een beroep heeft gedaan op de draagkracht of de bekwaamheden van een andere entiteit wanneer deze entiteit de vereiste draagkracht of bekwaamheden vervolgens verliest.*

- AG Wahl issues excessively formalistic Opinion on 'crumbling' reliance on third party capacities (C-223/16) ([how to crack a nut](#))

GERECHT EU – ARREST – 3 mei 2017 – zaak T-200/16 – Gfi PSF Sàrl – ECLI:EU:T:2017:294 – arrest

Verordening (EU, Euratom) nr. 966/2012. Het betreft een beroep tot nietigverklaring van besluiten van Bureau voor publicaties van de Europese Unie waarbij de offerte is afgewezen die verzoekster had ingediend in het kader van Europese openbare aanbesteding nr. 10573, „Ontwikkelings-, onderhouds-, uitbreidings- en bijstandsdiensten voor websites gebaseerd op SharePoint-technologie en redactiediensten voor verspreiding via het web”, met een totale waarde van 2 005 704 EUR over vier jaar.

- The curious case of the open envelope inside the envelope - a propos GC's Gfi PSF v Commission Judgment (T-200/16) ([how to crack a nut](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 8 mei 2017 – zaak C-144/17 – Lloyd's of London

Vragen over Italiaanse wet die verbiedt dat verschillende inschrijvers deelnemen die zijn terug te voeren op één en hetzelfde beslissingscentrum; vertrouwelijkheid offertes; vrije mededinging;

Richtlijnen 2004/17/EG. Richtlijn 2004/18/EG. Richtlijn 2009/138/EG (Solvabiliteit II). Artikel 101 en 102 VWEU. De regionale dienst voor milieubescherming van Calabrië (verweerster) heeft een openbare aanbesteding voor verzekeringsdiensten uitgeschreven, verdeeld in zes percelen voor de periode 2016-2018. Criterium voor gunning is de 'economisch meest voordelige inschrijving'. Ingeschreven hebben onder meer twee bij verzoekster aangesloten syndicaten. Deze twee syndicaten zijn van de aanbesteding uitgesloten wegens schending van een Italiaanse wet die verbiedt dat verschillende inschrijvers deelnemen die zijn terug te voeren op één en hetzelfde beslissingscentrum. Verweerster wijst op het gebruik door de partijen van identieke formulieren die door dezelfde persoon zijn ondertekend, dat de belastingzegels op de offertes doorlopend genummerd zijn en dat dezelfde bewoordingen en dezelfde verklaringen zijn gebruikt. Zij stelt schending van vertrouwelijkheid van offertes, van vrije mededinging en gelijke behandeling van inschrijvers. De verwijzende rechter wijst er evenwel op dat de bepalingen niet noodzakelijkerwijs impliceren dat meerdere bij verzoekster aangesloten syndicaten tegelijk aan eenzelfde aanbesteding van een aanbestedende dienst kunnen deelnemen. Hij twijfelt er niet aan dat degene die de offerte

ondertekent de inhoud daarvan kent en hij vraagt zich dan ook af of de onafhankelijkheid en vertrouwelijkheid van de offertes daar niet mee in het gedrang komen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 15 mei 2017 – zaak C-152/17 – Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi*

Herziening prijzen en overeenkomsten betreffende bijzondere sectoren

Richtlijn 2004/17/EG. Artikel 16 Handvest grondrechten EU. Artikel 3 VEU. Artikelen 26, 56-58 en 101 VWEU. Verzoekster heeft met de vennootschap Catania Multiservizi een tijdelijke vereniging opgericht en deelgenomen aan een aanbesteding van de Italiaanse spoorwegen (verweerster) voor schoonmaakdiensten (stations, wachtlokalen e.d.). Verzoekster dient als 'groepshoofd' een verzoek in tot verhoging van de vergoeding voor de uitvoering van de opdracht wegens stijging van de personeelskosten. Na afwijzing daarvan start zij een procedure. De rechter oordeelt dat 'schoonmaak' valt onder de regeling in de Italiaanse wet voor 'bijzondere sectoren': het moet deel uitmaken van het productie-, distributie- en transportnetwerk. In casu gaat het om schoonmaakdiensten van bedrijfsruimten – noodzakelijke onderdelen van de spoorwegonderneming. Verzoekster gaat in beroep waarin zij stelt dat het plaatsen van een opdracht voor diensten slechts onder de regeling voor bijzondere diensten kan vallen indien behalve aan een subjectieve voorwaarde mede is voldaan aan een objectieve voorwaarde, te weten dat de dienst wordt aangewend 'ten behoeve van' de activiteit die valt onder de bijzondere sectoren. Verzoekster stelt dat de nationale voorschriften niet verenigbaar zijn met richtlijn 2004/17. Met name de uitleg die herziening van de prijzen uitsluit voor overeenkomsten betreffende de zogenoemde bijzondere sectoren, vooral in die waarvan het voorwerp verschilt van die waarop die richtlijn betrekking heeft. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-136/12 Consiglio Nazionale dei Geologi;

NOOT – bij HvJ 17 november 2015, zaak C-115/14 Regiopost

Looking closely at the RegioPost case: two new papers on public procurement and labour standards under EU law ([how to crack a nut](#))

NOOT – bij HvJ 14 december 2016, zaak C-171/15 Connexion Taxi Services

Mr. G. Bouwman, 'Spanning tussen het evenredigheidsbeginsel en het gelijkheids- en transparantiebeginsel bij het uitsluiten van ondernemingen in het aanbestedingsrecht', *NtER 2017-3*, p. 53-61

OVERIG

- Grensoverschrijdende gezamenlijke aanbestedingen: waar liggen de mogelijkheden? – studie van de Europese Commissie ([Europa decentraal](#))
- Some thoughts on procurement flexibility and accountability after the 2014 EU Public Procurement Package & recent trends in case law ([how to crack a nut](#))

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B – C)

HvJ – ARREST – 10 mei 2017 – Zaak C-690/15 – de Lobkowicz – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:355 – arrest

Sociale bijdragen en heffingen op inkomsten uit onroerend goed voor ambtenaren EU

Statuut van de ambtenaren van de Europese Unie. Het Hof beantwoordt de prejudiciële vraag of er een beginsel bestaat dat zich ertegen verzet dat een ambtenaar van de Europese Commissie wordt onderworpen aan sociale bijdragen en heffingen over de in een lidstaat van de Europese Unie genoten inkomsten uit onroerend goed.

Hof: Artikel 14 van protocol (nr. 7) betreffende de voorrechten en immuniteiten van de EU en de bepalingen van het Statuut van de ambtenaren van de EU betreffende het gemeenschappelijk stelsel van sociale zekerheid van de instellingen van de Unie, verzetten zich tegen een nationale wettelijke regeling, op grond waarvan de inkomsten uit onroerend goed die in een lidstaat zijn ontvangen door een ambtenaar van de Europese Unie die in die lidstaat zijn fiscale woonplaats heeft, worden onderworpen aan sociale bijdragen en heffingen die bestemd zijn voor de financiering van het socialezekerheidsstelsel van die lidstaat.

HvJ – ARREST – 31 mei 2017 – zaak C-420/15 – U – België – ECLI:EU:C:2017:408 - arrest

Belgische verplichting om auto die slechts nu en dan gebruikt wordt in België in te schrijven in België is in strijd met vrij verkeer van werknemers

Artikel 45 VWEU. Dit verzoek is ingediend in het kader van een strafprocedure die tegen U, een Italiaans staatsburger, ambtenaar van de Europese Commissie, is ingesteld omdat deze in België had gereden met een in Italië ingeschreven motorvoertuig.

Hof: Artikel 45 VWEU moet in die zin worden uitgelegd dat het in de weg staat aan een wettelijke regeling van een lidstaat, op grond waarvan een ingezeten werknemer een motorvoertuig waarvan hij de eigenaar is, maar dat al in een andere lidstaat is ingeschreven en is bestemd om vooral op het grondgebied van laatstgenoemde lidstaat te worden gebruikt, in eerstgenoemde lidstaat moet inschrijven.

HvJ – CONCLUSIE A-G WATHELET – 3 mei 2017 – Zaak C-189/16 – Zaniewicz-Dybeck – Zweden - ECLI:EU:C:2017:329 – conclusie

De (on-)mogelijkheden bij het berekenen van het pensioen en in een andere lidstaat vervulde tijdvakken

Verordening (EEG) nr. 1408/71. De verwijzende rechter, wil weten of het mogelijk is om bij de berekening van het Zweedse gegarandeerde pensioen, aan in een andere lidstaat van de Unie vervulde tijdvakken van verzekering een waarde toe te kennen die overeenkomt met de gemiddelde waarde van de in Zweden vervulde tijdvakken van verzekering.

A-G: Het recht op een minimumouderdomsuitkering moet worden beoordeeld overeenkomstig de toepasselijke nationale wetgeving en artikel 50 van verordening (EEG) nr. 1408/71.

Bij de berekening overeenkomstig artikel 46, lid 2, onder a), van verordening nr. 1408/71 van het theoretische bedrag van het pensioen dat als basis dient voor de berekening van het pro-ratapensioen, moet het bevoegde orgaan rekening houden met een door de wetgeving van zijn lidstaat gegarandeerde minimumouderdomsuitkering, teneinde de werknemer te verzekeren van het maximale theoretische bedrag van het pensioen dat als basis voor het pro-ratapensioen dient, waarop hij aanspraak zou kunnen maken indien alle tijdvakken van verzekering in de betrokken staat waren vervuld. Het bevoegde orgaan moet bij de berekening van dat theoretische bedrag, het bedrag van de verdiensten, premies of bijdragen, of verhogingen die uit hoofde van de krachtens de wetgeving van andere lidstaten vervulde tijdvakken van verzekering en/of wonen in aanmerking moeten worden genomen, vaststellen op basis van het bedrag van de verdiensten, premies of bijdragen, of verhogingen dat is bepaald voor de tijdvakken van verzekering en/of wonen die zijn vervuld krachtens de door het bevoegde orgaan toegepaste wetgeving. Het bevoegde orgaan kan bij de berekening van het recht op een minimumouderdomsuitkering rekening houden met de pensioeninkomsten die de verzekerde van een andere lidstaat ontvangt.

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 4 mei 2017 – Zaak C-566/15 – Erzberger – Grote Kamer – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:347 – persbericht – conclusie

Actief en passief kiesrecht van werknemers die werken buiten het nationale grondgebied van een onderneming

Artikelen 18 en 45 VWEU. De advocaat-generaal concludeert dat het Unierecht zich niet verzet tegen een nationale regeling die bepaalt dat slechts werknemers die werkzaam zijn bij een op het nationale grondgebied gelegen vestiging van een onderneming kiesrecht hebben in de verkiezingen voor vertegenwoordiging in de raad van toezicht. Noch het beginsel van vrij verkeer van werknemers,

noch het discriminatieverbod op grond van nationaliteit verzet zich tegen een dergelijke beperking, aldus de advocaat-generaal.

*A-G: De artikelen 18 en 45 VWEU staan **niet** in de weg aan een regeling die bepaalt dat alleen de werknemers die werkzaam zijn in de op het nationale grondgebied gelegen vestigingen van een vennootschap of vennootschappen van een concern stemrecht hebben en zich verkiesbaar kunnen stellen in de verkiezingen van de vertegenwoordigers van de werknemers binnen de raad van toezicht van die vennootschap.*

■ A-G: Duitse medezeggenschapsregels terecht beperkt tot Duitsland (ECER)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Hoge Raad – 12 mei 2017 – ECLI:NL:HR:2017:849

Vragen over premie volksverzekeringen en algemene heffingskorting indien werknemer uit andere lidstaat een paar maanden in NL heeft gewerkt en gewoond en daarna in eigen lidstaat dat jaar geen inkomen heeft verworven

Verordening 1408/71. Verordening 883/2004. Artikel 45 VWEU. Toepasselijkheid van het arrest Blanckaert indien een werknemer gedurende een deel van het jaar voor de volksverzekeringen is verzekerd op grond van werkzaamheden in Nederland en gedurende het resterende deel van dat jaar in een andere lidstaat woont en daar (nagenoeg) geen inkomen verwerft.

Staat artikel 45 VWEU in de weg aan een regeling van een lidstaat die meebrengt dat een werknemer die op grond van Verordening 1408/71 dan wel Verordening 883/2004 gedurende een gedeelte van een kalenderjaar voor volksverzekeringen in de desbetreffende lidstaat is verzekerd, bij de heffing van premie voor die verzekeringen alleen aanspraak heeft op een gedeelte van het premiedeel van de algemene heffingskorting dat is bepaald in tijdsevenredigheid naar de periode van verzekering, indien die werknemer gedurende het resterende gedeelte van het kalenderjaar niet in die lidstaat is verzekerd voor de volksverzekeringen, en hij in dat resterende gedeelte van het kalenderjaar in een andere lidstaat woonachtig is en (nagenoeg) zijn gehele jaarinkomen heeft verworven in de eerstbedoelde lidstaat?

■ Hele of gedeeltelijke heffingskorting bij werken korter dan jaar? (ECER)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 9 mei 2017 – Gevoegde zaken C-133/17 en C-134/17 – Podilă e.a.*

Procedure voor erkenning van arbeid onder bijzondere (zware) omstandigheden

Richtlijn 89/391/EEG. Artikel 114, lid 3, 151 en 153 VWEU. Verzoekers in beide zaken hebben arbeid verricht die in eerste instantie is aangemerkt als arbeid onder bijzondere (zware) omstandigheden. Van 2001 tot 2004 wordt hun werk aangemerkt als arbeid onder normale omstandigheden, terwijl de werkomstandigheden en het werk ongewijzigd zijn. In zaak C-133/17 acht de verwijzende rechter het een ernstige schending van de rechten van werknemers dat alleen vakbonden het recht hadden een procedure in te leiden. Tot 31 december 2002 hadden werknemers daartoe geen enkel persoonlijk recht, zodat hen onder meer toegang tot de rechter werd ontnomen. In beide zaken willen verzoekers dat de werkzaamheden worden aangemerkt als arbeid onder speciale omstandigheden.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 9 mei 2017 – zaak C-147/17 – Sindicatul Familia Constanta e.a.

Rechten en plichten van pleegouders; doorbetaling vakantie

Richtlijn 89/391/EEG. Richtlijn 2003/88/EG. Verzoekers zijn als pleegouders '24/7' in loondienst bij de Roemeense kindbescherming (verweerster). De beroepsmatige pleegouder heeft verplichtingen die voortdurend toezicht en voortdurende verzorging van het kind inhouden, met uitzondering van de periodes waarin het kind naar school gaat. De pleegouder moet volgens de werkbeschrijving ervoor zorgen dat de werkzaamheden ook worden voortgezet gedurende de periode waarin de

wettelijk geregelde vakantie wordt opgenomen, tenzij de werkgever toestemming geeft om gedurende deze periode van het kind te worden gescheiden. Verzoekers zijn een procedure gestart om beter loon en betere arbeidsvoorwaarden te eisen, waaronder toeslag voor werk op rust- en feestdagen en vergoeding voor niet opgenomen vakantiedagen. Verweerster stelt dat pleegouders geen recht hebben op de gevraagde toelage zolang er in de Roemeense regelgeving geen rechtsgrondslag voor de betaling daarvan is. Zij hebben ook geen recht op een financiële vergoeding voor vakantie: voortzetting van de werkzaamheden moet ook tijdens die periode worden gegarandeerd. De verwijzende rechter constateert dat in de jurisprudentie verschillend wordt geoordeeld over rechten van pleegouders, zowel wat betreft vergoedingen als werktijden. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: (zie pagina 3 en 4 van de verwijzingsbeschikking).

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 26 mei 2017 – zaak C-193/17 Cresco Investigation*

Zie onder: Godsdienstvrijheid

Feestdagvergoeding Goede vrijdag; Handvest grondrechten; horizontale werking

NOOT – bij arrest HvJ 27 april 2017, zaak C-620/15 A-Rosa

L'affaire A-Rosa (C-620/15): dumping social ou occasion manquée par la France de soumettre des travailleurs navigants à sa législation de sécurité sociale ? (gdr-elsj)

Vertaling: Sociale dumping of een gemiste kans voor Frankrijk om varende werknemers onder de sociale zekerheidswetgeving van Frankrijk te laten vallen?

REGELGEVING EU

Interpretatieve mededeling over Richtlijn 2003/88/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende een aantal aspecten van de organisatie van de arbeidstijd, C/2017/2601 (PB C 165 van 24.5.2017)

De mededeling wil de lidstaten en andere belanghebbenden juridische duidelijkheid en rechtszekerheid bieden bij de toepassing van de arbeidstijdenrichtlijn en de nationale autoriteiten, rechtsbeoefenaars en sociale partners helpen de richtlijn uit te leggen. Daartoe worden de bepalingen van de richtlijn en de jurisprudentie van het Hof waarin de bepalingen zijn uitgelegd, in één document samengebracht. Tegelijkertijd beklemtoont de Commissie dat de mededeling niet bindend is en niet bedoeld is om nieuwe regels te creëren.

Asiel, migratie en burgerschap Unie (S – V)

EHRM – ARREST – 30 mei 2017 - N.A. t. Zwitserland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0530JUD005036414

EHRM – ARREST – 30 mei 2017 - A.I. t. Zwitserland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0530JUD002337815

In Zwitserland verblijvende Soedanezen zonder asiel: wel of niet uitzetten?

Het Hof heeft verschillend geoordeeld in twee zaken betreffende de uitzetting van Soedanese burgers die voorafgaand aan hun verblijf in Zwitserland politieke activiteiten voor een van de meeste rebellerende bewegingen van Soedan destijds, de JEM, hadden uitgeoefend. Beide Soedanezen dreigden na de afwijzing van hun asielaanvragen door de Zwitserse autoriteiten te worden uitgezet naar het land van herkomst en stapten naar het Hof omdat ze meenden dat hun recht op leven en het folteringsverbod waren geschonden.

Het Hof achtte de rechten van verzoeker N.A. niet geschonden, omdat de politieke activiteiten die verzoeker in ballingschap uitoefende, waarschijnlijk niet zouden kunnen zijn opgemerkt door de inlichtingendienst en verzoeker derhalve geen risico meer liep om in het land van terugkeer aan martelingen onderworpen te worden. Het Hof hield er met name rekening mee dat de verklaringen van N.A. geloofwaardigheid ontbeerden, hij geen gedocumenteerde bewijzen had aangeleverd noch argumenten daartoe naar voren gebracht.

De rechten van verzoeker A.I. waren daarentegen wel geschonden. Het Hof oordeelde dat de nationale autoriteiten geen nauwkeurig onderzoek hadden verricht naar het verhaal van A.I. met betrekking tot zijn activiteiten destijds in Soedan. Het Hof achtte de verklaringen van A.I., door bewijzen ondersteund en derhalve geloofwaardig. Bovendien was de politieke betrokkenheid van A.I. gedurende zijn verblijf in Zwitserland verder geïntensiveerd, onder andere door bezoeken van hem aan de leiders van de Zwitserse tak van de oppositie. Het Hof kon derhalve niet uitsluiten dat de activiteiten van A.I. niet door Soedanese inlichtingendienst zouden zijn opgemerkt.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 14 maart 2017 – Mucalim t. Nederland – beslissing (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0314DEC00058810

Opvangomstandigheden in Malta

Artikel 3 EVRM. Somaliër vraagt asiel aan in Nederland. Bij het eerste gehoor blijkt dat hij al eerder asiel heeft aangevraagd in Malta. Er vindt een gehoor in het kader van een Dublin-claim plaats waarin Mucalim de opvangomstandigheden beschrijft. Hij maakt bezwaar tegen terugzending naar Malta vanwege de opvangomstandigheden en risico op terugzending naar Somalië. Het Hof oordeelt op basis van de informatie die door Malta is gegeven dat de klacht kennelijk ongegrond is en derhalve niet ontvankelijk.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 14 maart 2017 – Ojei t. Nederland – beslissing (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0314DEC006472410

Opvangomstandigheden in Malta

Artikel 3 EVRM. Artikel 3 EVRM. Een Nigeriaan vraagt asiel aan in Nederland. Bij het eerste gehoor blijkt dat hij al eerder asiel heeft aangevraagd in Malta. Er vindt een gehoor in het kader van een Dublin-claim plaats waarin Ojei de opvangomstandigheden beschrijft. Het Hof oordeelt op basis van de informatie die door Malta is gegeven dat de klacht kennelijk ongegrond is en derhalve niet ontvankelijk.

HvJ – ARREST – 10 mei 2017 – zaak C-133/15 – Chavez-Vilchiz ea. – Nederland – Centrale Raad van Beroep – ECLI:EU:C:2017:354 – persbericht – arrest

Een derdelander die ouder is van een minderjarig kind dat het Europees burgerschap bezit, kan aanspraak maken op een afgeleid verblijfsrecht in de Unie indien het weigeren zou betekenen dat het kind het grondgebied van de Unie in zijn geheel zou moeten verlaten. De lidstaat mag van de derdelander ouder eisen dat deze de gegevens aanlevert die relevant zijn voor voornoemde afweging.

Artikel 20 EVRM. Mevrouw Chavez-Vilchez, die de Venezolaanse nationaliteit heeft, is op een toeristenvisum in Nederland aangekomen. Uit haar relatie met een Nederlands onderdaan is in 2009 een kind geboren dat de Nederlandse nationaliteit heeft. De ouders en het kind hebben in Duitsland gewoond tot juni 2011, in welke maand Chavez-Vilchez en haar kind de gezinswoning hebben moeten verlaten. Chavez-Vilchez heeft sindsdien het gezag over haar kind en zij heeft verklaard dat de vader niet bijdraagt in het onderhoud en de opvoeding van het kind. Omdat zij echter geen verblijfstitel had, hebben de Nederlandse instanties haar aanvraag voor bijstand en kinderbijslag afgewezen. De situatie van zeven andere personen, onderdanen van niet-EU-landen, vertoont gelijkenissen met die van mevrouw Chavez-Vilchez: het gaat daarbij om moeders van een of meer kinderen met de Nederlandse nationaliteit, van wie de vader Nederlander is.

Hof: Voor de beoordeling of een kind, burger van de Unie, genoot zou zijn het grondgebied van de Unie in zijn geheel te verlaten en hem dus het effectieve genot van de essentie van de rechten die dat artikel hem verleent zal worden ontzegd indien aan zijn ouder, onderdaan van een derde land, een verblijfsrecht in de betrokken lidstaat werd geweigerd, vormt de omstandigheid dat de andere ouder, burger van de Unie, daadwerkelijk alleen de dagelijkse daadwerkelijke zorg voor het kind kan en wil dragen, een gegeven dat relevant is, maar dat niet volstaat om te kunnen vaststellen dat er tussen de ouder die onderdaan van een derde land is en het kind niet een zodanige afhankelijkheidsverhouding bestaat dat het kind in geval van een dergelijke weigering het grondgebied van de Unie zou moeten verlaten. Om tot een dergelijke vaststelling te komen moeten, in het hogere belang van het kind, alle betrokken omstandigheden in de beschouwing worden

betrokken, meer in het bijzonder de leeftijd van het kind, zijn lichamelijke en emotionele ontwikkeling, de mate van zijn affectieve relatie zowel met de ouder die burger van de Unie is als met de ouder die onderdaan van een derde land is, evenals het risico dat voor het evenwicht van het kind zou ontstaan indien het van deze laatste ouder zou worden gescheiden.

*Artikel 20 VWEU staat er **niet** aan in de weg dat een lidstaat aan het verblijfsrecht op zijn grondgebied van een onderdaan van een derde land, ouder van een minderjarig kind dat de nationaliteit van die lidstaat heeft, voor wie hij dagelijks daadwerkelijk zorgt, de verplichting verbindt dat die onderdaan de gegevens verschafft die aantonen dat het kind bij een weigering om een verblijfsrecht toe te kennen aan de ouder die onderdaan van een derde land is, het effectieve genot van de essentie van de aan de status van burger van de Unie ontleende rechten zou worden ontzegd doordat het genoopt zou zijn het grondgebied van de Unie in zijn geheel te verlaten. Het is echter aan de bevoegde autoriteiten van de betrokken lidstaat om aan de hand van de door de onderdaan van een derde land verschafte gegevens het nodige onderzoek te doen teneinde, gelet op alle omstandigheden van het geval, te kunnen beoordelen of een weigering dergelijke gevolgen zou hebben.*

- 📌 Parents of EU children win right to stay ([EU observer](#))
- 📌 Strikte uitleg Afdeling over gezinshereniging niet langer houdbaar ([verblijfsblog](#))
- 📌 The right of residence for non-EU parents of EU citizen children: the Chavez-Vilchez case ([Leiden law blog](#))
- 📌 Verblijfsrecht voor moeder uit derde land wegens zorg voor Nederlands kind ([ECER](#))
- 📌 Think of the children: the ECJ clarifies the status of non-EU parents of EU citizen children living in their own Member State ([EU law analysis](#))
- 📌 Case C-133/15 Chávez-Vílchez and Others – Taking EU Children’s Rights Seriously ([European law blog](#))
- 📌 Der EuGH in H.C. Chavez-Vilchez: Abgeleitetes Aufenthaltsrecht aus der Unionsbürgerschaft und die Bedeutung des Kindeswohls ([Verfassungsblog](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 4 mei 2017 – Zaak C-18/16 – K. – Nederland – Rechtbank Den Haag – ECLI:EU:C:2017:349 – conclusie

Detentie; geldigheid artikel 8, eerste alinea, onder a) en b) van richtlijn 2013/33/EU

Richtlijn 2013/33/EU. Artikel 6 Handvest grondrechten EU. K, met de Iraanse nationaliteit, is Nederland binnengekomen met een vals Roemeens paspoort. Hij was op doorreis naar het VK. In detentie heeft hij een asielaanvraag ingediend in Nederland. De Nederlandse rechter vraagt zich af of K in bewaring mag worden gesteld tijdens de beoordeling van zijn asiolverzoek, als de bewaring niet strekt tot zijn uitwijzing. De verwijzende rechter merkt het volgende op. Ten eerste is tegen K. geen terugkeerbesluit uitgevaardigd. Ten tweede bepaalt artikel 9, lid 1, van de procedurerichtlijn als hoofdregel dat een verzoeker (in de zin van die richtlijn) in de lidstaat mag blijven totdat een beslissing is genomen over zijn verzoek om internationale bescherming. Een dergelijke persoon kan derhalve niet worden geacht illegaal op het grondgebied van een lidstaat te verblijven in de zin van de terugkeerrichtlijn. Ten derde lijkt in die omstandigheden zowel de procedurerichtlijn als het nationale recht in de weg te staan aan de uitwijzing van een verzoeker. Ten vierde is dat standpunt bevestigd door het EHRM in zijn oordeel in de zaak Nabil e.a. tegen Hongarije, waarbij het artikel 5, lid 1, onder f), EVRM uitlegde. Ten vijfde blijkt de bewaring op basis van de in artikel 8, lid 3, eerste alinea, onder a) en b), van de opvangrichtlijn genoemde gronden niet de verwijdering van een onderdaan van een derde land tot doel te hebben. De verwijzende rechter is van oordeel dat het omschreven standpunt onverenigbaar is met artikel 5, lid 1, onder f), EVRM. Hij acht het derhalve noodzakelijk dat de geldigheid van artikel 8, lid 3, eerste alinea, onder a) en b), van die richtlijn wordt onderzocht.

A-G: Bij onderzoek van de vraag die de rechtbank Den Haag, zittingsplaats Haarlem (Nederland), heeft voorgelegd, is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van artikel 8, lid 3, eerste alinea, onder a) en b), van richtlijn 2013/33/EU in het licht van artikel 6 en artikel 52, leden 1 en 3, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

HvJ - CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 18 mei 2017 - Zaak C-225/16 – Ouhrami – Nederland – Hoge Raad - ECLI:EU:C:2017:398

Aanvangspunt duur van een inreisverbod is het tijdstip waarop de derdelander het grondgebied van de lidstaten daadwerkelijk verlaat; Gevolg van de terugkeerrichtlijn voor de duur van een oud inreisverbod

Richtlijn 2008/115/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een beroep in cassatie van een derdelander tegen zijn veroordeling en gevangenisstraf wegens het strafbare feit van aanwezigheid op het grondgebied van de betrokken lidstaat (Nederland) terwijl hij wist dat hij tot ongewenste vreemdeling was verklaard en er tegen hem een beschikking was vastgesteld op grond waarvan hij het nationale grondgebied diende te verlaten en waarbij het hem werd verboden gedurende tien jaar het grondgebied (opnieuw) te betreden. Of deze veroordeling wordt gehandhaafd dan wel wordt vernietigd is afhankelijk van de vraag of het „oude inreisverbod” (dat wil zeggen een inreisverbod dat is opgelegd voordat de terugkeerrichtlijn van toepassing werd) nog van kracht was toen de derdelander werd vervolgd. Het antwoord op die vraag is afhankelijk van het tijdstip waarop een inreisverbod wordt geacht in te gaan en van het (eventuele) gevolg van de terugkeerrichtlijn voor de duur van een oud inreisverbod in de bijzondere omstandigheden van het geval.

A-G: Het aanvangspunt voor de duur van een inreisverbod als bedoeld in artikel 11, lid 2, van richtlijn 2008/115/EG, moet het tijdstip zijn waarop de derdelander het grondgebied van de lidstaten daadwerkelijk verlaat. Artikel 11, lid 2, laatste zin, van richtlijn 2008/115 moet aldus worden uitgelegd dat een oud inreisverbod de maximumduur van vijf jaar mag overschrijden indien de aldaar geformuleerde voorwaarden zijn vervuld. Het is aan de nationale rechter om overeenkomstig de nationale procedurevoorschriften na te gaan of de nationale autoriteiten, toen het oude inreisverbod werd uitgevaardigd, het persoonlijke gedrag van de betrokken derdelander hebben beoordeeld en tot de slotsom waren gekomen dat hij een ernstige bedreiging voor de openbare orde vormde. In die context kunnen meerdere eerdere strafrechtelijke veroordelingen volstaan om de afwijking in artikel 11, lid 2, van richtlijn 2008/115 in te roepen, voor zover deze veroordelingen getuigen van een vast gedragspatroon van de betrokkene. Het is aan de nationale rechter om zich ervan te vergewissen dat de procedure voor de uitvaardiging van het inreisverbod in overeenstemming was met de grondrechten als algemene beginselen van het Unierecht.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – 30 mei 2017 - Zaak C-165/16 – Lounes – VK – ECLI:EU:C:2017:407 – conclusie

*Een burger van de Unie die de nationaliteit heeft verworven van de lidstaat waar hij daadwerkelijk en permanent heeft verbleven valt **niet** onder het begrip ‚begunstigde’ zodat richtlijn 2004/38/EG noch op hem noch op zijn familieleden van toepassing is.*

Artikel 21 VWEU. Richtlijn 2004/38/EG. Kan een burger van de Unie die overeenkomstig richtlijn 2004/38/EG zijn rechten op vrij verkeer en verblijf heeft uitgeoefend en vervolgens de nationaliteit van het gastland heeft verworven, voor eigen rekening en/of voor rekening van zijn echtgenoot die derdelander is, aanspraak maken op de bij deze richtlijn verleende rechten en vrijheden, rekening houdend met de personele werkingssfeer ervan? Deze vraag vindt haar oorsprong in het feit dat volgens artikel 3, lid 1, van richtlijn 2004/38 als „begunstigde” van de bij deze richtlijn verleende rechten moet worden beschouwd „iedere burger van de Unie die zich begeeft naar of verblijft in een andere lidstaat dan die waarvan hij de nationaliteit bezit, en diens familieleden [...] die hem begeleiden of zich bij hem voegen”. In het kader van het geding tussen Lounes, die de Algerijnse nationaliteit heeft, en de minister van Binnenlandse Zaken heeft deze laatste namelijk diens verzoek om een verblijfsrecht afgewezen op grond van de overweging dat zijn echtgenote, een burger van de Unie, door middel van naturalisatie de Britse nationaliteit heeft verworven, waardoor zij volgens hem thans van de personele werkingssfeer van richtlijn 2004/38 is uitgesloten.

*A-G: Een burger van de Unie die de nationaliteit heeft verworven van de lidstaat waar hij daadwerkelijk en permanent heeft verbleven krachtens artikel 16 van richtlijn 2004/38/EG valt **niet** onder het begrip ‚begunstigde’ in de zin van artikel 3, lid 1, van deze richtlijn, zodat deze noch op hem noch op zijn familieleden van toepassing is.*

Artikel 21, lid 1, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat in een situatie als de onderhavige, waarin een burger van de Unie de nationaliteit heeft verworven van de lidstaat waar hij daadwerkelijk heeft

verbleven krachtens en met inachtneming van artikel 16 van richtlijn 2004/38 en in het kader daarvan een gezinsleven met een derdelander heeft opgebouwd, de voorwaarden waaronder aan deze laatste in dat land een afgeleid verblijfsrecht kan worden toegekend, in beginsel niet strenger mogen zijn dan die welke door deze richtlijn zijn vastgesteld voor de toekenning van een afgeleid verblijfsrecht aan een derdelander die een familielid is van een burger van de Unie die zijn recht op vrij verkeer heeft uitgeoefend door zich in een andere lidstaat te vestigen dan die waarvan hij de nationaliteit heeft.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Raad van State – 10 mei 2017 – persbericht – ECLI:NL:RVS:2017:1252

Inburgeringsexamen als voorwaarde voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning in overeenstemming met Gezinsherenigingsrichtlijn?

Richtlijn 2003/86/EG. Gezinsherenigingsrichtlijn. De Raad van State stelt de vragen in twee zaken die door een Congolese en Chinese vreemdeling zijn aangespannen. De twee vreemdelingen waren in het bezit van een tijdelijke verblijfsvergunning voor verblijf als familie- of gezinslid. Na een verblijf van meer dan vijf jaar in Nederland op basis van deze tijdelijke verblijfsvergunning, hebben zij een aanvraag gedaan voor een verblijfsvergunning voor voortgezet verblijf. De staatssecretaris heeft deze verblijfsvergunningen niet verleend, omdat de vreemdelingen het inburgeringsexamen niet hebben behaald. De Afdeling bestuursrechtspraak wil van het HvJ weten of de regeling in het Nederlandse Vreemdelingenbesluit 2000, waarbij de aanvraag moet worden afgewezen als het inburgeringsexamen niet is behaald, in overeenstemming is met de Europese Gezinsherenigingsrichtlijn. In de Gezinsherenigingsrichtlijn staat dat een vreemdeling die is toegelaten in het kader van gezinshereniging na een verblijf van meer dan vijf jaar, recht heeft op een 'autonome verblijfstitel', zoals een verblijfsvergunning voor voortgezet verblijf. De richtlijn bepaalt verder dat de voorwaarden over de verlening van de autonome verblijfstitel in nationaal recht worden vastgesteld, maar de richtlijn geeft niet aan wat deze voorwaarden zijn. De Afdeling bestuursrechtspraak wil weten of deze voorwaarden uit integratievoorwaarden mogen bestaan, zoals het halen van een inburgeringsexamen.

- Inburgeringsexamen als voorwaarde voor een verblijfsvergunning? ([ECER](#))
- Prejudiciële vraag gesteld over inburgeringsexamen als voorwaarde verblijfsvergunning ([Europa decentraal](#))
- Is Passing an Integration Exam a Prerequisite for a Residency Permit? ([liberties.eu](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 15 mei 2017 – zaak C-163/17 – Jawo*

Asiel (Dublin-Vo.); behandeltermijnen; begrip 'onderduiken'

Verordening (EU) nr. 604/2013. Verzoeker is afkomstig uit Gambia. Hij heeft in Duitsland asiel aangevraagd (na eerdere aankomst in Italië waar hij, naar later blijkt, een verblijfsstatus op humanitaire gronden kreeg). Zijn verzoek wordt afgewezen. Duitsland wil hem aan Italië overdragen. Daar verzet verzoeker zich tegen. De geplande overdracht aan Italië mislukt omdat verzoeker verdwenen is. Bij een nieuwe poging, weigert verzoeker het vliegtuig te betreden. In de dan volgende procedure gaat het om de (verlenging van de) behandeltermijnen en verzoekers verweer dat hij in juni niet was 'ondergedoken' (in de zin van verordening 604/2013). Hij meent dat zijn overdracht ontoelaatbaar is wegens systeemfouten en slechte opvangvoorzieningen in Italië en wijst op de opleiding die hij inmiddels met toestemming van de Duitse IND is begonnen.

REGELGEVING EU

Besluit (EU) 2017/866 van de Raad van 11 mei 2017 over de ondertekening, namens de Europese Unie, van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, met betrekking tot gender gerelateerd asiel en non-refoulement, [PBL 131 van 20.5.2017](#)

EUROPESE COMMISSIE

Commission follows up on infringement procedure against Hungary concerning its asylum law ([EC](#))

KAMERVragen – Asielzoekers terugsturen naar Hongarije

Vragen van het lid Buitenweg (GroenLinks) aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie over het bericht dat de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR wil dat Europese lidstaten stoppen met het terugsturen van asielzoekers naar Hongarije (ingezonden 19 april 2017). ([Vergaderjaar 2016-2017 Aanhangselnummer 1806](#))

OVERIG

- International Lawyers, Judges Call for Guarantees of Migrants' Rights ([IJRC](#))
- Podcast: What Germany can teach Europe about migrants and refugees ([human rights Europe](#))
- Proefschrift: Burgerschap van de Unie en directe belastingen ([recht.nl](#))
- Nederlandse politici begrijpen het Vluchtelingenverdrag niet ([DeGroeneAmsterdammer](#))

Belastingen

HvJ – ARREST – 16 mei 2017 – Zaak C-682/15 – Berlioz Investment Fund – Luxemburg – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:373 – [persbericht](#) – [arrest](#)

De rechterlijke instanties van een lidstaat mogen de wettigheid toetsen van fiscale inlichtingenverzoeken van andere lidstaten; Handvest grondrechten EU van toepassing.

Richtlijn 2011/16/EU. Artikelen 47 en 51 Handvest grondrechten EU. Een Luxemburgse rechter stelt vragen over de toepassing van richtlijn 2011/16, die een betere bestrijding van belastingfraude in de EU mogelijk maakt. Zo moeten lidstaten op verzoek van een andere lidstaat inlichtingen uitwisselen en het onderzoek verrichten dat noodzakelijk is om dergelijke inlichtingen te kunnen verkrijgen. Frankrijk heeft Luxemburg in dat verband om inlichtingen verzocht. De vraag rijst of de Luxemburgse rechter de geldigheid van een dergelijk verzoek mag toetsen.

Hof: De rechterlijke instanties van een lidstaat mogen de wettigheid toetsen van fiscale inlichtingenverzoeken die door een andere lidstaat zijn toegezonden. Deze toetsing beperkt zich tot de vraag of het bij de gevraagde inlichtingen niet kennelijk aan een verwacht belang voor het betrokken belastingonderzoek blijkt te ontbreken.

Artikel 51, lid 1, Handvest grondrechten EU moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat het Unierecht in de zin van die bepaling ten uitvoer brengt, en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie dus van toepassing is, wanneer hij in zijn wetgeving voorziet in een geldboete voor een justitiabele die weigert inlichtingen te verstrekken in het kader van een uitwisseling tussen belastingautoriteiten op grond van met name de bepalingen van richtlijn 2011/16/EU.

Een justitiabele die een geldboete is opgelegd wegens de niet-naleving van een bestuursbesluit waarbij hem werd gelast inlichtingen te verstrekken in het kader van een uitwisseling van inlichtingen tussen nationale belastingautoriteiten op grond van richtlijn 2011/16, heeft het recht om tegen de wettigheid van dat besluit op te komen.

Het „verwachte belang” van de door een lidstaat aan een andere lidstaat gevraagde inlichtingen is een voorwaarde waaraan het inlichtingenverzoek moet voldoen om de verplichting van de aangezochte lidstaat om daaraan gevolg te geven te doen ingaan en is tegelijk ook een voorwaarde voor de wettigheid van het door die lidstaat aan een justitiabele gerichte bevel en van de sanctiemaatregel die hem wegens niet-naleving van dat besluit wordt opgelegd.

*De toetsing door de aangezochte autoriteit bij wie de verzoekende autoriteit een inlichtingenverzoek op grond van die richtlijn heeft ingediend, beperkt zich **niet** tot de vraag of de vormvoorschriften in acht zijn genomen, maar moet die aangezochte autoriteit in staat stellen om zich ervan te vergewissen dat het bij de gevraagde inlichtingen niet aan een verwacht belang ontbreekt, gelet op de identiteit van de belastingplichtige in kwestie en van de derde van wie eventueel inlichtingen worden gevraagd en op dat wat voor het belastingonderzoek in kwestie noodzakelijk is. Diezelfde bepalingen van richtlijn 2011/16 en artikel 47 Handvest grondrechten EU moeten aldus worden uitgelegd dat de nationale rechter in het kader van een beroep van een justitiabele tegen een sanctiemaatregel die hem door de aangezochte autoriteit is opgelegd wegens de niet-naleving van een bevel dat zij heeft vastgesteld na een inlichtingenverzoek van de verzoekende autoriteit op grond van richtlijn 2011/16, niet alleen bevoegd is om de opgelegde sanctie te herzien maar ook om de wettigheid van dat bevel te toetsen. Bij de voorwaarde van de wettigheid van dat bevel op het punt van het verwachte belang van de gevraagde inlichtingen, beperkt de rechterlijke toetsing zich tot de vraag of een dergelijk belang niet kennelijk ontbreekt.*

De rechter van de aangezochte lidstaat moet in het kader van de uitoefening van zijn rechterlijk toezicht toegang hebben tot het inlichtingenverzoek dat door de verzoekende lidstaat aan de aangezochte lidstaat is gericht. De betrokken justitiabele beschikt daarentegen niet over een recht van toegang tot dit inlichtingenverzoek in zijn geheel, dat overeenkomstig artikel 16 van richtlijn 2011/16 een geheim document blijft. Om zijn zaak op het punt van het verwachte belang van de gevraagde inlichtingen in volle omvang te laten behandelen, volstaat het in beginsel dat hij over de in artikel 20, lid 2, van die richtlijn bedoelde inlichtingen beschikt.

- Nationale toetsing informatieverzoek buitenlandse fiscus (taxence)
- HvJ EU: De rechterlijke instanties van een lidstaat mogen de wettigheid toetsen van fiscale inlichtingenverzoeken die door een andere lidstaat zijn toegezonden (bijzonder strafrecht)
- Fiscale inlichtingenverzoeken mogen geen "fishing expeditions" zijn (ECER)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 2 mei 2017 - zaak C-125/17 – Bisignani

Vrij kapitaalverkeer; overdracht geld naar buitenland zonder belastingaangifte; boete; nadien gewijzigde regelgeving

Richtlijn 2011/16/EU. Artikel 5 VEU. Artikel 63 VWEU. Verzoeker wordt (sinds 1999) vervolgd wegens het niet aangeven van een overdracht van tien miljard lire naar het buitenland, zoals vereist in het 'belastingformulier W'. Hij krijgt daarvoor een geldboete opgelegd waartegen hij opkomt. Het Hof van Cassatie wijst zijn verzoek in 2012 af. Het arrest wordt echter pas in oktober 2013 openbaar gemaakt. Tussen uitspreken arrest en openbaar maken wordt de Italiaanse wetgeving gewijzigd – vanaf 4 september 2013 geldt (alleen) de verplichting om het bezit van tegoeden in het buitenland te vermelden in de jaarlijkse inkomstenaangifte. Dit komt in de plaats van het 'formulier W' voor overdrachten naar het buitenland. Ook de sancties zijn herzien. Verzoeker vraagt vervolgens de opgelegde sanctie in te trekken. In 2014 stelt verweerster de sanctie vast, waarna verzoeker opnieuw intrekking vraagt. De verwijzende rechter wil allereerst nagaan of de zaak inderdaad zonder voorwerp is geraakt en vervolgens of de sanctie na arrest van het Hof van Cassatie definitief is geworden. Hij komt tot de conclusie dat de nieuwe wet het strafbare feit niet heeft opgeheven maar slechts heeft geherformuleerd. Om investeringen in het buitenland te kunnen bezitten zal eerst een overdracht moeten plaatsvinden. Het bezit van investeringen is voor de belastingdienst makkelijker te achterhalen. Om de zaak te kunnen beslissen heeft de verwijzende rechter nadere uitleg nodig over richtlijn 2011/16 (mede naar aanleiding waarvan de nieuwe regelgeving is ingesteld) en de daarin geformuleerde doelstelling van het ondervangen van de negatieve gevolgen van de toenemende globalisering van de interne markt en het bevorderen van de wederzijdse bijstand tussen de lidstaten op belastinggebied.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 12 mei 2017 - ECLI:NL:HR:2017:848

Einduitspraak na arrest HvJ 9 februari 2017, zaak C-283/15 X over aftrek van hypotheekrente in Nederland voor Spaanse eigen woning; geen discriminatie

Artikel 49 VWEU. De zaak gaat over de weigering van de Nederlandse belastingdienst om X aftrek toe te staan van de negatieve inkomsten uit een eigen woning in Spanje. In Nederland is krachtens de wet van 2001 door particulieren inkomstenbelasting verschuldigd over inkomen uit werk, maar ook over inkomen „uit woning“. Wanneer die woning een eigen woning is, levert zij in een percentage van de waarde berekende belastingvoordelen op. De aftrekbare kosten, zoals rente en kosten in verband met voor de verwerving van de woning aangegane schulden, worden op die voordelen in mindering gebracht. Wanneer het bedrag van de kosten hoger is dan dat van de voordelen, heeft de belastingplichtige zogenoemde negatieve inkomsten. Dat was voor X het geval in 2007 voor zijn in Spanje gelegen woning. In datzelfde belastingjaar bestonden de arbeidsinkomsten van X in bedragen die hem zijn uitgekeerd door twee vennootschappen waarin hij meerderheidsbelangen had en waarvan één vennootschap in Nederland en de andere in Zwitserland was gevestigd. Het inkomen uit Nederlandse bron vormde 60 % van zijn bruto-inkomen en het Zwitserse inkomen 40 % daarvan. In Spanje heeft belanghebbende geen inkomen verworven, noch in het jaar 2007 noch in de vier volgende jaren, na afloop waarvan X heeft opgehouden Spaans ingezetene te zijn.

2.1.1. (...) *volgt dat artikel 49 VWEU meebrengt dat Nederland de aftrek van negatieve inkomsten uit eigen woning **niet** mag onthouden aan een niet-ingezetene zelfstandige die 60 percent van zijn totale inkomen in Nederland verwerft, terwijl die niet-ingezetene zelfstandige in de lidstaat waar zijn*

woning is gelegen geen inkomen ontvangt op grond waarvan hij een gelijkwaardig recht op aftrek van die negatieve inkomsten uit de woning geldend kan maken. Indien de niet-ingezetene zelfstandige tevens in een of meer andere werkstaten dan Nederland een zelfstandig inkomen ontvangt op grond waarvan hij ook in die werkstaat of werkstaten een overeenkomstig recht op aftrek geldend kan maken, dient Nederland het voordeel van de aftrek van negatieve inkomsten uit eigen woning toe te kennen naar verhouding van het aandeel van het inkomen dat de zelfstandige in Nederland ontvangt. Uit de hiervoor in 2.1.1 weergegeven verklaring voor recht en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen volgt dat het Hof zijn beslissing heeft doen steunen op een verkeerde rechtsopvatting

De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie gegrond, vernietigt de uitspraak van het Hof, verwijst het geding naar het Gerechtshof Den Haag ter verdere behandeling en beslissing van de zaak met inachtneming van dit arrest.

■ HR: 90%-eis hypotheekrenteaftrek niet-ingezetenen onhoudbaar ([taxence](#))

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 19 mei 2017 - [ECLI:NL:HR:2017:911](#)

Einduitspraak na arrest HvJ 10 november 2016, zaak [C-548/15 De Lange](#) over beperking aftrek scholingskosten voor verkeersvliegers die 30 jaar of ouder zijn

Richtlijn 2000/78/EG. In 2008 is De Lange, die toen 32 jaar was, een opleiding tot verkeersvlieger gestart. In zijn aangifte inkomstenbelasting en premie volksverzekeringen voor het jaar 2009 voerde hij een persoonsgebonden aftrek op van € 44.057 aan scholingsuitgaven in verband met deze opleiding. Het recht op de volledige aftrek van zijn scholingsuitgaven wordt geweigerd.

2.2. *In het arrest is vastgesteld dat het streven om de positie van jongeren op de arbeidsmarkt te versterken teneinde hun opnemingsmogelijkheden in het arbeidsproces te bevorderen en hun bescherming te verbeteren, als rechtvaardiging in de zin van artikel 6 van de richtlijn kan worden beschouwd (punt 27). Van de regeling, die (alleen) aan belastingplichtigen onder de 30 jaar onder bepaalde voorwaarden de mogelijkheid biedt tot volledige fiscale aftrek van hun scholingsuitgaven – afgezien van een betrekkelijk lage drempel – kan worden aangenomen dat zij deze doeleinden nastreeft.*

2.3. *Het is buiten twijfel dat een dergelijke belastingregeling het volgen van een opleiding aantrekkelijker maakt voor personen die de leeftijd van 30 jaar nog niet hebben bereikt. De wetgever is kennelijk uitgegaan en mocht ook uitgaan van de algemene ervaringsregel dat scholing aan die personen een betere startpositie geeft op de arbeidsmarkt. Daarom kan worden aangenomen dat de regeling geschikt is om het in 2.2 vermelde, daarmee nagestreefde doel te bereiken.*

2.4. *Met betrekking tot de vraag of de voor de verwezenlijking van het door de regeling nagestreefde doel gebruikte middelen passend en noodzakelijk zijn, moet worden vooropgesteld dat, zoals is overwogen in punt 34 van het arrest, de betrokken lidstaat hierbij een ruime beoordelingsmarge toekomt. Die marge wordt door de regeling niet overschreden. Van een regeling die personen jonger dan 30 jaar onder bepaalde voorwaarden de mogelijkheid biedt tot fiscale aftrek van hun volledige scholingskosten – afgezien van een betrekkelijk lage drempel – kan met inachtneming van de genoemde marge niet worden gezegd dat zij verder gaat dan nodig is voor de versterking van de positie van jongeren in het arbeidsproces met het doel hun toetreding tot dit proces te bevorderen. In dit verband dient in aanmerking te worden genomen dat personen vanaf de leeftijd van 30 jaar doorgaans al gelegenheid hebben gehad om een opleiding te volgen en een beroepsactiviteit uit te oefenen waardoor zij in een financieel betere positie verkeren dan schoolverlaters.*

2.5. *Uit hetgeen hiervoor is overwogen volgt dat het in onderdeel 3.2, slotzin, van het verwijzingsarrest bedoelde beroep op het discriminatieverbod, faalt.*

De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie ongegrond.

LITERATUUR

Peter Wattel, Is voorkoming van dubbele belasting een mensenrecht?, in: [NJB 2017/1019](#)

OVERIG

- Oplossing voor geschillen bij dubbele belasting ([overheid.nl](#))

In de Ecofinraad van 23 mei 2017 zijn de lidstaten het eens geworden over een richtlijn voor het oplossen van grensoverschrijdende fiscale geschillen. Vanaf 1 juli 2017 kunnen burgers en bedrijven terecht bij een Europese arbitragecommissie wanneer zij voor hetzelfde inkomen of kapitaal worden belast in verschillende lidstaten.

- L. Janssen, A-G conclusies over de koepelvrijstelling: tegenstrijdigheden en nieuwe inzichten, [BTW-bulletin 2017/32](#)

Belastingen, btw (Fi - S)

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-33/16 – A. – België – ECLI:EU:C:2017:339 – arrest

Rechtmatigheid van een ruling dat btw-vrijstelling niet geldt voor hijsdiensten (laden en lossen schip) verricht door een onderaannemer die de kosten factureert aan de onderaannemer in opdracht van wie deze de werkzaamheden verricht en niet rechtstreeks factureert aan de reder

Richtlijn 2006/112/EG. Artikel 148, onder d). Het betreft een geding over de rechtmatigheid van een ruling die de centrale belastingcommissie in Finland heeft afgegeven en volgens welke de hijsdiensten bestaande in het laden en lossen van een schip, verricht door een onderaannemer die deze diensten aan de contracterende onderneming en niet rechtstreeks aan de reder factureert, niet in aanmerking komen voor de vrijstelling van de btw zoals bedoeld in artikel 148, onder d), van richtlijn 2006/112. *Hof: Hijsdiensten bestaande in het laden en lossen van een schip zijn diensten die worden verricht voor de rechtstreekse behoeften van de lading van de in artikel 148, onder a), van die richtlijn bedoelde schepen. Niet alleen hijsdiensten bestaande in het laden en lossen van een schip als bedoeld in artikel 148, onder a), van die richtlijn die plaatsvinden in de eindhandelsfase van een dergelijke dienst, kunnen worden vrijgesteld, maar tevens in een eerdere fase verrichte diensten, zoals een dienst verricht door een onderaannemer voor een ondernemer die deze vervolgens doorberekent aan een transit- of vervoeronderneming, en dat ook hijsdiensten bestaande in het laden en lossen van een schip die worden verricht voor degene die deze lading onder zich heeft, zoals de exporteur of de importeur ervan, kunnen worden vrijgesteld.*

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-274/15 – Commissie/Luxemburg – ECLI:EU:C:2017:333 – persbericht – arrest

Luxemburgse wetgeving inzake de btw met betrekking tot zelfstandige groeperingen van personen voldoet niet aan de btw-richtlijn

Richtlijn 2006/112/EG. Volgens de btw-richtlijn geldt onder bepaalde omstandigheden een vrijstelling voor diensten die worden geleverd door "onafhankelijke groepen personen" (IGP's of IGP, dat wil zeggen een groep ondernemingen of personen die zelfstandig goederen of diensten aan zijn leden leveren). De Commissie heeft geconstateerd dat de Luxemburgse wetgeving niet strookt met de regels die zijn vastgelegd in de btw-richtlijn ten aanzien van onafhankelijke groepen personen en heeft een beroep ingesteld bij het Hof van Justitie om te verklaren dat Luxemburg deze regels heeft geschonden. In het arrest verklaart het hof dat de Luxemburgse wetgeving betreffende onafhankelijke groepen personen **niet** voldoet aan de btw-richtlijn.

Hof: Door de vaststelling van de regeling inzake de btw met betrekking tot zelfstandige groeperingen van personen, is Luxemburg de verplichtingen niet nagekomen die op hem rusten krachtens artikel 2, lid 1, onder c), artikel 132, lid 1, onder f), artikel 168, onder a), artikel 178, onder a), artikel 14, lid 2, onder c), en artikel 28 van richtlijn 2006/112/EG. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

**HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-699/15 – Brockenhurst College – VK
ECLI:EU:C:2017:344 – arrest**

Btw-vrijstelling voor studenten die tegen vergoeding restaurant- en theaterdiensten leveren aan een beperkt publiek

Richtlijn 2006/112/EG. Het Hof beantwoordt vragen van de verwijzende rechter betreffende btw-vrijstelling voor door een onderwijsinstelling aan een beperkt publiek aangeboden restaurant- en theaterdiensten die studenten verrichten in het kader van hun opleiding.

Hof: Artikel 132, lid 1, onder i), van richtlijn 2006/112/EG moet in die zin worden uitgelegd dat activiteiten waarbij studenten van een hogeronderwijsinstelling in het kader van hun opleiding en tegen betaling aan derden restaurant- en theaterdiensten leveren, kunnen worden aangemerkt als „nauw samenhangend” met de hoofdprestatie, het onderwijs, en dus als vrijgesteld van btw, wanneer deze diensten onmisbaar zijn voor hun opleiding en niet bedoeld zijn om deze instelling extra inkomsten te verschaffen door in directe concurrentie met btw-plichtige commerciële ondernemingen diensten te verrichten. Het staat aan de nationale rechter dit na te gaan.

**HvJ – ARREST – 11 mei 2017 – Zaak C-36/16 – Posnania Investment – Polen –
ECLI:EU:C:2017:361 – arrest**

Overdracht van onroerend goed ter aflossing belastingschuld is niet onderworpen aan btw-heffing

Richtlijn 2006/112/EG. Is voor de btw-heffing sprake van een belastbare levering van goederen onder bezwarende titel wanneer de eigendom van een onroerend goed door een ondernemer voor de btw aan de schatkist of een lagere overheid van een lidstaat wordt overgedragen ter voldoening van een achterstallige belastingschuld.

*Hof: Artikel 2, lid 1, onder a), en artikel 14, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat voor de heffing van btw **geen** sprake is van een belastbare levering van goederen onder bezwarende titel wanneer, de eigendom van onroerend goed door een ondernemer voor de btw aan de schatkist of een lagere overheid van een lidstaat wordt overgedragen ter voldoening van een achterstallige belastingschuld.*

**HvJ - CONCLUSIE A-G MENGOLZI - 31 mei 2017 - Zaak C-101/16 – SC Paper Consult SRL
– Roemenië – ECLI:EU:C:2017:413 – conclusie**

Facturen uitgereikt door een belastingplichtige die inactief is verklaard door de belastingdienst

Richtlijn 2006/112/EG. De Roemeense belastingautoriteiten hebben Paper Consult het recht geweigerd om de btw af te trekken die is betaald over krachtens een overeenkomst met SC Rom Packaging SRL afgenomen diensten, op grond dat deze laatste vennootschap overeenkomstig Roemeense regelgeving als inactieve belastingplichtige was aangemerkt en met ingang van 1 november 2010 was geschrapt uit het register van btw-plichtigen. Verzet richtlijn 2006/112/EG zich tegen een nationale regeling op grond waarvan belastingplichtigen ter zake van de btw geen recht hebben op aftrek van de btw die is betaald over de aankoop van goederen of diensten van andere, overeenkomstig die nationale regeling „inactief” verklaarde belastingplichtigen waarvan de lijst op de website van de nationale belastingdienst staat?

A-G: Richtlijn 2006/112/EG verzet zich tegen een nationale regeling, krachtens welke het recht op aftrek van de btw, zelfs indien geen belastingfraude of derving van belastinginkomsten is vastgesteld, systematisch en definitief wordt geweigerd aan een belastingplichtige die de btw heeft betaald over transacties die zijn gesloten met een overeenkomstig die regeling „inactief” verklaarde marktdeelnemer, ondanks het feit dat de inactiefverklaring van de betrokken marktdeelnemer, die is gebaseerd op het bestaan van een risico van belastingfraude, openbaar is en gemakkelijk kan worden gecontroleerd door alle belastingplichtigen in de betrokken lidstaat.

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 31 mei 2017 – Zaak C-164/16 – Mercedes-Benz Financial – VK – ECLI:EU:C:2017:414 – conclusie

Leaseovereenkomst met koopoptie en btw

Richtlijn 2006/112/EG. Gelet op de gemengde aard van een leaseovereenkomst is het niet altijd evident of zij moet worden gekwalificeerd als levering van goederen of als dienst. Dat heeft op zijn beurt wezenlijke gevolgen voor belastingplichtigen.

A-G: Artikel 14, lid 2, onder b), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat een leaseovereenkomst waarin is voorzien dat de eigendom van het geleasede actief na de leaseperiode uit hoofde van de overeenkomst overgaat op de leasingnemer, of een leaseovereenkomst met het beding dat de eigendom van het geleasede actief bij wege van een eenzijdige wilsverklaring van de leasingnemer overgaat op de leasingnemer en de som van de termijnen waartoe de leasingnemer uit hoofde van de overeenkomst, ongeacht die wilsverklaring, is gehouden praktisch gelijk is aan de koopprijs van het geleasede actief vermeerderd met de financieringskosten, als een levering van goederen krachtens deze bepaling wordt beschouwd.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – VK – 2 mei 2017 – zaak C-153/17 – Volkswagen

Financiële diensten; leaseovereenkomsten; overheadkosten

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster is een volle dochter van Volkswagen AG. Haar belangrijkste activiteit in het VK is het verstrekken van financieringen, het aanbieden van verzekerings-, service- en onderhoudsdiensten. In deze zaak gaat het om de overheadkosten van de huurkooptransacties ('leasing'). Verzoekster koopt voor ieder huurkooptransactie het voertuig van de wederverkoper en zij stelt het tegen betaling in termijnen ter beschikking van de klant op basis van een huurkoopovereenkomst. Het rentepercentage wordt door verzoekster (de 'leverancier') vastgesteld. Zij stelt niet alleen krediet beschikbaar maar staat de klant ook bij in geval van klachten. Wanneer de dealers het voor hun klanten aantrekkelijker willen maken (door middel van lagere rente, gratis upgrades, geringere aanbetaling e.d.) dan komt het verschil voor rekening van de dealer. Verzoekster is aangeslagen in de btw. Het geschil ontstaat omdat partijen een verschillende toebedelingsmethode hanteren voor aftrek van de voorbelasting overheadkosten. De verwijzende rechter moet de vraag beantwoorden hoe btw moet worden afgetrokken van overheadkosten die algemene kosten van een onderneming zijn, wanneer die onderneming zowel belastbare als vrijgestelde handelingen verricht, maar die algemene kosten alleen in de prijs van de vrijgestelde handelingen worden opgenomen. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-98/98 Midland Bank; C-408/98 Abbey National; C-53/09 en C-55/09 Loyalty Management UK e.a.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 4 mei 2017 - zaak C-154/17 - E LATS

Zijn goederen van edelmetalen die als onderpand van een lening worden gebruikt en verkocht bij niet aflossing van de lening aan te merken als gebruikte goederen of als edele metalen?

Richtlijn 2006/112/EG. Richtlijn 94/5/EG. Verzoekster, btw-plichtig, verstrekt leningen aan (niet btw-plichtige) particulieren met als onderpand voorwerpen vervaardigd uit edelmetalen. De goederen worden meteen na inname geclassificeerd en goederen die in geval van niet-aflossing geschikt zijn voor (door)verkoop aan andere handelaren worden afgezonderd. Verzoekster draagt btw af over het verschil tussen aan- en verkoopprijs van de edelmetalen voorwerpen waarbij de prijs enkel wordt bepaald door de hoeveelheid edelmetaal. Het zijn voorwerpen die vaak beschadigd zijn (bestek) of niet opnieuw te gebruiken zonder bewerking (gouden gebitsonderdelen). De te verkopen goederen worden naar soort edelmetaal verpakt in één pakket met één pakbon. Daaruit zou blijken dat het niet om de goederen als zodanig maar om het edelmetaal(gehalte) gaat. Volgens de belastingdienst zijn de doorverkochte edelmetalen voorwerpen 'afval' en geen gebruikte goederen zodat artikel 138 van de Letse btw-wet niet van toepassing is. Verzoekster krijgt een naheffing opgelegd. De verwijzende rechter is van mening dat goederen die zuiver worden beschouwd als voorwerpen waaruit men de edelmetalen of edelstenen wil terugwinnen niet onder het begrip "gebruikte goederen" in de zin van artikel 311, lid 1, punt 1 van richtlijn 2006/112 vallen, maar onder het in diezelfde bepaling genoemde begrip "edele metalen of edelstenen". De lidstaten wordt in dit verband geen discretionaire bevoegdheid verleend, aangezien dat zou indruisen tegen de betekenis van die bepaling. Hij twijfelt echter over de juiste uitleg van het artikel.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 8 mei 2017 – zaak C-140/17 – Gmina Ryjewo

Recht op aftrek investeringsuitgaven voor dorps huis; neutraliteitsbeginsel

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster is een Poolse gemeente en sinds 2005 als actieve belastingplichtige geregistreerd voor de btw. Zij investeert in 2009 en 2010 in de bouw van een dorps huis waarvoor zij btw-facturen uitschrijft. Na oplevering daarvan is zij voornemens dit om niet over te dragen aan het bestuur van het gemeentelijke cultureel centrum, het dorps huis rechtstreeks te gaan besturen, en het zowel om niet te bestemmen voor gemeenschapsdoeleinden als onder bezwarende titel te verhuren voor commerciële doeleinden. Over dat laatste zal btw worden doorberekend. Verzoekster heeft nog geen voorbelasting over de investeringsuitgaven afgetrokken maar meent daar wel recht op te hebben. De verwijzende rechter haalt rechtspraak van het HvJEU aan waarin het Hof criteria heeft geformuleerd voor aftrek van voorbelasting over investeringsuitgaven door een belastingplichtig overheidsorgaan (C-378/02) maar dat oordeel neemt zijn twijfel niet weg, evenmin als de beschikking van het HvJEU in de aan onderhavige zaak analoge casus C-500/13: welke mogelijkheid is er voor het overheidsorgaan om gebruik te maken van het recht op aftrek (door middel van herziening) met betrekking tot de verwerving van het investeringsgoed, als het overheidsorgaan (de gemeente) op het moment van verwerving van dat goed niet als belastingplichtige voor de btw handelde. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-378/02 Waterschap Zeeuws Vlaanderen; (beschikking) C-500/13 Gmina Międzyzdroje;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 8 mei 2017 – zaak C-159/17 – Dobre

Btw; recht op aftrek; geschrapt btw-identificatienummer

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster is een eenmanszaak en voor btw-doeleinden geregistreerd. Haar registratie wordt door verweerder (belastingdienst) ambtshalve nietig verklaard omdat zij over het vierde kwartaal 2011 en het eerste kwartaal 2012 geen btw-aangifte heeft gedaan. Verzoekster heeft deze aangiften alsnog gedaan maar niet verzocht om opnieuw te worden geregistreerd. Vervolgens verricht zij diensten voor rechtspersonen waarover zij btw in rekening brengt. Over 01-08-2013 – 31-12-2014 brengt zij geen btw in rekening. Zij maakt geen gebruik van het speciale formulier voor belastingplichtigen wier btw-identificatienummer is geschrapt. Na een belastingcontrole stelt verweerder de verschuldigde btw vast. Verzoekster krijgt een aanslag met (vertragings-)rente. In het bedrag is ook extra btw meegenomen over het tijdvak waarin verzoeksters btw-nummer nietig was verklaard. Verzoeksters bezwaar, waarin zij verzoekt om gedeeltelijke nietigverklaring van de aanslag en erkenning van haar recht op aftrek, wordt afgewezen op de grond dat verzoekster overeenkomstig de wet was bestraft met nietigverklaring van het btw-identificatienummer, zonder mogelijkheid van aftrek van de btw over de aankopen die waren gedaan met het oog op het verrichten van de belastbare handelingen. Bij de verwijzende rechter stelt verzoekster dat de Roemeense btw-wet in strijd is met het EU-recht aangezien het in strijd is met het fundamentele beginsel van het btw-mechanisme, namelijk het beginsel dat de btw over alle aankopen die bestemd zijn voor belastbare handelingen onmiddellijk en volledig kan worden afgetrokken. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-368/09 Pannon Gép Centrum; C-385/09 Nidera; C-183/14 Salomie en Oltean;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 23 mei 2017 – zaak C-165/17 – Morgan Stanley & Co International*

Pro rata aftrek; recht vrije vestiging

Richtlijn 77/388/EEG. Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster is een investeringsmaatschappij naar Engels recht. Bij twee belastingcontroles is vastgesteld dat het filiaal, een vaste inrichting in de zin van de btw-wet, bancaire en financiële handelingen voor zijn plaatselijke cliënten verrichtte, waarvoor hij voor de toepassing van de btw had gekozen, en voorts diensten voor de Britse zetel verrichtte waarvoor hij als tegenprestatie stortingen ontving. Het filiaal heeft de volledige btw over deze uitgaven afgetrokken. De belastingdienst is het daar niet mee eens aangezien het om gemengde uitgaven gaat die verband houden met handelingen die zowel met de zetel als met de cliënten van het filiaal worden verricht. Als verzachtende maatregel heeft hij wel de aftrek van een deel van de btw toegestaan door toepassing van het pro rata voor de toepassing van de aftrek van de Britse

zetel, onder voorbehoud van uitsluiting van het recht op aftrek die in Frankrijk geldt. Verzoekster krijgt een naheffing en boete opgelegd en heeft bij de bestuursrechter verzocht om kwijtschelding daarvan. De verwijzende rechter dient te onderzoeken welk gevolg in casu de genoemde richtlijnbevestigingen op toepassing van het pro rata-beginsel hebben en welke regels van toepassing zijn in het specifieke geval waarin de uitgaven van het filiaal bijdragen tot het verrichten van zijn handelingen in zijn staat van registratie en van de handelingen van de zetel, met name ten aanzien van het begrip algemene kosten en het pro rata voor de toepassing van de aftrek. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-388/11 Le Credit Lyonnais; C-393/15 ESET;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – zaak C-182/17 – Nagyszénás Településszolgáltatási Nonprofit Kft.*

Begrip publiekrechtelijk lichaam; tegenprestatie

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster is een non-profit vennootschap die volledig toebehoort aan een Hongaarse gemeente. Zij heeft met de gemeente een overeenkomst gesloten tot beheer van woningen en gebouwen, lokale openbare wegen, uitroeiing van quarantaineziekten, beheer openbaar groen e.d. Bij niet of gebrekkige uitvoering kan de gemeente een deel van de te betalen vergoeding terugvorderen. In één van de bijlagen worden de overgedragen materiële middelen genoemd die voor de uitvoering nodig zijn. Verzoekster zendt geen facturen voor de uitvoering en de gemeente heft geen btw over het bedrag van de vergoeding. Na een belastingcontrole constateert de belastingdienst (verweerster) een verschil in belasting als gevolg van een belastingschuld en door onverschuldigde terugbetalingen en legt zij verzoekster een fiscale boete op. Verweerster stelt dat de door verzoekster ontvangen bijdragen een tegenprestatie voor specifieke dienstverlening betreft en dat dus een belastbare handeling heeft plaatsgevonden. Het ontvangen bedrag moet als btw-grondslag worden beschouwd. Zij had haar diensten wel aan de gemeente moeten factureren. De verwijzende stelt vast dat de btw-richtlijn twee cumulatieve voorwaarden stelt om te bepalen of een activiteit binnen de werkingssfeer van de richtlijn valt. Hij haalt jurisprudentie van het HvJEU aan over mogelijke aanmerking als publiekrechtelijk lichaam van vennootschappen die kenmerken vertonen als die van verzoekster. De vraag die hier moet worden beantwoord is of verzoekster haar activiteit, ofschoon van economische aard, als 'overheid' heeft verricht. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-174/14 Saudacor; C-400/15 Landkreis Potsdam-Mittelmark

NOOT – bij conclusie HvJ 5 april 2017, zaak C-616/15 Commissie/Duitsland

Duitse btw-vrijstelling voor ZGP's is volgens A-G te beperkt (taxlive)

Belastingen, douane en tariefindeling

HvJ – ARREST – 11 mei 2017 - zaak C-59/16 – The Shirtmakers BV – Nederland – Hoge Raad – ECLI:EU:C:2017:362 – arrest

Kosten tussenpersoon moeten worden meegerekend in de kosten van vervoer voor vaststelling douanewaarde

Verordening (EEG) nr. 2913/92. The Shirtmakers importeert textielproducten uit Azië. Zij maken gebruik van Fracht voor vervoer naar de EU, opslag en invoerformaliteiten. Fracht sluit op eigen naam vervoersovereenkomsten en stuurt een factuur aan The Shirtmakers met één bedrag waarin de kosten voor vervoer en de kosten voor de diensten van Fracht zijn opgenomen. De douanewaarde was volgens de Inspecteur te laag vastgesteld. Volgens hem had de koopprijs – overeenkomstig artikel 32, lid 1, onder e), i), van het douanewetboek – moeten worden verhoogd met de door Fracht zelf aan The Shirtmakers in rekening gebrachte bedragen. Op die grond heeft de inspecteur van laatstgenoemde onderneming de betaling gevorderd van de extra douanerechten die naar zijn mening verschuldigd waren. De verwijzende rechter vraagt zich af of het begrip „kosten van vervoer” in de zin van artikel 32, lid 1, onder e), i), van het douanewetboek zich enkel uitstrekt tot de voor het feitelijke vervoer van de goederen in rekening gebrachte bedragen, dan wel of dat begrip ook de bedragen omvat die tussenpersonen in rekening hebben gebracht als vergoeding voor hun

tussenkost bij de organisatie van het feitelijke vervoer. Aangehaalde jurisprudentie: HvJ arrest van 6 juni 1990, Unifert (C-11/89).

Hof: Artikel 32, lid 1, onder e), i), van verordening (EEG) nr. 2913/92 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „kosten van vervoer” in de zin van die bepaling zich uitstrekt tot de door de expediteur aan de importeur in rekening gebrachte toeslag die overeenkomt met de winst en de kosten van die expediteur in verband met zijn organisatie van het vervoer van de ingevoerde goederen naar het douanegebied van de Unie.

HvJ – ARREST – 18 mei 2017 - zaak C-154/16 – Latvijas Dzelzceļš – Letland – ECLI:EU:C:2017:392 – arrest

Regeling extern communautair douanevervoer

Verordening (EEG) nr. 2913/92. Richtlijn 2006/112/EG. Het betreft een geding tussen „Latvijas Dzelzceļš”, een naamloze vennootschap van publiek recht die optreedt als aangever in de zin van het douanewetboek, en de Letse belastingdienst, over de betaling van een douaneschuld en btw.

*Hof: Artikel 203, lid 1, van verordening (EEG) nr. 2913/92 is **niet** van toepassing indien niet het totale volume van onder de regeling extern communautair douanevervoer geplaatste goederen wordt aangebracht bij het door die regeling bepaalde douanekantoor van bestemming omdat een deel van die goederen geheel is vernietigd of onherstelbaar verloren is gegaan, zoals afdoende is aangetoond.*

Wanneer niet het totale volume van onder de regeling extern communautair douanevervoer geplaatste goederen is aangebracht bij het door die regeling bepaalde douanekantoor van bestemming omdat een deel van die goederen geheel is vernietigd of onherstelbaar verloren is gegaan, zoals afdoende is aangetoond, doet die situatie in beginsel een douaneschuld bij invoer ontstaan voor het deel van de goederen dat niet bij dat kantoor is aangebracht, aangezien er sprake is van niet-nakoming van een van de verplichtingen van die regeling, namelijk het aanbrengen van ongeschonden goederen op het douanekantoor van bestemming. Het staat aan de nationale rechter om na te gaan of een omstandigheid zoals de beschadiging van een losinstallatie in casu beantwoordt aan de criteria die gelden voor de begrippen overmacht en toeval in de zin van artikel 206, lid 1, van verordening nr. 2913/92, namelijk of zij abnormaal is voor een marktdeelnemer die actief is op het vlak van het vervoer van vloeibare stoffen en een omstandigheid buiten zijn toedoen is, en of die gevolgen niet hadden kunnen worden vermeden ondanks alle aan de dag gelegde zorgvuldigheid. In het kader van dat onderzoek moet deze rechter met name rekening houden met de naleving door marktdeelnemers zoals de aangever en de vervoerder van de regels en voorschriften die gelden op het vlak van de technische staat van tanks en de veiligheid van het vervoer van vloeibare stoffen zoals solvent. Artikel 2, lid 1, onder d), en de artikelen 70 en 71 van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat geen btw verschuldigd is voor het geheel vernietigde of onherstelbaar verloren gegane deel van goederen die onder de regeling extern communautair douanevervoer zijn geplaatst. De aangever is gehouden tot betaling van de douaneschuld die is ontstaan voor onder de regeling extern communautair douanevervoer geplaatste goederen, ook al is de vervoerder de verplichtingen niet nagekomen die op hem rusten krachtens artikel 96, lid 2, van deze verordening, in het bijzonder de verplichting om deze goederen binnen de gestelde termijn ongeschonden aan te brengen op het douanekantoor van bestemming. De douaneautoriteit van een lidstaat is niet verplicht om de vervoerder die naast de aangever moet worden beschouwd als schuldenaar van de douaneschuld, hoofdelijk aan te spreken.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 29 mei 2017 – zaak C-185/17 – SAKSA

Tariefindeling gasolie

Verordening (EEG) nr. 2658/87. Verordening (EEG) nr. 2913/92. Verzoekster is geadresseerde van een tanklading 'gasolie 10 ppm, behandeld met waterstof' die per tanker in de haven van Varna/Bulgarije is gearriveerd en bij de douane is aangegeven. Op dezelfde dag vindt uitslag tot verbruik plaats en opname van de goederen in de schorsingsregeling voor accijnsbetaling aangetekend, waarbij op het formulier de goederen worden omschreven als 'gasolie 10 ppm voor arctische klimaatzones, met een zwavelgehalte tot en met 0,0001 %, behandeld met waterstof, klasse 4 van norm EN 590, 1236742 kg gewicht onder vacuüm, 1235100 kg gewicht onder lucht, 1517660 liter, dichtheid bij 15 graden Celsius 816,1, in 24 tankwagons, overeenkomstig bijgevoegde

omschrijving' en ingedeeld in tariefcode 2710194390. Verweerster heeft het product als 'halfzware olie' aangemerkt in de zin van hoofdstuk 27, aantekening 2, onder c) van de GN (kerosine). Verweerster wijzigde de GN-code waardoor voor verzoekster een douaneschuld ontstaat.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 30 mei 2017 – zaak C-207/17 – Rotho Blaas*

Zie onder: Handel en anti-dumping

Antidumping; tariefindeling

Belastingen, vennootschappen en vrij verkeer kapitaal

HvJ – ARREST – 17 mei 2017 – Zaak C-365/16 – AFEP e.a. – Frankrijk – ECLI:EU:C:2017:378 – arrest

Gemeenschappelijke fiscale regeling voor moedermaatschappijen en dochterondernemingen uit verschillende lidstaten

Richtlijn 2011/96/EU. Het betreft een geding tussen de Association Française des entreprises privées (AFEP) en 17 vennootschappen en, anderzijds, de minister van Financiën over een beroep tot nietigverklaring van een bestuursrechtelijke doctrine betreffende de extra heffing in de vennootschapsbelasting waaraan een ingezeten moedermaatschappij kan worden onderworpen bij de uitkering van winst, met inbegrip van de winst die zij ontving van haar niet-ingezeten dochterondernemingen.

Hof: Artikel 4, lid 1, onder a), van richtlijn 2011/96/EU verzet zich tegen een fiscale maatregel van de lidstaat van een moedermaatschappij, waarbij wordt voorzien in de inning van een belasting bij de dividenduitkering door de moedermaatschappij waarvan de belastbare grondslag bestaat uit de bedragen van de uitgekeerde dividenden, met inbegrip van die welke afkomstig zijn van de niet-ingezeten dochterondernemingen van de moedermaatschappij.

HvJ – ARREST – 17 mei 2017 – Zaak C-68/15 – X – België – ECLI:EU:C:2017:379 – arrest

Verenigbaarheid met het EU-recht van de Belgische Fairness Tax voor ondernemingen

Richtlijn 2011/96/EU. Moeder-dochterrichtlijn. Sinds 2013 zijn buitenlandse vennootschappen met een Belgische vaste inrichting onderworpen aan een fairness tax wanneer zij beslissen tot een dividenduitkering, dit in tegenstelling tot buitenlandse vennootschappen die een dochteronderneming in België hebben. Bovendien kan een onderneming in het eerste geval ook worden onderworpen aan belasting op haar buitenlandse winst. Het Grondwettelijk Hof twijfelt eraan of de fairness tax verenigbaar is met de vrijheid van vestiging en met de moeder-dochterrichtlijn. Het Grondwettelijk Hof moet nagaan of in de praktijk sprake is van een zwaardere belasting van niet-ingezeten vennootschappen. Een dergelijke belemmering kan gerechtvaardigd zijn en de redenen die België aanvoert, namelijk een evenwichtige verdeling van de belastingbevoegdheden van de lidstaten en het tegengaan van misbruiken, zijn volgens het Hof legitiem. De wetgeving zelf lijkt het Hof echter niet geschikt om die doelstellingen te bereiken. Wat de moeder-dochterrichtlijn betreft, vormt de fairness tax volgens het Hof gedeeltelijk een verboden dubbele belasting (omdat de 5% regel in verband met dubbele belasting kan worden overschreden) (punt 75 en volgende arrest).

*Hof: De vrijheid van vestiging moet aldus worden uitgelegd dat zij zich **niet** verzet tegen een belastingregeling van een lidstaat, volgens welke zowel niet-ingezeten vennootschappen die in die lidstaat een economische activiteit verrichten door middel van een vaste inrichting, als ingezeten vennootschappen – daaronder begrepen ingezeten dochterondernemingen van niet-ingezeten vennootschappen – aan een belasting als de „fairness tax” onderworpen zijn wanneer zij dividenden uitkeren die niet in hun uiteindelijke belastbare resultaat zijn opgenomen omdat zij hebben gebruikgemaakt van bepaalde belastingvoordelen waarin de nationale belastingwetgeving voorziet. Dit geldt evenwel enkel indien de wijze waarop de belastbare grondslag van deze belasting wordt bepaald in de praktijk niet tot gevolg heeft dat niet-ingezeten vennootschappen ongunstiger worden behandeld dan ingezeten vennootschappen. Het staat aan de verwijzende rechter om na te gaan of dit het geval is.*

*Artikel 5 van richtlijn 2011/96/EU verzet zich **niet** tegen een belastingregeling van een lidstaat, waarbij een belasting als de „fairness tax” wordt ingevoerd waaraan zowel niet-ingezeten*

vennootschappen die in die lidstaat een economische activiteit verrichten door middel van een vaste inrichting, als ingezeten vennootschappen – daaronder begrepen ingezeten dochterondernemingen van niet-ingezeten vennootschappen – onderworpen zijn wanneer zij dividenden uitkeren die niet in hun uiteindelijke belastbare resultaat zijn opgenomen omdat zij hebben gebruikgemaakt van bepaalde belastingvoordelen waarin de nationale belastingwetgeving voorziet.

Artikel 4, lid 1, onder a), van richtlijn 2011/96, gelezen in samenhang met lid 3 van dat artikel, verzet zich tegen een nationale belastingregeling, voor zover deze regeling in een geval waarin een moedermaatschappij de van haar dochteronderneming ontvangen winsten pas uitkeert na het jaar waarin zij deze heeft ontvangen, tot gevolg heeft dat die winsten voor een groter gedeelte worden belast dan het in die bepaling vastgestelde plafond van 5 %.

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 4 mei 2017 – Zaak C-106/16 – POLBUD – WYKONAWSTWO – Polen – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:351 – conclusie

De toepassing van nationale wetgeving die de schrapping uit het handelsregister van de lidstaat van vertrek afhankelijk stelt van de voorafgaande ontbinding na uitvoering van de liquidatie beperkt de vrijheid van vestiging

Artikelen 49 en 54 VWEU. Een Poolse vennootschap met beperkte aansprakelijkheid wil met handhaving van haar juridische identiteit de rechtsvorm aannemen van een vennootschap naar Luxemburgs recht. De voor de verwezenlijking van dat voornemen noodzakelijke schrapping van de vennootschap uit het Poolse handelsregister kan echter niet worden verricht omdat hiervoor volgens de Poolse wetgeving de voorafgaande liquidatie en ontbinding van de vennootschap vereist is. Verzet de vrijheid van vestiging zich tegen wetgeving van een lidstaat die een volgens zijn recht opgerichte vennootschap verbiedt zich om te zetten in een vennootschap naar het recht van een andere lidstaat?

A-G: De vrijheid van vestiging in de zin van de artikelen 49 en 54 VWEU is van toepassing op een handeling waarbij een volgens het recht van een lidstaat opgerichte vennootschap haar statutaire zetel verplaatst naar een andere lidstaat met het doel zich om te zetten in een vennootschap naar het recht van die lidstaat, voor zover een werkelijke vestiging van die vennootschap in de andere lidstaat met het oog op de daadwerkelijke uitoefening van een economische activiteit bestaat of wordt beoogd. Dit doet geen afbreuk aan de bevoegdheid van die lidstaat om zowel de aanknopingspunten te omschrijven die van een vennootschap vereist is opdat deze kan worden geacht te zijn opgericht volgens het nationale recht van die lidstaat, als de aanknopingspunten die vereist is om deze hoedanigheid naderhand te kunnen handhaven. De toepassing van nationale wetgeving die de schrapping uit het handelsregister van de lidstaat van vertrek afhankelijk stelt van de voorafgaande ontbinding na uitvoering van de liquidatie beperkt de vrijheid van vestiging. De algemene verplichting tot uitvoering van een liquidatieprocedure vormt geen evenredig middel ter bescherming van de belangen van de schuldeisers, minderheidsaandeelhouders en werknemers van een naar het recht van een lidstaat opgerichte vennootschap die naar het recht van een andere lidstaat wordt omgezet.

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD – 31 mei 2017 - Gevoegde zaken C-52/16 en C-113/16 – SEGRO” Kft – Hongarije – ECLI:EU:C:2017:410 – conclusie

Het vereiste dat rechten van vruchtgebruik moeten zijn gevestigd tussen naaste familieleden en vrijheid van kapitaalverkeer

Artikel 49 VWEU. Artikel 63 VWEU. Artikelen 17 en 47 Handvest grondrechten EU. De zaak gaat over besluiten betreffende de schrapping uit het grondregister van de rechten van vruchtgebruik op landbouwgrond van respectievelijk SEGRO en Horváth. Die schrappingsbesluiten waren gegrond op een nationale regeling die bepaalt dat rechten van vruchtgebruik en rechten van gebruik op productiegrond tenietgaan, tenzij wordt bewezen dat die rechten zijn gevestigd tussen naaste familieleden. Die regeling en de daarop gegronde schrappingsbesluiten is volgens de A-G in strijd met de vrijheid van kapitaalverkeer. Het vereiste dat die rechten moeten zijn gevestigd tussen naaste familieleden heeft namelijk indirecte discriminerende gevolgen voor onderdanen van andere lidstaten en kan door geen van de door de Hongaarse regering aangevoerde doelen worden gerechtvaardigd. Volgens de A-G moet artikel 51, leden 1 en 2, van het Handvest aldus worden uitgelegd dat, wanneer een nationale regeling aan de verkeersvrijheden wordt getoetst, de schending van een door het Handvest gewaarborgd grondrecht niet los van de vraag naar schending van die vrijheden kan worden aangevoerd.

A-G: Artikel 63 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het in de weg staat aan een nationale regeling die bepaalt dat rechten van vruchtgebruik en rechten van gebruik op productiegrond tenietgaan tenzij wordt bewezen dat die rechten zijn gevestigd tussen naaste familieleden, ook al heeft de houder van de rechten de mogelijkheid om een financiële vergoeding te krijgen van de wederpartij. Artikel 51, leden 1 en 2, Handvest grondrechten EU moet aldus worden uitgelegd dat, wanneer het Hof een nationale regeling toetst aan de verkeersvrijheden, de vermeende schending van een door dat Handvest gegarandeerd grondrecht niet los van de vraag naar schending van die vrijheden kan worden onderzocht

REGELGEVING EU

Richtlijn (EU) 2017/828 van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2017 tot wijziging van Richtlijn 2007/36/EG wat het bevorderen van de langetermijnbetrokkenheid van aandeelhouders betreft, [PB L 132 van 20.5.2017](#)

Burgerinitiatief

GERECHT EU – ARREST – 10 mei 2017 – Zaak T-754/14 – Efler e.a. / Commissie – ECLI:EU:T:2017:323 – persbericht – arrest

Burgerinitiatief „Stop TTIP” door EC onterecht geweigerd

Verordening (EU) nr. 211/2011. In 2014 heeft de Commissie geweigerd een burgerinitiatief te registreren in verband met de TTIP en de CETA handelsakkoorden. De initiatiefnemers betwisten die beslissing. Zij voeren onder meer aan dat de Commissie eerder wel een burgerinitiatief over het opzeggen van de overeenkomst met Zwitserland over het vrije verkeer van personen (initiatief-„Swiss-Out”) heeft geregistreerd.

Gerecht: Burgerinitiatief „Stop TTIP” door EC onterecht geweigerd; vormt geen onaanvaardbare inmenging in het verloop van de wetgevingsprocedure, maar zwenkt op rechtmatige wijze en tijdig een democratisch debat aan. Besluit C(2014) 6501 final van de Commissie van 10 september 2014 inzake het niet-registreren van het Europese burgerinitiatief „Stop TTIP” wordt nietig verklaard.

- 📌 Commissie mag burgerinitiatief “Stop TTIP” niet weigeren ([ECER](#))
- 📌 New Developments in the context of the European Citizens’ Initiative: General Court rules on ‘Stop TTIP’ ([EU law analysis](#))
- 📌 EU Hof: weigering van burgerinitiatief ‘Stop TTIP’ door Commissie is nietig ([Europa decentraal](#))
- 📌 Weigering registratie Europees burgerinitiatief Stop TTIP nietig ([NJB](#))
- 📌 EuG-Urteil zur Europäischen Bürgerinitiative: Gut für Bürgerbeteiligung, zu spät für “Stop TTIP” ([Verfassungsblog](#))
- 📌 Strikte uitleg Afdeling over gezinshereniging niet langer houdbaar ([verblijfblog](#))

CONSULTATIE

Revision of Regulation (EU) No 211/2011 on the citizens' initiative ([EC](#))

Civiel recht

LITERATUUR

R.W.E. van Leuken (red.), Jurisprudentie Europees privaatrecht 1963-2017, [Ars Aequi](#)

Consumentenrecht en reclame (C)

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-339/15 – Vanderborght – België – ECLI:EU:C:2017:335 – persbericht – arrest

Een algemeen en absoluut verbod op alle reclame voor mond- en tandverzorging is onverenigbaar met het Unierecht

Richtlijn 2000/31/EG. Richtlijn 2005/29/EG. Artikel 56 VWEU. Dit verzoek is ingediend in het kader van een strafzaak tegen Luc Vanderborght, een in België gevestigde tandarts, die wordt vervolgd voor overtreding van een nationale regeling waarbij alle reclame voor mond- en tandverzorging wordt verboden.

Hof: De doelstellingen van bescherming van de volksgezondheid en van de waardigheid van het beroep van tandarts kunnen wel een afbakening van de vorm en wijze van communicatie door tandartsen rechtvaardigen. Richtlijn 2005/29/EG moet aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzet tegen een nationale wettelijke regeling die de volksgezondheid en de waardigheid van het beroep van tandarts beschermt door alle reclame voor mond- en tandverzorging op algemene en absolute wijze te verbieden en door bepaalde vereisten van bescheidenheid voor uithangborden van tandartspraktijken vast te stellen. Richtlijn 2000/31/EG moet aldus worden uitgelegd dat zij zich verzet tegen een nationale wettelijke regeling zoals die in het hoofdgeding, waarbij alle reclame voor mond- en tandverzorging op algemene en absolute wijze wordt verboden, voor zover daarbij alle commerciële communicatie via elektronische weg wordt verboden, ook die door middel van de website van een tandarts. Artikel 56 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale wettelijke regeling zoals die in het hoofdgeding, waarbij alle reclame voor mond- en tandverzorging op algemene en absolute wijze wordt verboden.

- Belgian dentists smiling as advertising ban ruled unlawful by EU court ([euractiv](#))
- Ban on advertising of dental practices contrary to EU (not consumer) law - CJEU in Vanderborght (C-339/15) ([ECLB](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Hongarije – 12 mei 2017 – zaak C-118/17 – Dunai*

Hypothecaire lening; wisselkoersrisico; oneerlijke bedingen; Bindende beslissingen in uniformeringsprocedures van hoogste rechter in Hongarije.

Richtlijn 93/13/EEG. Richtlijn 2008/48/EG. Artikelen 20, 21, 38 en 47 Handvest grondrechten EU. Verzoekster heeft met verweerster Erste Bank een hypothecaire lening afgesloten in Zwitserse francs (CHF). Aflossing dient in Hongaarse valuta plaats te vinden tegen de geldende dagkoers. Het wisselkoersrisico is voor verzoekster en de rentevoet variabel. Op 12 april 2016 heeft de notaris de formule van tenuitvoerlegging op de akte aangebracht en executie gelast. Verzoekster heeft verzet aangetekend. Zij stelt dat de overeenkomst nietig is gezien strijd met de Hongaarse wet op de kredietinstellingen aangezien het 'rente-ecart' niet in de overeenkomst was vermeld (= het verschil tussen de wisselkoers die geldt op het ogenblik waarop het krediet beschikbaar wordt gesteld en de wisselkoers die geldt bij aflossing). De verwijzende rechter wijst op uitspraken van de Kuria die worden gegeven tot 'uniforme uitleg van het civiele recht'. Dit gebeurt volgens een bijzondere (niet-openbare) procedure, door speciaal daartoe gevormde 'raden' en de uitspraken zijn bindend voor de rechterlijke instanties. De (civiele) partijen hebben daarin geen stem. Eén van die uitspraken betreft de uitleg van het arrest C-26/13 waarin het HvJ oordeelde dat de nationale rechter de ongeldigheid van een overeenkomst kan verhelpen. De Kuria heeft dat zo uitgelegd dat de rechter die vaststelt dat de overeenkomst ongeldig is en bij wie een (tegen)eis wordt ingediend tot toepassing van de wettelijke sancties, allereerst moet proberen de overeenkomst aldus uit te leggen dat zij geldig is, tenzij de grond voor ongeldigheid kan worden weggenomen of om een andere reden is weggefallen. En tevens dat een consumentenovereenkomst waarvan een beding door de rechter ongeldig wordt bevonden niettemin kan voortbestaan zonder dat ongeldige onderdeel, aangezien dat beding niet langer gevolgen sorteert; de overige, niet-gewijzigde bedingen van de overeenkomst blijven bindend voor de partijen. De verwijzende rechter vraagt zich af of deze werkwijze verenigbaar is met het EU-recht aangezien van een eerlijk proces geen sprake kan zijn. Hij wijst ook op het standpunt van de Commissie van Venetië (maart 2012) die in haar 90ste plenaire zitting heeft bepaald dat de beslissingen die in Hongarije worden gegeven in het kader van deze 'uniformiseringsprocedures'

betwistbaar zijn uit het oogpunt van de rechten van de mens. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-26/13 Kásler et Káslerné Rába

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 16 mei 2017 – zaak C-38/17 – GT*

Hypothecaire lening; wisselkoersrisico; oneerlijke bedingen; Bindende beslissingen in uniformeringsprocedures van hoogste rechter in Hongarije.

Richtlijn 93/13/EEG. Artikelen 20, 38, 47 Handvest grondrechten EU. Verzoekster, een Hongaarse leasingmaatschappij, heeft een leenovereenkomst in Zwitserse francs afgesloten ter financiering van een auto, tezamen met een overeenkomst voor een koopoptie ter hoogte van 90% van de bruto aankoopprijs. De tegenwaarde van het bedrag (in Hongaarse valuta) is aan verweerster ter kennis gebracht na ondertekening van de overeenkomst. Het wisselkoersrisico was voor verweerster. Verweerster voldoet niet aan haar terugbetalingsverplichting. De overeenkomst wordt ontbonden en verzoekster eist veroordeling van verweerster tot betaling van de uitstaande lening + rente. Verweerster werpt op verschillende gronden een exceptie van ongeldigheid van de overeenkomst op: het voorwerp van krediet is niet in de overeenkomst opgenomen en de toegepaste wisselkoers enkel in het niet door haar ondertekende aanvullende document. De verwijzende rechter (zie tevens de recente zaak C-118/17 Dunai) wijst ook hier op de vereisten die het Hongaarse hooggerechtshof (Kúria) heeft gesteld aan consumentenkrediet-overeenkomsten die in vreemde valuta worden vastgesteld teneinde te komen tot uniforme uitleg van het burgerlijk recht. Ook in deze zaak gaat het om de uitspraak van de Kúria dat een rechterlijke instantie eerst moet trachten de overeenkomst geldig te verklaren, eventueel zonder het oneerlijke beding waardoor partijen gebonden blijven aan de voor het overige gehandhaafde bedingen. Uit deze beslissing volgt dat indien de eisende partij de wisselkoers eenzijdig heeft vastgesteld in een aanvullend document, daaraan dezelfde juridische waarde moet worden toegekend als aan een beding in de overeenkomst, ook al preciseert de overeenkomst niet welke wisselkoers van toepassing is bij de overboeking van de lening en hoeft er geen rekening mee te worden gehouden dat de schuldenaar het aanvullend document niet heeft getekend. De kredietgever hoeft niet te bewijzen dat de schuldenaar dit aanvullend document heeft ontvangen. De verwijzende rechter wil zekerheid dat deze beslissing niet in strijd is met de consumentenbescherming zoals geregeld in het EU-recht. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-453/10 (Pereničová en Perenič)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 23 mei 2017 – zaak C-191/17 – ING-DiBa Direktbank Austria*

Betalingsdiensten; Is een online spaarrekening aan te merken als betaalrekening?

Richtlijn 2007/64/EG. Verzoekster is een handelsbank, verweerster is een belangenorganisatie, procesbevoegd in de zin van de wet consumentenbescherming. Het gaat om de door verzoekster gehanteerde algemene voorwaarden waarvan volgens verweerster veel bedingen ontoelaatbaar zijn omdat zij in strijd zijn met de Oostenrijkse wet op de betalingsdiensten, waarbij richtlijn 2007/64 is omgezet. Verzoekster stelt dat de bepalingen van die wet op de door haar aangeboden 'direktspaarrekeningen' niet van toepassing zijn. Dit zijn online-rekeningen die door de klant via telebanking zelfstandig beheerd worden. Bij de verwijzende rechter ligt dan ook enkel de vraag voor of de onlinespaarrekening als betaalrekening in de zin van richtlijn 2007/64 dient te worden aangemerkt.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 26 mei 2017 – zaak C-176/17 – Profi Credit Polska*

Consumentenkrediet; wisselbrieven; betalingsbevelprocedure; oneerlijk beding

Richtlijn 93/13/EEG. Richtlijn 2008/48/EG. Verzoekster heeft met verweerder (particulier) een consumentenkredietovereenkomst gesloten. Het gaat om een standaardovereenkomst waar in het formulier van de overeenkomst de voor de kredietnemer bindende voorwaarde is opgenomen dat hij een wisselbrief moet uitreiken tot zekerheid van de vorderingen van de kredietgever uit de consumentenkredietovereenkomst. Verweerder heeft aan verzoekster een ondertekende blanco wissel ter hand gesteld. Aangezien betaling uitbleef heeft verzoekster het verschuldigde bedrag

ingevuld en een betalingsbevelprocedure ingesteld. Gewoonlijk wordt aan de dagvaarding enkel de naar behoren ingevulde wisselbrief gehecht, andere documenten ter bevestiging van het bestaan van de onderliggende rechtsverhouding (de consumentenkredietovereenkomst) worden niet overgelegd. Beslissend is of de wissel naar Pools recht rechtmatig getrokken is; de formele geldigheid wordt door de rechter ambtshalve onderzocht. De bezitter van een wisselbrief hoeft niet aan te tonen dat er een economische grond voor de wisselverbintenis bestaat of zelfs bestaan heeft. Hij hoeft enkel de wisselbrief over te leggen waarop hij zich beroept en aan te tonen dat hij de wisselnemer is. Of de ondernemer zijn verplichtingen uit de bepalingen over de bescherming van de rechten van de consument is nagekomen kan een rechter dan ook niet controleren. De verwijzende rechter heeft dan ook nadere uitleg van de bepalingen van richtlijnen 93/13 en 2008/48 nodig met name gezien de nadruk die het HvJEU legt op de noodzaak voor rechters om over alle gegevens feitelijk en rechtens te beschikken om te kunnen toetsen of een overeenkomst (on)eerlijk is.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 29 mei 2017 – zaak C-179/17 – Bankia*

Hypotheek; executieprocedure

Richtlijn 93/13/EEG. Verweerders hebben bij koopovereenkomst als consumenten een huis als hoofdwoning gekocht. Zij hebben eerst de hypothecaire overeenkomst van de projectontwikkelaar overgenomen (€ 188.000) die voor 30 jaar was afgesloten. Wegens nalatigheid van verweerders bij de aflossing (na 36 termijnen) is het beding tot 'vroegtijdige ontbinding' in werking getreden. De verwijzende rechter stelt zijn vragen in aanvulling op nog lopende zaak C-70/17 (Abanca Corporación Bancaria). Het Spaanse Hooggerechtshof heeft bepaald dat een hypothecaire executie doorgang moet vinden wegens de procedurele voordelen daarvan tegenover een gewone executie. De verwijzende rechter heeft uitgezocht of het voor consumenten inderdaad gunstiger is de executieprocedure voort te zetten waarna de schuldeiser later een declaratoire procedure inleidt. De schuldenaar wint daarbij tijd en voorkomt mogelijk gedwongen huisuitzetting. Maar de verwijzende rechter vraagt zich af of de rechtspraak van het Spaanse Hooggerechtshof verenigbaar is met EU-recht, met name artikelen 6 en 7 van richtlijn 93/13. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-482/13, C-484/13, C-485/13 en C-487/13 Unicajabanco e.a.;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 30 mei 2017 – zaak C-211/17 – Topaz*

Voorlopige koopovereenkomst onroerende zaak; boetebeding; oneerlijke bedingen

Richtlijn 93/13/EEG. Verzoekster (vastgoedontwikkelaar) en verweerders sluiten een voorlopige koopovereenkomst onder voorwaarden voor de aanschaf van een onroerende zaak, een appartement met parkeerplaats. In de overeenkomst is een boetebeding opgenomen dat de verkoper de voorovereenkomst van rechtswege ontbonden mag beschouwen bij een betalingsachterstand van meer dan vijf werkdagen, ook als het om een klein bedrag gaat. Na een betalingsachterstand stuurt verzoekster een gerechtsdeurwaarder en verzoekt zij de rechtbank om vaststelling van de ontbinding van rechtswege van de voorlopige koopovereenkomst en de daaruit voortvloeiende inwerkingtreding van het boetebeding (= inhouding van de reeds afgeloste bedragen, boete van 30% van de koopprijs, een bedrag voor onderhoudsuitgaven, belasting en verzekeringen, later aangevuld met uitzetting uit de woning). Verweerders dagvaarden op hun beurt verzoekster tot nietigverklaring van de oneerlijke bedingen in de voorlopige koopovereenkomst. De verwijzende rechter benadrukt de noodzaak tot richtlijnconforme uitleg van de nationale regelgeving mede gezien het ontbreken van een uniforme nationale rechtspraktijk over oneerlijke bedingen in overeenkomsten tussen een beroepsbeoefenaar en een consument. Hij wijst erop dat het om een standaardovereenkomst gaat en dat er dus nauwelijks sprake is van onderhandelen en de consument geen kans heeft invloed uit te oefenen op de inhoud. Hij acht de in het boetebeding opgenomen bedragen buitensporig hoog in vergelijking met de door verzoekster geleden schade. Hij wijst op het recht van de verkoper tot ontbinding terwijl dit voor de consument ontbreekt. Hij vraagt zich af wat gezien het recht van de consument op doeltreffende bescherming de juiste oplossing van het geschil.

LITERATUUR

dr. C. Jeloscsek en mr. E.S. Vloedveld, Eindelijk naar één uniform Europees online kooprecht? Het voorstel voor een nieuwe richtlijn online consumentenkoop nader belicht, in: *Tijdschrift voor internetrecht*, nr. 5/6 december 2016

OVERIG

- REFIT report of EU consumer law: exciting times ahead ([ECLB](#))
- Prejudiciële vraag: Is een natuurlijke persoon die acht tweedehands-advertenties heeft geplaatst een handelaar? ([IT&recht](#))

Detentie (S)

EHRM – ARREST – 16 mei 2017 – Sylla en Nollemont t. België – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0516JUD003776813

Detentieomstandigheden in België

Artikel 3 EVRM. Het Hof heeft geoordeeld dat de detentieomstandigheden van Sylla en Nollomont, twee Belgische gedetineerden, respectievelijk in de gevangenissen Vorst en Lantin, in strijd waren met het folteringsverbod. Verzoeker Sylla had tijdens zijn detentie minder dan 3 m² persoonlijke ruimte, mocht slechts eenmaal per dag gedurende een uur naar buiten, kon niet deelnemen aan andere activiteiten en hij mocht slechts twee maal per week douchen, meestal met koud water. In het geval van verzoeker Nollomont was er geen sprake van een gebrek aan persoonlijke ruimte, maar werd hij blootgesteld aan passief roken, mocht eveneens slechts tweemaal per week douchen, twee keer per dag buiten zijn en waren geen andere activiteiten voor de gedetineerden beschikbaar waardoor gedetineerden gedwongen waren de hele tijd in hun cel te zitten. Zowel de gedetineerden als de Belgische staat kunnen nog in beroep gaan tegen dit vonnis door de zaak voor de Grote Kamer van het EHRM te brengen.

EHRM – ARREST – 23 mei 2017 – Sarigül t. Turkije – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD002869105

Zie onder: [Vrijheid van meningsuiting](#)

Inbeslagname van een roman, door klager geschreven in de gevangenis

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – Inseher t. Duitsland – persbericht 29.5.2017 – arrest 2.2.2017 (niveau 3) - ECLI:CE:ECHR:2017:0202JUD001021112

Preventieve hechtenis wegens mentale gesteldheid ter voorkoming van recidive niet onrechtmatig

Artikelen 5 en 6 EVRM. De zaak betreft de rechtmatigheid van de preventieve hechtenis van een veroordeelde moordenaar. Klager verbleef in preventieve hechtenis sinds 2008, toen hij zijn tienjarige gevangenisstraf voor de moord op een vrouw die aan het hardlopen was, had uitgezeten. Het misdrijf was seksueel van aard. Zijn detentie was met terugwerkende kracht verlengd middels gerechtelijke bevelen, gebaseerd op psychiatrische evaluaties waaruit bleek dat er een hoog risico was op recidive. Het hof oordeelt dat de autoriteiten terecht hebben geoordeeld dat klagers psychische stoornis dusdanig was dat dit zijn detentie als geesteszieke rechtvaardigde. Nu zijn preventieve hechtenis is bevolen vanwege zijn mentale gesteldheid en met de bedoeling om dit aan te pakken, kan zijn detentie niet beschouwd worden als 'straf', en derhalve niet in strijd zijn met het legaliteitsbeginsel (geen straf zonder wet).

NOOT – bij arrest EHRM 25 april 2017, Rezmives ea. T. Roemenië

Faltering detention systems in Europe: the case of Romania ([Leiden law blog](#))

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – ARREST – 18 mei 2017 – zaak C-99/16 - Lahorgue - ECLI:EU:C:2017:391 – arrest

Luxemburgse advocaat wordt toegang via decoder geweigerd tot Frans privénetwerk van advocaten omdat hij niet is ingeschreven bij de Franse balie

Richtlijn 77/249/EEG. Lahorgue, met de Franse nationaliteit, is als advocaat ingeschreven bij de balie van Luxemburg. Hij heeft de Ordre des avocats du barreau de Lyon verzocht hem een RPVA-decoder te bezorgen, zodat hij, als advocaat die grensoverschrijdende diensten verricht, zijn beroep gemakkelijker zou kunnen uitoefenen. Die orde van advocaten heeft zijn verzoek niet ingewilligd omdat hij niet is ingeschreven bij de balie van Lyon. Daarop heeft Lahorgue bij de Franse rechter een kort geding aangespannen tegen met name de Ordre des avocats du barreau de Lyon, met het verzoek deze laatste te gelasten hem binnen de week op verbeurte van een dwangsom de RPVA-decoder te bezorgen, zodat hij het beroep van advocaat in Frankrijk ten volle kan uitoefenen, onder dezelfde voorwaarden als een Franse advocaat.

Hof: De weigering van de bevoegde autoriteiten van een lidstaat om aan een naar behoren bij een balie van een andere lidstaat ingeschreven advocaat een decoder te bezorgen om in te loggen op digitale privénetwerk van de advocaten, op de enkele grond dat die advocaat niet is ingeschreven bij een balie van de eerste lidstaat, waar hij zijn beroep wenst uit te oefenen in het kader van het vrij verrichten van diensten, vormt in gevallen waarin samenwerking met een andere advocaat niet bij wet is voorgeschreven, een beperking op het vrij verrichten van diensten in de zin van artikel 4 van richtlijn 77/249/EEG, gelezen in het licht van artikel 56 VWEU en artikel 57, derde alinea, VWEU. Het staat aan de verwijzende rechter na te gaan of een dergelijke weigering, gelet op de context waarin zij zich voordoet, daadwerkelijk beantwoordt aan de doelstellingen van consumentenbescherming en een goede rechtsbedeling, waarin zij haar rechtvaardiging zou kunnen vinden, en of de aldus opgelegde beperkingen niet onevenredig zijn aan die doelstellingen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - [Nederland](#) – Rechtbank Rotterdam – 11 mei 2017 - ECLI:NL:RBROT:2017:3625

Toerekening kosten universele postdienst

Richtlijn 97/67/EG. PostNL en Sandd zijn beide postbedrijven met een landelijk bezorgnetwerk die zich richten op het marktsegment van de zakelijke partijenpost binnen Nederland. Volgens ACM is het belang van Sandd in deze procedure daarin gelegen dat de verlener van de universele postdienst alleen de daadwerkelijke kosten toerekent aan de universele postdienst. Daarmee wordt voorkomen dat gebruikers van de universele postdienst teveel betalen en PostNL daardoor de ruimte heeft om te lage tarieven te rekenen voor andere diensten, waardoor Sandd in negatieve zin in haar concurrentiepositie wordt geraakt. Sandd betoogt o.a. dat ACM ten onrechte het ontbreken van een boekhoudkundige scheiding binnen het kostentoerekeningssysteem tussen de onderscheiden diensten binnen de universele postdiensten heeft geaccepteerd, waardoor PostNL ten onrechte haar kosten niet toerekent aan de verschillende universele postdiensten. Volgens Sandd biedt ACM bij het vaststellen van de tariefruimte ten onrechte aan PostNL de ruimte om de tarieven voor de onderscheiden diensten te middelen. Sandd betoogt ook dat ACM bij de vaststelling van de tariefruimte ten onrechte is uitgegaan van een gefixeerd wettelijk rendement.(1) Volgt uit artikel 14 lid 2 Postrichtlijn dat de nationale wet- of regelgeving er in moet voorzien dat aanbieders van de universele dienst in hun interne boekhouding afzonderlijke rekeningen bijhouden van elk van de diensten en producten die onder de universele dienst vallen om een duidelijk onderscheid te kunnen maken tussen elk van de diensten en producten die onder de universele dienst vallen en diensten en producten die er niet onder vallen of volgt uit dit voorschrift slechts dat een boekhoudkundig onderscheid moet worden gemaakt tussen enerzijds de diensten en producten die onder de universele dienst vallen en anderzijds diensten en producten die er niet onder vallen? (2) Moet artikel 12, aanhef en achter het tweede gedachtestreepje, Postrichtlijn zo worden uitgelegd, dat elke

afzonderlijke dienst die deel uitmaakt van de universele dienst kostengeoriënteerd moet zijn? (3) Staat het in artikel 12, aanhef en achter het tweede gedachtestreepje, Postrichtlijn neergelegde vereiste dat de prijzen kostengeoriënteerd zijn en een efficiënte aanbidding van de universele dienst stimuleren eraan in de weg dat voor onbepaalde tijd een vast rendementspercentage wordt gehanteerd waarmee de kosten van de universele postdiensten met het oog op de tariefruimte worden verhoogd? De rechtbank verzoekt het HvJ om behandeling volgens de versnelde procedure.

HvJ – CONCLUSIE AG SZPUNAR - 18 mei 2017 – Gevoegde zaken C-360/15 en C-31/16 – X Visser vastgoed – Nederland – Hoge Raad en Raad van State – ECLI:EU:C:2017:397 – conclusie

Leges; bestemmingsplan en dienstenrichtlijn

Richtlijn 2006/123. In de twee voorliggende verzoeken van de Hoge Raad en de Raad van State, wordt een aantal fundamentele vragen over richtlijn 2006/123 opgeworpen. Schriftelijke opmerkingen zijn ingediend door de partijen in de hoofdgedingen, de Nederlandse regering en de Commissie (in beide zaken), evenals door de Tsjechische regering (zaak C-360/15) en de Ierse, de Italiaanse, de Duitse en de Poolse regering (zaak C-31/16).

Over zaak C-360/15: De onderneming X BV is belast met de aanleg van een glasvezelnetwerk in de gemeente Amersfoort. Zij heeft de vereiste instemming van de gemeente verkregen voor het leggen van de kabels. Vervolgens heeft de gemeente aan X in verband met de afgegeven instemmingsbesluiten legesnota's toegezonden van in totaal 149 949 EUR. X is tegen deze leges opgekomen.

Over zaak C-31/16: De gemeenteraad van Appingedam heeft bij besluit van 19 juni 2013 een bestemmingsplan vastgesteld waarin een buiten het stadscentrum gelegen gebied, genaamd „Woonplein”, is aangewezen als winkelgebied met uitsluitend volumineuze detailhandel. In het bestemmingsplan is aangegeven dat dit plan onder meer is vastgesteld „vanwege behoud van de leefbaarheid van het stadscentrum en ter voorkoming van leegstand in binnenstedelijk gebied”. Het Woonplein biedt dus ruimte voor detailhandel in onder meer woninginrichting, doe-het-zelfartikelen, bouwmaterialen, tuinartikelen, fietsen, ruitersportartikelen en automaterialen. Visser Vastgoed Beleggingen BV (hierna: „Visser”), een onderneming die winkelpanden aan het Woonplein in eigendom heeft, wenst een pand te verhuren aan Bristol BV, die daarin in het kader van haar discountketen voor schoenen en kleding een detailhandelszaak wenst te vestigen. Visser is tegen het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan van 19 juni 2013 opgekomen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, waarbij zij stelt dat het bestemmingsplan onverenigbaar is met de bepalingen van richtlijn 2006/123.

A-G: Leges zoals die in het hoofdgeding in zaak C-360/15, geheven door een autoriteit van een lidstaat ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag om instemming omtrent het tijdstip, de plaats en de wijze van uitvoering van graafwerkzaamheden in verband met de aanleg van kabels voor een openbaar elektronisch communicatienetwerk, vallen onder de werkingssfeer van artikel 2, lid 2, onder c), van richtlijn 2006/123/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt. Zij hebben geen betrekking op het gebied van belastingen in de zin van artikel 2, lid 3, van richtlijn 2006/123.

Detailhandel in de vorm van verkoop aan consumenten van goederen zoals schoenen en kleding, valt onder de definitie van ‚dienst’ in de zin van artikel 4, punt 1, van richtlijn 2006/123.

De bepalingen van hoofdstuk III van richtlijn 2006/123 zijn van toepassing op situaties zoals die in het hoofdgeding in zaak C-31/16, ongeacht of alle factoren zijn beperkt tot één lidstaat.

Een bestemmingsplan zoals dat in het hoofdgeding in zaak C-31/16, op grond waarvan uitsluitend bepaalde soorten detailhandel zijn toegestaan, behelst een territoriale beperking in de zin van artikel 15, lid 2, onder a), van richtlijn 2006/123 die kan worden gerechtvaardigd op basis van artikel 15, lid 3, van die richtlijn indien wordt aangetoond dat daarmee op evenredige wijze de bescherming van het stedelijk milieu wordt nagestreefd.”

AG spreekt zich uit over de dienstenrichtlijn ([Europa decentraal](#))

Digitale markt

RAAD

Portability of digital services across the EU: Council adopts new rules ([Raad](#))

KAMERSTUKKEN

Reactie op een op 10 mei 2017 door de Europese Commissie uitgebrachte mededeling (COM 2017, 228) inzake een evaluatie (*mid-term review*) van de Digitale Interne Markt Strategie uit 2015 ([Kamerstuk 22112 nr. 2346](#))

LITERATUUR

J.P. Kalis, De Netwerk en informatiebeveiligingsrichtlijn, in: [Computerrecht 2017/48](#)

EFRO

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak T-512/14 – Green Source Poland/Commissie – ECLI:EU:T:2017:299 – arrest

EFRO; Verzoekster is niet rechtstreeks geraakt, beroep niet-ontvankelijk

Verordening (EG) nr. 1083/2006. Het betreft een beroep tot nietigverklaring van besluit C(2014) 2289 final van de Commissie van 7 april 2014 waarbij deze instelling heeft geweigerd een financiële bijdrage uit het EFRO te verstrekken voor een project „Aankoop en tenuitvoerlegging van innovatieve productietechnologie inzake biobestanddelen, met het oog op de vervaardiging van biobrandstoffen”, dat deel uitmaakte van het operationele programma „Innovatieve economie” voor structurele bijstand in het kader van de convergentiedoelstelling in Polen.

Gerecht: De handelingen met het oog op de beoordeling door de Commissie en de bevestiging (of niet) aan een lidstaat van een financiële bijdrage uit het EFRO voor een groot project spelen zich enkel af in het kader van de betrekkingen tussen de Commissie en die lidstaat. Het is de Republiek Polen, en niet verzoekster, die moet worden beschouwd als rechthebbende van de bijstand uit het EFRO voor het project. Verzoekster voldoet derhalve niet aan een van de voorwaarden voor de ontvankelijkheid die in artikel 263, vierde alinea, VWEU worden gesteld, te weten die van de rechtstreekse geraaktheid, zodat het niet nodig is te onderzoeken of verzoekster door het bestreden besluit individueel wordt geraakt. Het beroep wordt niet-ontvankelijk verklaard.

Euthanasie

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: La fin de vie devant le Conseil constitutionnel ([libertés chéries](#))

Familieleven (Fa – SZ)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: The French Court of cassation (Cour de cassation) ruled over the risk of international child abduction under the Brussels II bis Regulation ([European case law blog](#))

NOOT – bij EHRM 23 maart 2017, A-M.V. t. Finland

A.M.V. v. Finland: Independent Living, a Bridge Too Far for the European Court of Human Rights ([Strasbourg Observers](#))

NOOT – bij EHRM 24 januari 2017, Paradiso en Campanelli t. Italië

Strasbourg grapples with international surrogacy and the concept of “family” ([UK human rights](#))

Financiële diensten en markten (B – S)

GERECHT EU – ARREST – 16 mei 2017 – Zaak T-122/15 – Landeskreditbank Baden-Württemberg/ BCE – ECLI:EU:T:2017:337 – persbericht – arrest

Verordening (EU) nr. 1024/2013. Verordening (EU) nr. 468/2014. Het betreft een verzoek tot nietigverklaring van besluit ECB/SSM/15/1 van de ECB houdende weigering om verzoekster als een minder belangrijke entiteit in de zin van artikel 6, lid 4, van deze verordening te beschouwen.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen. De ECB heeft de Duitse centrale bank terecht aangemerkt als 'significant entity'.

REGELGEVING NL

Wijzigingsbesluit financiële markten 2017 ([Stb. 2017, nr. 190](#))

OVERIG

- EU Commission adopts the Consumer Financial Services Action Plan ([ECLB](#))
- Financiële bijsluiter moet wijken voor EU-standaard ([sconline](#))

GBVB en bevroering tegoeden

HvJ – ARREST – 30 mei 2017 - zaak C-45/15 P - Safa Nicu Sepahan Co - ECLI:EU:C:2017:402 – Grote Kamer – arrest

Beperkende maatregelen ten aanzien van Iran

Uitvoeringsverordening (EU) nr. 503/2011. Met haar hogere voorziening verzoekt Safa Nicu Sepahan Co. om gedeeltelijke vernietiging van het arrest van het Gerecht EU van 25 november 2014, zaak T-384/11. Bij dat arrest heeft het Gerecht gedeeltelijk verworpen het beroep waarmee rekwirante met name verzocht om schadevergoeding voor de materiële en immateriële schade die zij stelt te hebben geleden omdat zij was geplaatst op de lijst van entiteiten waarvan de tegoeden en economische middelen waren bevroren.

Hof: De door Safa Nicu Sepahan Co. en door de Raad van de Europese Unie ingediende hogere voorzieningen worden afgewezen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 16 mei 2017 – zaak C-168/17 – SH*

Beperkende maatregelen jegens Libië; contragarantieovereenkomsten

Verordening (EU) nr. 45/2014. Verordening (EU) nr. 2016/44. Aangezien deze zaak achter gesloten deuren is behandeld heeft het HvJEU gevolg gegeven aan het verzoek van de Hongaarse verwijzende rechter tot anonimisering van partijen. HIB heeft met een Hongaarse aannemer UF (interveniënte in de procedure) een overeenkomst gesloten tot aanneming van werk voor de aanleg van openbare voorzieningen in Libië. HIB eist daarvoor Libische bankgaranties voor de vooruitbetaalde bedragen ('vooruitbetalingsgarantie') en een 'uitvoeringsgarantie' tot deugdelijke uitvoering. Het gaat in deze zaak om de contragarantieovereenkomsten tussen SH en UF (begunstigde TG), voor de vooruitbetaling (= APG-contragarantie; afloopdatum 14-09-2013) en de uitvoering (= PG-contragarantie; afloopdatum 15-07-2014). Verweerder TG sloot onder verstrekking van contragaranties een overeenkomst met Sahara Bank af, waardoor Sahara Bank bankgaranties kon afgeven aan HIB. In 2011 worden zowel in VN- als in EU-verband beperkende maatregelen jegens Libië van kracht (VN-resolutie 1970(2011) en EU-besluit 2011/137/GBVB). Er ontstaan problemen

met de uitbetalingsverplichtingen van de contragaranties. De verwijzende rechter constateert uiteenlopende zienswijzen omtrent de vraag of sprake is van indirecte betaling waar het gaat om de garantiekosten die voortvloeien uit de tussen partijen in het geding bestaande rechtsverhouding. Indien betaling van garantiekosten valt binnen de werkingssfeer van de verordening waarbij embargomaatregelen zijn getroffen, dient te worden nagegaan of op het geding tussen partijen verordening 204/2011 van toepassing is, welke Vo. van kracht was bij het verstrijken van de looptijd van de garanties, dan wel de bij de vaststelling van de hoogte van de garantiekosten vigerende verordening (Verordening 2016/44 is tijdens de procedure in werking getreden).

NOOT – bij EHRM 21 juni 2016, El-Dulimi t. Zwitserland

Vassilis P. Tzevelekos, 'The *Al-Dulimi* Case before the Grand Chamber of the European Court of Human Rights: Business as usual? Test of Equivalent Protection, (Constitutional) Hierarchy and Systemic Integration', *Questions of International Law*, no. 38 (2017).

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B)

REGELGEVING EU – Medische hulpmiddelen

- Verordening (EU) 2017/745 van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2017 betreffende **medische hulpmiddelen**, tot wijziging van Richtlijn 2001/83/EG, Verordening (EG) nr. 178/2002 en Verordening (EG) nr. 1223/2009, en tot intrekking van Richtlijnen 90/385/EEG en 93/42/EEG van de Raad, *PB L 117 van 5.5.2017*
- Verordening (EU) 2017/746 van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2017 betreffende **medische hulpmiddelen voor in-vitrodiagnostiek** en tot intrekking van Richtlijn 98/79/EG en Besluit 2010/227/EU van de Commissie, *PB L 117 van 5.5.2017*

LITERATUUR

Dr. B.J. van Leeuwen, 'Vaste verkoopprijzen voor medicijnen beoordeeld onder artikel 34 VWEU', *NtER 2017-3*, p. 62-67

OVERIG

12-Year-Old Dutch Boy Has the Right to Refuse Chemotherapy (liberties.eu)

Godsdienstvrijheid (B)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 26 mei 2017 – zaak C-193/17 Cresco Investigation*

Feestdagvergoeding Goede vrijdag; Handvest grondrechten; horizontale werking

Richtlijn 2000/78/EG. Artikelen 10, 20, 21, 22 47 Handvest grondrechten EU. Verweerder is bij verzoekster, een privédetectivebureau, in dienst. Goede Vrijdag is volgens Oostenrijks recht alleen voor leden van bepaalde kerken een 'betaalde' feestdag. In geval arbeid op die dag dient te worden verricht hebben alleen die kerkleden recht op een 'feestvergoeding'. Verweerder is geen lid van één van de betreffende kerken. Hij heeft op Goede Vrijdag 2015 gewerkt en vraagt een feestdagvergoeding van € 109,09. Hij stelt dat de Oostenrijkse regeling leidt tot een verschil in behandeling op grond van godsdienst en overtuiging. Op grond van eerdere uitspraken van het HvJEU (C-144/04, C-555/07 en C-476/11) gaat de verwijzende rechter ervan uit dat rechtstreekse werking ook geldt voor discriminatie op grond van godsdienst. Hij vraagt zich af of hier sprake is van een vergelijkbare situatie van de werknemers. Het HvJEU heeft recentelijk in C-157/15 en C-188/15 geoordeeld dat de vrijheid van (uitoefening van) godsdienst zowel in de nationale als ook in de Europese context één van de grondslagen van de democratische samenleving vormt. Het geringe aantal leden van de aangewezen kerken zou de regeling kunnen rechtvaardigen en tegelijkertijd de belangen beschermen van de werkgever bij het behoud van een goed functionerende bedrijfsvoering. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-144/04 Mangold; C-555/07 Küçükdeveci; C-476/11 HK Danmark; C-157/15 Achbita; C-188/15 Bouganoui;

NOOT – bij HvJ 14 maart 2017, zaak C-188/15 Bougnaoui en zaak C-157/15 G4S Secure Solutions (Achbita)

M.L.P. Loenen, Hoofddoekverbod particuliere werkgever. Rekening willen houden met wensen klant geen wezenlijk en bepalend beroepsvereiste, AB 2017/163 en 162

RECHTSPRAAK NL - Centrale Raad van Beroep – 9 mei 2017 - ECLI:NL:CRVB:2017:1639

Verlaging bijstandsuitkering vanwege het dragen van een niqaab

Artikel 9 EVRM. Betrokkene, een moslima, ontving een bijstandsuitkering. Om haar kansen op de arbeidsmarkt te vergroten, achtte de gemeente het nodig dat zij deel zou nemen aan een werktraining. Tijdens deze training mocht zij wel een hoofddoek dragen maar geen gezichtsbedekkende kleding, zoals een niqaab, omdat dit volgens de gemeente het vinden van werk belemmert. Betrokkene heeft bij herhaling geweigerd de niqaab af te doen. De gemeente heeft daarom de bijstandsuitkering gedurende twee maanden verlaagd. De Centrale Raad van Beroep oordeelt dat de beslissing van betrokkene om een niqaab te dragen valt onder het recht op godsdienstvrijheid. Die beslissing is immers geïnspireerd door haar geloofsovertuiging. Het verbod om tijdens de werktraining een niqaab te dragen vormt dus een inbreuk op het recht op godsdienstvrijheid. Dat wordt niet anders doordat betrokkene in plaats van een niqaab een hoofddoek had kunnen dragen. Voor die inbreuk had de gemeente echter een geldige reden. Uitgangspunt is namelijk dat een bijstandsgerechtigde zo snel mogelijk zelf in zijn bestaan voorziet. De Centrale Raad van Beroep acht het aannemelijk dat in de huidige maatschappelijke context het dragen van een niqaab belemmerend werkt bij het vinden van werk. Het onbedekte gezicht speelt een belangrijke rol in het contact tussen personen en is essentieel bij het krijgen van werk. De weigering van betrokkene om haar niqaab af te doen, verkleint in hoge mate de kans dat zij snel werk vindt. Dit legt een onnodige druk op de publieke middelen. Vandaar dat de inbreuk op het recht op godsdienstvrijheid in de vorm van een verbod een niqaab te dragen tijdens een werktraining noodzakelijk wordt geacht in het belang van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

- Bijstandsuitkering mocht worden verlaagd vanwege niet afdoen niqaab (uwwet)

Grondrechten (Handvest) en EVRM

HvJ – ARREST – 16 mei 2017 – Zaak C-682/15 – Berlioz Investment Fund – Luxemburg – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:373 – persbericht – arrest

Zie onder: Belastingen

De rechterlijke instanties van een lidstaat mogen de wettigheid toetsen van fiscale inlichtingenverzoeken die door een andere lidstaat zijn toegezonden; Handvest grondrechten EU van toepassing.

REGELGEVING EU – Geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld

Besluit (EU) 2017/865 van de Raad van 11 mei 2017 over de ondertekening, namens de Europese Unie, van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, met betrekking tot aangelegenheden die verband houden met justitiële samenwerking in strafzaken, PB L 131 van 20.5.2017

LITERATUUR

Peter Wattel, Is voorkoming van dubbele belasting een mensenrecht?, in: NJB 2017/1019

OVERIG

- Bridging the gap between policies and reality: FRA's Fundamental Rights Report 2017 (FRA)
- Launch of new system for single judge decisions with more detailed reasoning (EHRM)

- Rapport: armoedeaanpak noodzakelijk voor bescherming mensenrechten (Advocatenblad)
- Beleid ten aanzien van spoedprocedures bij het EHRM (EHRM)

Handel en anti-dumping

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-17/16 – El Dakkak en Intercontinental – Frankrijk – ECLI:EU:C:2017:341 – persbericht – arrest

Aangifteplicht voor geldbedragen van meer dan 10.000 euro die de Europese Unie binnenkomen of verlaten via luchthavens

Verordening (EG) nr. 1889/2005. Intercontinental heeft El Dakkak opgedragen Amerikaanse dollars (USD) per vliegtuig van Cotonou (Benin) naar Beiroet (Libanon) te vervoeren met een transit op de luchthaven van Roissy-Charles-de-Gaulle. Tijdens de transit in Frankrijk is hij gecontroleerd en is gebleken dat hij een bedrag van 3 900 EUR en 1 607 650 USD (ongeveer 1 511 545 EUR) aan liquide middelen bij zich had. De liquide middelen die El Dakkak vervoerde, zijn in bewaring genomen en vervolgens verzegeld door de dienst douane en indirecte belastingen. El Dakkak en Intercontinental eisen nu vergoeding van schade die zij hebben geleden als gevolg van de inbeslagneming door de Franse douane.

Hof: Artikel 3, lid 1, van verordening (EG) nr. 1889/2005 moet aldus worden uitgelegd dat de in die bepaling bedoelde aangifteplicht van toepassing is in de internationale transitzone van een luchthaven van een lidstaat.

HvJ – ARREST – 17 mei 2017 – Zaak C-48/16 – ERGO Poist'ovňa – Slowakije – ECLI:EU:C:2017:377 – arrest

Richtlijn 86/653/EEG. ERGO, een vennootschap die actief is in de verzekeringssector, en Barlíková hebben een overeenkomst gesloten waarbij Barlíková zich ertoe verbonden heeft „bemiddelingsactiviteiten in de verzekeringssector” te verrichten voor ERGO. Deze activiteiten bestonden met name in het werven van klanten. Barlíková had voor elke gesloten verzekeringsovereenkomst recht op een provisie, die bestond in een bepaald percentage van de premie voor een bepaald verzekeringstijdvak of van de jaarpremie voor een dergelijke overeenkomst. Zij had recht op een vooruitbetaling van deze provisie bij het sluiten van de overeenkomst met de klant. Het recht op provisie was echter pas definitief verworven indien de verzekeringsovereenkomst niet binnen drie of vijf jaar werd opgezegd. Voorts was in de litigieuze overeenkomst bepaald dat het recht op provisie verviel indien de klant de premies gedurende de eerste maanden van uitvoering van de verzekeringsovereenkomst niet betaalde, en dat de provisie pro rata werd verminderd indien de klant de premies na drie maanden van uitvoering van de verzekeringsovereenkomst niet meer betaalde. Een aantal klanten heeft de premies voor deze overeenkomsten echter niet meer betaald en geen gevolg gegeven aan de door ERGO verstuurde aanmaning tot betaling. ERGO vordert betaling van Barlíková via de rechter. Voor deze rechter heeft Barlíková aangevoerd dat de beëindiging van deze verzekeringsovereenkomsten aan ERGO te wijten was

Hof: Artikel 11, lid 1, eerste streepje, van richtlijn 86/653/EEG heeft niet alleen betrekking op gevallen van volledige niet-uitvoering van de overeenkomst tussen de principaal en de derde maar ook op gevallen waarin deze overeenkomst niet volledig is uitgevoerd, bijvoorbeeld wanneer het aantal beoogde transacties niet is bereikt of de duur van deze overeenkomst niet wordt nageleefd. Een beding in een handelsagentuurovereenkomst op grond waarvan de agent een evenredig deel van zijn provisie moet terugbetalen indien de overeenkomst tussen de principaal en de derde niet volledig is uitgevoerd, is geen „afwijking ten nadele van de handelsagent” in de zin van dit artikel 11, lid 3, indien het terug te betalen deel van de provisie evenredig is aan de mate van niet-uitvoering van deze overeenkomst en op voorwaarde dat deze niet-uitvoering niet terug te voeren is op omstandigheden die aan de principaal te wijten zijn. Het begrip „omstandigheden die aan de principaal te wijten zijn” heeft niet enkel betrekking op de juridische gronden die rechtstreeks tot de beëindiging van de overeenkomst tussen de principaal en de derde hebben geleid maar ziet op alle aan de principaal te wijten juridische en feitelijke omstandigheden die aan de niet-uitvoering van deze overeenkomst ten grondslag liggen.

HvJ – ADVIES – 16 mei 2017 – Advies C-2/15 – ECLI:EU:C:2017:376 – persbericht – advies

Is de Europese Commissie bevoegd een vrijhandelsovereenkomst te sluiten met Singapore?

Artikel 218, lid 11, VWEU. Artikelen 3, lid 1, onder e), en lid 2, 207, leden 1 en 5 en 216 VWEU. De Europese Commissie vraagt het Hof advies over de vraag wie bevoegd is tot sluiting van een vrijhandelsovereenkomst met Singapore. Volgens de Commissie kan de vrijhandelsovereenkomst worden gesloten tussen de Europese Unie en Singapore, dus zonder deelname van de lidstaten. De Commissie vraagt het Hof om advies over de juistheid van dit standpunt.

Hof: De vrijhandelsovereenkomst met Singapore kan in haar huidige vorm niet door de Europese Unie alleen worden ondertekend. De bepalingen van de overeenkomst betreffende andere dan directe buitenlandse investeringen en die betreffende de beslechting van geschillen tussen investeerders en staten vallen niet onder de exclusieve bevoegdheid van de Unie, zodat de overeenkomst zoals zij thans luidt niet zonder de deelneming van de lidstaten kan worden gesloten.

De vrijhandelsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Republiek Singapore valt onder de exclusieve bevoegdheid van de Unie, met uitzondering van de volgende bepalingen, die onder de gedeelde bevoegdheid van de Unie en de lidstaten vallen:

– *de bepalingen van afdeling A (Bescherming van investeringen) van hoofdstuk negen (Investerings) van deze overeenkomst, voor zover deze betrekking hebben op andere dan directe investeringen tussen de Unie en de Republiek Singapore;*

– *de bepalingen van afdeling B (Beslechting van geschillen tussen investeerders en staten) van hoofdstuk negen, en*

– *de bepalingen van de hoofdstukken een (Doelstellingen en algemene definities), veertien (Transparantie), vijftien (Beslechting van geschillen tussen de partijen), zestien (Bemiddelingsmechanisme) en zeventien (Institutionele, algemene en slotbepalingen) van deze overeenkomst, voor zover deze verband houden met de bepalingen van hoofdstuk negen en voor zover laatstgenoemde bepalingen onder de gedeelde bevoegdheid van de Unie en de lidstaten vallen.*

- 📌 [Vrijhandelsverdrag EU-Singapore kan niet door de EU alleen worden ondertekend \(ECER\)](#)
- 📌 [The Singapore Silver Bullet \(despite our differences\)](#)
- 📌 [A Turning of the Tide against ISDS? \(EJILtalk\)](#)
- 📌 [Opinion 2/15 and the future of mixity and ISDS \(European law blog\)](#)
- 📌 [The Singapore Opinion or the End of Mixity as We Know It \(Verfassungsblog\)](#)
- 📌 [The Singapore Silver Bullet \(Verfassungsblog\)](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 30 mei 2017 – zaak C-207/17 – Rotho Blaas*

Antidumping; tariefindeling

Verordening (EG) nr. 91/2009. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 924/2012. Uitvoeringsverordening (EU) 2015/519. Richtlijn 93/13/EEG. Verzoekster, een Italiaanse vennootschap, importeert houtschroeven uit Thailand die worden ingedeeld onder GN-code 7318.1290.00 ("gietijzeren, ijzeren of stalen houtschroeven - overig"). Voor elk van de 189 zendingen is een certificaat van oorsprong door de Thaise douane afgegeven. Bij controle (naar aanleiding van een onderzoek van OLAF) blijkt dat 75% van de schroeven uit China afkomstig is, onbewerkt vanuit China naar Thailand worden uitgevoerd, zodat zij hun niet-preferentiële oorsprong behouden. Verzoekster krijgt voor deze gestelde frauduleuze handelwijze een naheffing + boete aangezien op die schroeven een antidumpingrecht (verordening. 91/2009) is ingesteld. Verzoekster maakt bezwaar tegen de naheffing. Zij stelt dat de verordeningen 91/2009, 924/2012 en 2015/519 ex tunc onwettig zijn wegens strijd met de geldende internationale rechtsnormen, en meer in het bijzonder met de verplichtingen die de EU met de WTO-overeenkomsten van 1994 is aangegaan. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-319/10 en C-320/10 X et X; C-232/14 Portmeirion Group;

Huiselijk geweld

EHRM – ARREST – 23 mei 2017 – Balsan t. Roemenië – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD004964509

Gebrek aan inzet in Roemenië om huiselijk geweld tegen te gaan.

Artikel 3 EVRM. Artikel 14 EVRM. Klaagster beweert dat de autoriteiten hebben nagelaten haar te beschermen tegen huiselijk geweld door haar echtgenoot en hem daarvoor verantwoordelijk te houden, ondanks haar vele klachten. Het hof overweegt dat de autoriteiten ervan op de hoogte waren dat klagsters echtgenoot geweld tegen haar gebruikte, gelet op haar herhaalde oproepen tot hulp bij zowel de politie als de gerechtelijke instanties. Bovendien hebben de autoriteiten, ondanks dat er een wettelijke regeling bestaat om te klagen over huiselijk geweld en om bescherming te verkrijgen, waarvan klagster volledig gebruik heeft gemaakt, de relevante wettelijke bepalingen niet toegepast en geoordeeld dat zij het geweld jegens haar heeft uitgelokt en dat het niet ernstig genoeg was om binnen het toepassingsgebied van het strafrecht te vallen. Deze aanpak heeft het nationale wettelijk kader van zijn doel beroofd en is in strijd met internationale standaarden inzake geweld jegens vrouwen. De passieve houding van de autoriteiten geeft blijk van een discriminerende houding jegens klagster en vrouwen en een gebrek aan inzet om huiselijk geweld in het algemeen aan te pakken. Het hof neemt een schending van artikel 3 en 14 EVRM aan.

- 📌 Court: "Lack of commitment" in Romania to tackle domestic violence ([human rights Europe](#))

REGELGEVING EU

Besluit (EU) 2017/866 van de Raad van 11 mei 2017 over de ondertekening, namens de Europese Unie, van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, met betrekking tot gender gerelateerd asiel en non-refoulement, [PBL 131 van 20.5.2017](#)

Insolventie

LITERATUUR

Peter Mankowski, The European World of Insolvency Tourism: Renewed, But Still Brave?, NILR 2017/1, p. 95-114). ([conflict of laws](#))

OVERIG

- JIN Guidelines strengthen court-to-court cross-border cooperation in insolvency cases ([Leiden law blog](#))
- Nederlandse 'pre-pack' op losse schroeven ([sdu](#))

Het kabinet wil de Nederlandse praktijk van doorstarten bij een faillissement vastleggen in de wet. Maar vlak voor de eindstreep rijzen er nieuwe vragen over het voorstel. Reden: een explosief advies van de advocaat-generaal van het Europees Hof.

Institutioneel recht

HvJ – ADVIES – 16 mei 2017 – Advies C-2/15 – ECLI:EU:C:2017:376 – persbericht – advies

Ze onder: [Handel](#)

Is de Europese Commissie bevoegd een vrijhandelsvereenkomst te sluiten met Singapore?

GERECHT EU – ARREST – 3 mei 2017 – zaak T-531/15 – Sotiropoulou ea. – ECLI:EU:T:2017:297 – arrest

Artikelen 1, 25 en 34 Handvest grondrechten EU. Het Gerecht wordt verzocht verweerder te veroordelen tot vergoeding van het financieel verlies dat door verzoekers is geleden in de periode van 1 januari 2013 tot en met 31 mei 2014 door de onrechtmatige verlaging van hun voornaamste pensioenuitkering bij de hieronder aangehaalde besluiten van de Raad van de Europese Unie voor een bedrag van in totaal 870 504,11 EUR.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

- Geen schadevergoeding van EU voor kortingen op Griekse pensioenen (ECER)

OVERIG

Vrijhandelsverdrag EU-Singapore kan niet door de EU alleen worden ondertekend (ECER)

Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – 17 mei 2017 – Zaak C-437/15 P – EUIPO / Deluxe Entertainment Services Group – ECLI:EU:C:2017:380 – arrest

Inschrijving beeldteken „deluxe” als Unimerk

Verordening (EG) nr. 207/2009. Het EUIPO heeft om vernietiging van het arrest T-222/14 verzocht waarbij het Gerecht heeft vernietigd de beslissing van het EUIPO van 22 januari 2014 houdende verwerping van het beroep dat Deluxe Laboratories Inc had ingesteld tegen de weigering van de onderzoeker om het beeldteken „deluxe” in te schrijven als Uniemerik.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 4 juni 2015, T-222/14, niet gepubliceerd, wordt vernietigd. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

- Onjuiste rechtsopvatting Gerecht EU met betrekking tot homogeniteit waren en diensten bij motivering absolute weigeringsgronden (boek 9)

HvJ – ARREST – 18 mei 2017 – Zaak C-617/15 – Hummel Holding – ECLI:EU:C:2017:390 – arrest

Rechtsvordering wegens inbreuk op een merk tegen een vennootschap die in een derde land is gevestigd; kleindochter gevestigd in lidstaat aangezochte rechter; Begrip vestiging

Verordening (EG) nr. 207/2009. Het betreft een geding tussen Hummel Holding A/S enerzijds en Nike Inc. en haar dochtervennootschap Nike Retail BV anderzijds met betrekking tot een gestelde inbreuk door laatstgenoemden op een internationaal merk van Hummel Holding met rechtsgevolgen in de Europese Unie.

Hof: Artikel 97, lid 1, van verordening (EG) nr. 207/2009 moet aldus worden uitgelegd dat een in een lidstaat gevestigde juridisch onafhankelijke vennootschap die een dochtervennootschap is van een moedermaatschappij die niet in de Europese Unie is gevestigd, een „vestiging” in de zin van deze bepaling van deze moedermaatschappij vormt, wanneer deze dochter een centrum van werkzaamheid is dat, in de lidstaat waar zij is gelegen, beschikt over een vorm van werkelijke en stabiele aanwezigheid van waaruit een bedrijfsactiviteit wordt verricht, en dat zich naar buiten duurzaam manifesteert als het verlengstuk van de moedermaatschappij.

- Uitleg begrip “vestiging” (art. 97(1) UmeV) bij juridisch onafhankelijke dochtervennootschap (boek 9)
- HvJ EU: wanneer een kleindochter vennootschap een 'EU-vestiging' is (IE-forum)

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 18 mei 2017 – Zaak C-56/16 P – EUIPO / Instituto dos Vinhos do Douro e do Porto – ECLI:EU:C:2017:394 – conclusie

Conclusie A-G tot vernietiging arrest Gerecht in procedure beschermde oorsprongsbenaming "Port" (boek 9)

Verordening (EG) nr. 1234/2007. Deze hogere voorziening stelt het Hof in staat om die rechtspraak toe te passen in het kader van een geding tussen een BOB voor wijn en een Uniemerkt dat volgens de houders van de BOB op ongerechtvaardigde wijze gebruik heeft gemaakt van de kenmerkende geografische naam van de BOB Porto/Port. In concreto gaat het om een geding tussen het Instituto dos Vinhos do Douro e do Porto, IP (hierna: „IVDP”) en het EUIPO. Het EUIPO heeft eerst het onderscheidende teken „Port Charlotte” ingeschreven als Uniemerkt ter aanduiding van whisky, en heeft vervolgens de door het IVDP ingestelde vordering tot nietigverklaring van dit merk afgewezen. Het Gerecht heeft het beroep van het IVDP tegen de beslissing van het EUIPO gedeeltelijk toegewezen, hetgeen heeft geleid tot twee hogere voorzieningen: a) volgens het EUIPO geeft het bestreden arrest blijk van een onjuiste opvatting door te erkennen dat de bescherming van BOB's ook wordt geregeld door het nationale recht (in casu het Portugese recht) en b) volgens het IDVP geeft het Gerecht blijk van een onjuiste rechtsopvatting door de stelling van het EUIPO te bevestigen dat het merk „Port Charlotte” verenigbaar is met de BOB Porto/Port.

A-G: Het arrest T-659/14 te vernietigen. De beslissing van het EUIPO van 8 juli 2014 inzake een vordering tot nietigverklaring van het merk „Port Charlotte” (nummer 5421474) te vernietigen.

- Conclusie AG: Toevoeging Charlotte aan de term Port doet op ernstige wijze afbreuk aan de BOB Porto/Port ([IE-forum](#))

HvJ - CONCLUSIE A-G MENGOLZI – 31 mei 2017 – Gevoegde zaken C-673/15 P tot en met C-676/15 P – The Tea Board - ECLI:EU:C:2017:411 - conclusie

Collectieve merken die bestaan uit een geografische aanduiding; Woord- en beeldmerk dat het wordelement ‚darjeeling’ bevat

Verordening (EG) nr. 207/2009. The Tea Board verzoekt het Hof om gedeeltelijke vernietiging van de arresten van het Gerecht T-624/13, T-625/13, en T-626/13 waarbij het Gerecht ten dele heeft verworpen haar beroepen tot vernietiging van de beslissingen van het BHIM. Tegen deze arresten heeft Delta Lingerie ook vier incidentele hogere voorzieningen ingesteld.

A-G: Gelet op al het voorgaande geef ik het Hof in overweging zowel de principale hogere voorzieningen als de incidentele hogere voorzieningen af te wijzen en The Tea Board te verwijzen in de kosten van de principale hogere voorzieningen en Delta Lingerie in de kosten van de incidentele hogere voorzieningen.

GERECHT EU – ARREST – 16 mei 2017 – Zaak T-107/16 – Airhole Facemasks / EUIPO - industriesurf (AIR HOLE FACE MASKS YOU IDIOT) – ECLI:EU:T:2017:335 – arrest

Aanvraag beeldmerk Air Hole

Verordening (EG) nr. 207/2009. Industriesurf heeft een beeldmerk aangevraagd voor Air Hole. Het merk wordt ingeschreven. Air hole Facemasks heeft beroep tot nietigverklaring ingesteld.

Gerecht: De beslissing van het EUIPO van 18 januari 2016 inzake een nietigheidsprocedure tussen Airhole Facemasks, Inc. en industriesurf, SL, wordt vernietigd en aldus gewijzigd dat het beroep van industriesurf bij het EUIPO tegen de beslissing van de nietigheidsafdeling van 30 juli 2014 wordt verworpen. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

- Aanvraag beeldmerk AIR HOLE FACE MASKS YOU IDIOT te kwader trouw ([IE-forum](#))

GERECHT EU – ARREST – 31 mei 2017 – zaak T-637/15 - Alma-The Soul of Italian Wine – ECLI:EU:T:2017:371 – arrest

Aanvraag voor Uniebeeldmerk SOTTO IL SOLE ITALIANO SOTTO il SOLE

Verordening (EG) nr. 207/2009. Verzoekster, Alma-The Soul of Italian Wine LLLP, heeft bij het EUIPO een Uniemerkaanvraag ingediend krachtens verordening (EG) nr. 207/2009 voor het beeldteken Sotto il sole.

Gerecht: De beslissing van de tweede kamer van beroep van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie van 3 september 2015 (zaak R 356/2015-2) wordt vernietigd.

HvJ EN GERECHT EU – OVERIG

C-231/16 Conclusie AG: Uniemerkengerecht moet zich ambtshalve niet-ontvankelijk verklaren voor dat overeenstemmend deel als zij het later aangesproken gerecht is. (IE-forum)

C-421/15P Onderscheidend vermogen kan toepassing van weigeringsgrond dat vorm noodzakelijk is voor technische uitkomst niet beletten (boek 9.nl)

T-681/15 Verwarringsgevaar geen vereiste voor artikel 8 lid 5 (IE-forum)

T-36/16 Blend of shades of green geen onderscheidend vermogen voor windmolens (IE-forum)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden – 23 mei 2017 – zaak 200.178.423

- Hof Arnhem-Leeuwarden stelt prejudiciële vragen aan Hof van Justitie over auteursrecht op smaak (boek9.nl)
- Vragen aan HvJ EU over de auteursrechtelijk bescherming van smaak en wat de eisende partij dient te stellen (IE-forum)
- Rechtbank Den Haag – 3 mei 2017 – ECLI:NL:RBDHA:2017:4384 (IE-forum)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 2 mei 2017 – zaak C-129/17 – Mitsubishi Shoji Kaisha et Mitsubishi Caterpillar Forklift Europe*

Merkenrecht; Debranding en rebranding

Verordening (EG) nr. 207/2009. Richtlijn 2008/95/EG. Een verwijzingsbeschikking van maar liefst 116 pagina's. Verzoekster MSK is een in Japan gevestigde onderneming, zij is onderdeel van een wereldwijde groep, en verzoekster MCFE is een in Nederland gevestigde vennootschap naar NL recht. MSK is merkhouder zowel binnen de Benelux als in de EU. MCFE is sinds haar oprichting in 1992 exclusief gerechtigd door MSK om vorkheftrucks voorzien van Mitsubishi-merktekens in de EER te produceren en op de markt te brengen. Zij levert zowel binnen als buiten de EER. De wederpartijen zijn DUMA Forklifts en G.S. International (GSI), beide gevestigd in België. Duma verkoopt eveneens zowel binnen als buiten de EER vorkheftrucks, zowel nieuw als tweedehands. Zij was eerder een officiële sub-dealer van Mitsubishi België, maar de samenwerking werd midden jaren 90 beëindigd. Tweede verweerster is een met Duma verbonden onderneming (zelfde bestuurders en sinds juli 2012 zelfde vestigingsplaats). GSI assembleert vorkheftrucks waaraan zij eigen serienummers geeft. Verzoekers vermoeden dat Duma, na beëindiging van het sub-dealercontract, is overgegaan tot invoer en in de handel brengen van vorkheftrucks die vanuit buiten de EER zijn ingevoerd zonder toestemming van de merkhouder. Verzoeksters eisen staking van de inbreuken en beëindigen publiciteit voor de onrechtmatig parallel ingevoerde heftrucks. Het gaat om debranding (verwijderen van merktekens) en rebranding (vervangen door overplakken van weggesneden merktekens).

- Vragen aan HvJ EU over debranding, rebranding en herkenbaarheid van uiterlijk voor import in EER (IE-forum)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 8 mei 2017 – zaak C-148/17 – Peek en Cloppenburg

Vervallenverklaring van een merk; Peek en Cloppenburg

Verordening (EG) nr. 207/2009. Richtlijn 2008/95/EG. Verzoekster Peek en Cloppenburg Hamburg en verweerster Peek en Cloppenburg Düsseldorf zijn ondernemingen in de kledingsector. Zij zijn juridisch en economisch onafhankelijk van elkaar. Verzoekster is houdster van het woord- en beeldmerk PuC met voorrang uit het jaar 1953 voor kleding en verweerster voor woordmerk PUC uit 1978 en 1982 ook voor kleding. Verzoekster vraagt verweerster om vrijwillige doorhaling van haar Duitse woordmerken PUC wegens verval en als daar geen gehoor aan wordt gegeven start zij een procedure tot doorhaling, een zaak die in juli 2005 in der minne wordt geschikt: de twee woordmerken worden na afstand door verweerster doorgehaald. Verweerster beschikt ook over een op ingeschreven Uniewoordmerk PUC voor kleding. Dit merk roept voor het toepassingsgebied van Duitsland de anciënniteit van de twee doorgehaalde nationale merken van verweerster in. Verzoekster stapt weer naar de rechter en vordert dat verweerster niet langer de anciënniteit van de doorgehaalde nationale merken kan inroepen. Zij stelt dat de nationale merken vóór doorhaling reeds vatbaar waren voor verval en dat de merken hadden kunnen worden doorgehaald op grond van verzoeksters oudere merkrechten. Zowel de lagere als de appelrechter stellen verzoekster in het gelijk. De zaak ligt nu voor in 'Revision' bij de verwijzende rechter.

Volgens het Duitse merkenrecht kan vervallenverklaring van een merk alleen worden vastgesteld indien de voorwaarden voor doorhaling reeds waren vervuld op het tijdstip waarop het merk werd doorgehaald wegens niet vernieuwen van de beschermingsperiode of na afstand. Maar de Duitse wetgever heeft een tweede vereiste gesteld: het nationale merk moet reeds op het tijdstip van doorhaling in het register met succes door middel van een vordering tot doorhaling wegens onvoldoende gebruik zijn aangevochten. Derhalve vereist de vaststelling van de vervallenverklaring van een merk waarvoor een daaraan gelijk Uniemerkt de anciënniteit inroept, een beoordeling van de voorwaarden voor vervallenverklaring op twee verschillende tijdstippen. Dienovereenkomstig worden aan het slagen van een vordering tot vaststelling van de vervallenverklaring van een doorgehaald nationaal merk waarvan de anciënniteit door een Uniemerkt wordt ingeroepen, hogere eisen gesteld dan aan het slagen van een vordering tot doorhaling op grond van de Duitse merkenwet. Hij vraagt zich echter af of deze regeling verenigbaar is met EU-recht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 8 mei 2017 – zaak C-149/17 – Bastei Lübbe

Auteursrecht; luisterboek Dan Brown via particulier IP adres

Richtlijn 2001/29/EG. Richtlijn 2004/48/EG. Verzoekster is houdster van de rechten die zijn verleend aan de producent van het fonogram betreffende de audioversie van het auteursrechtelijk beschermde werk "Het verloren symbool" van de auteur Dan Brown. Verweerder is de houder van de litigieuze internetaansluiting waarmee dit luisterboek voor downloaden is aangeboden aan een onbepaald aantal gebruikers van internetsites voor filesharing. Verzoekster heeft verweerder vergeefs gesommeerd de inbreuk te staken, waarna zij van verweerder als houder van het IP-adres een schadevergoeding heeft geëist. Verweerder stelt dat zijn internetadres voldoende is beveiligd; hij betwist de inbreuk op het auteursrecht en geeft aan dat zijn in hetzelfde huis wonende ouders, die naast hem toegang tot de internetaansluiting hebben, de litigieuze data niet hebben gedownload. Op het bewuste tijdstip waren alle computers in huis uitgeschakeld. Deze lezing is door de ouders bevestigd. Verzoekster stelt een schadevergoedingsactie in bij de rechtbank München maar die wordt afgewezen op de grond dat er niet van kan worden uitgegaan dat verweerder de beweerde inbreuk heeft begaan en dat de ouders de feiten niet kunnen hebben gepleegd. Verzoekster gaat in beroep bij de verwijzende rechter.

- Prejudiciële vraag over auteursrechtinbreuk filesharing bij meerdere gezinsleden (IE-forum)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 9 mei 2017 – zaak C-161/17 – Renckhoff

Scholiere gebruikt foto voor werkstuk Spaans en plaatst de foto op de website van de school; uitleg beschikbaarstelling voor het publiek

Richtlijn 2001/29/EG. Verzoeker is beroepsfotograaf. Verweerder is de deelstaat Nordrhein-Westfalen als zijnde belast met onderwijsinspectie. Het gaat om een foto van verzoeker van de stad Cordoba die een scholiere van een school bij een in het Spaans gesteld werkstuk op de website van de school heeft geplaatst. Onder de foto staat een verwijzing naar de website waaraan verzoeker de foto voor gebruik ('eenvoudig gebruiksrecht') heeft afgestaan. Hij stelt dat de school zijn auteursrechtelijk reproductierecht en het recht op beschikbaarstelling voor het publiek heeft geschonden. Hij eist een verbod op het vertonen van de foto en een schadevergoeding. Verzoeker wordt in eerste twee instanties in het gelijk gesteld. De appelrechter oordeelt dat de foto valt onder auteursrechtelijke bescherming van de Duitse auteurswet en dat verzoeker recht heeft op bescherming van naburige rechten. Door plaatsing op de website van de school had verzoeker niet meer de uitsluitende zeggenschap over beschikbaarstelling van zijn foto voor het publiek. Hij stelt vast dat de leerkracht Spaans aansprakelijk is omdat zij de in het kader van haar onderwijsactiviteiten op haar rustende toezicht- en controleverplichtingen niet is nagekomen. Verweerder kan als 'eigenaar' van de onderneming in rechte worden aangesproken voor de vordering tot staking. De zaak ligt nu voor in 'Revision' bij de verwijzende rechter waarin beide partijen de afwijzing van de eisen stellen. De verwijzende rechter legt het HvJEU de volgende vraag voor: Moet het plaatsen van een op een website van een derde met toestemming van de houder van het auteursrecht voor alle internetgebruikers vrij toegankelijk werk op een eigen openbaar toegankelijke website worden beschouwd als beschikbaarstelling voor het publiek in de zin van artikel 3, lid 1, van richtlijn 2001/29/EG, wanneer het werk in eerste instantie op een server wordt gekopieerd en van daaruit op de eigen website worden geüpload? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-306/05 SGAE; C-607/11 ITV Broadcasting; C-466/12 Svensson; C-325/14 SBS; C117/15 Reha Training; C-160/15 GS Media.

- Vraag aan HvJ EU: Is met toestemming plaatsen op openbare website beschikbaarstelling voor het publiek, wanneer het werk op een server wordt gekopieerd en van daaruit op website wordt geüpload? ([IE-forum](#))

NOOT – bij HvJ 26 april 2017, zaak C-527/15 Filmspeler

A link too far: CJEU rules that sale equals communication and streaming from unlawful sources is illegal (C-527/15, Filmspeler) ([European law blog](#))

REGELGEVING EU

Pakket inzake nieuwe EU-regels voor auteursrechten ([IE-forum](#))

OVERIG

- Marrakesh Treaty on access to published works for blind and visually impaired persons: EU paves the way for ratification ([Raad](#))
- Vijftig hoogleraren steunen oproep Boek 9 ([mr online](#))
- BREAKING: German courts make two (very important) copyright references to the CJEU ([IPKat](#))

Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-29/16 – HanseYachts – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:343 – arrest

Forumkeuzebeding; deskundigenonderzoek

Verordening (EG) nr. 44/2001. HanseYachts heeft een motorboot van het model Fjord 40 Cruiser verkocht aan Port D'Hiver Yachting. Deze boot is in Greifswald, een in het arrondissement van de rechter in eerste aanleg Stralsund, Duitsland gelegen stad, overgedragen aan Port D'Hiver Yachting. Hij is vervolgens naar Frankrijk vervoerd en doorverkocht aan SMCA, een in deze lidstaat gevestigde

vennootschap. HanseYachts en Port D'Hiver Yachting hebben een distributieovereenkomst gesloten die een forumkeuzebeding bevatte ten gunste van de gerechten van Greifswald en het Duitse recht als het toepasselijke recht aanwees. Deze overeenkomst verving volgens artikel 22 ervan, alle vroegere schriftelijke of mondelinge overeenkomsten tussen partijen. Naar aanleiding van averij die zich aan de motor van de boot had voorgedaan, heeft SMCA, verzocht om een deskundigenonderzoek voorafgaand aan enig proces.

Hof: Artikel 27, lid 1, en artikel 30, punt 1, van verordening (EG) nr. 44/2001, moeten aldus worden uitgelegd dat, bij aanhangigheid, het tijdstip waarop een procedure is ingeleid met het verzoek tot bevel van een onderzoeksmaatregel voorafgaand aan enig proces, niet het tijdstip kan vormen waarop een zaak in de zin van artikel 30, punt 1, van verordening nr. 44/2001 „geacht [wordt] te zijn aangebracht” bij een gerecht dat moet oordelen over een vordering ten gronde die aansluitend op het resultaat van deze maatregel in dezelfde lidstaat is ingesteld.

■ HanseYachts: A court asked merely to preserve evidence is (probably) not 'seized'. (GAVL)

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 18 mei 2017 – zaak C-340/16 - Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2017:396 - conclusie

Bevoegdheid in verzekeringszaken; Begrip 'verzekeringszaken' en 'getroffene'; Subrogatie door de werkgever; is een werkgever aan te merken als zwakke partij?

Verordening nr. 44/2001. Een fietser die in Oostenrijk woonde en werkte, raakte gewond bij een verkeersongeval in Italië. Hij moest met ziekteverlof. Overeenkomstig de Oostenrijkse wettelijke verplichtingen voor werkgevers betaalde zijn werkgever, een in Oostenrijk gevestigde publiekrechtelijke instelling in de gezondheidszorg, zijn loon tijdens het ziekteverlof door. De wettelijke aansprakelijkheidsverzekeraar van de bestuurder van de wagen is in Frankrijk gevestigd. De werkgever vorderde van de verzekeraar van de bestuurder terugbetaling van een bedrag dat overeenkomt met het aan de fietser betaalde loon. Daartoe heeft hij in Oostenrijk een vordering in rechte tegen de verzekeraar ingesteld. De werkgever baseerde de bevoegdheid van de Oostenrijkse rechter op de bijzondere bevoegdheidsregels in verzekeringszaken in verordening (EG) nr. 44/2001. Op grond van die bevoegdheidsregels kan de getroffene in beginsel een vordering tegen de verzekeraar instellen bij de gerechten van zijn woonplaats. Met dit forum actoris specifiek voor verzekeringszaken wordt beoogd de zwakke partij te beschermen. Tegen deze feitelijke en juridische achtergrond twijfelt de verwijzende rechter eraan of de werkgever kan worden gekwalificeerd als een zwakke partij die moet worden beschermd door middel van de in verordening nr. 44/2001 neergelegde bijzondere forum-actorisregel voor verzekeringszaken. Onder welke voorwaarden kan het in de verordening neergelegde bijzondere forum actoris overgaan op een persoon die is gesubrogeerd in de vordering van de oorspronkelijke of rechtstreeks getroffene.

A-G: Een vordering die een werkgever in een lidstaat die vergoeding vordert van de schade die hij moet dragen door de doorbetaling van het loon van zijn werknemer, instelt tegen de in een andere lidstaat gevestigde wettelijke aansprakelijkheidsverzekeraar voor de schade die wordt veroorzaakt door een door die verzekeraar verzekerd voertuig, is een 'verzekeringszaak' in de zin van artikel 8 van verordening (EG) nr. 44/2001. Een in een lidstaat gevestigde persoon zoals een publiekrechtelijke instelling in haar hoedanigheid van werkgever kan zich als getroffene beroepen op de regel die is neergelegd in artikel 9, lid 1, onder b), en artikel 11, lid 2, van verordening nr. 44/2001, om rechtstreeks een vordering in te stellen (voor zover het betrokken nationale recht in een dergelijke rechtstreekse vordering voorziet) tegen de verzekeraar van de persoon die aansprakelijk is voor een verkeersongeval, ingeval de in te roepen rechten voortvloeien uit schade die deze werkgever moet dragen, te weten de doorbetaling van het loon van zijn werknemer die het slachtoffer van een verkeersongeval was: indien de reden voor het instellen van de vordering het bestaan van een verzekeringsverhouding tussen de voor het ongeval aansprakelijke partij en haar verzekeraar is, en voor zover de verzoeker niet in de vordering is gesubrogeerd op grond van een verzekeringsverhouding tussen de verzoeker en de rechtstreeks getroffene, of omdat de verzoeker het geldend maken van de vordering op zich heeft genomen in het kader van zijn commerciële of anderszins beroepsmatige activiteit.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië – 23 mei 2017 – zaak C-21/17 – Catlin Europe*

Europese betalingsbevelprocedure (Ebbp); niet tijdige betekening; ontbreken vertaling

Verordening (EG) nr. 1896/2006. Verordening (EG) nr. 1393/2007. Verzoekster is een in Duitsland gevestigde firma, verweerster heeft haar zetel in Tsjechië. Verzoekster heeft de Tsjechische rechter verzocht om heroverweging van het Europese betalingsbevel dat die rechter tegen haar heeft uitgevaardigd omdat door een fout van één van haar werknemers het Ebb niet tijdig aan de bevoegde personen was overhandigd zodat geen tijdige betekening heeft plaatsgevonden. Bovendien ontbrak de (Duitse) vertaling van de enkel in het Tsjechisch gestelde informatie voor de ontvanger (gedetailleerde beschrijving van de vordering) zoals voorgeschreven in artikel 12, lid 2 van verordening 1896/2006 of de mogelijkheid tot weigering van het stuk op grond van artikel 8 van de verordening. De verwijzende rechter stelt vast dat verordening 1896/2006 zelf geen enkele bepaling bevat over de taal waarin het formulier moet worden betekend. Dient artikel 20, lid 2, van verordening (EG) nr. 1896/2006 aldus te worden uitgelegd dat het verzuim om degene voor wie het stuk is bestemd, in kennis te stellen van het feit dat hij kan weigeren het stuk waarvan betekening of kennisgeving moet worden verricht, in ontvangst te nemen, als bepaald in artikel 8, lid 1, van verordening (EG) nr. 1393/2007 verweerster (degene voor wie het stuk is bestemd) het recht geeft om heroverweging van het Europese betalingsbevel te verzoeken, overeenkomstig artikel 20, lid 2, van verordening (EG) nr. 1896/2006? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-14/07 Weiss; C-519/13 Alpha Bank Cyprus;

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: The French Court of cassation (Cour de cassation) ruled over the risk of international child abduction under the Brussels II bis Regulation ([European case law blog](#))

NOOT – bij HvJ 28 juli 2016, zaak C-191/15, VKI/Amazon

Jacobien Rutgers, in: NILR 2017/1, p. 163-175 ([conflict of laws](#))

NOOT – bij HvJ 26 april 2017, Zaak C-249/16 Saale Kareda tegen Stefan Benkö

Uneasy cohabitation. Kareda v Benkö: special jurisdictional rules (contract or tort) for a recourse claim brought between jointly and severally liable debtors. ([GAVL](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Duitsland: Einduitspraak na HvJ 16 oktober 2016, zaak C-135/15 Nikiforidis : Final judgment in Nikiforidis: Danke aber nein Danke. ([GAVL](#))

REGELGEVING EU – Aansprakelijkheid vervoer over zee gevaarlijke stoffen

Besluit (EU) 2017/770 van de Raad van 25 april 2017 betreffende de bekrachtiging door de lidstaten, in het belang van de Europese Unie, van het Protocol van 2010 bij het Internationaal Verdrag inzake aansprakelijkheid en vergoeding voor schade in samenhang met het vervoer over zee van gevaarlijke en schadelijke stoffen, en betreffende de toetreding tot dat protocol, met betrekking tot aspecten in verband met justitiële samenwerking in burgerlijke zaken, PB L 115 van 4.5.2017

PUBLICATIE

Burgerlijk recht, Europese justitiële samenwerking ([EU bookshop](#))

Dit geactualiseerd e-boek bevat zowel rechtsinstrumenten als commentaren van vooraanstaande wetenschappers, rechters en hoge ambtenaren uit verscheidene lidstaten van de EU. Behalve juridische basisinstrumenten, zoals Brussel I en het Verdrag van Lugano, zijn de terreinen en onderwerpen onder meer het handels-, overeenkomsten- en familierecht en bewijsverkrijging. Deze geactualiseerde editie bevat ook een volledig nieuw hoofdstuk betreffende het bevel tot conservatoir beslag op bankrekeningen en een grondig herzien hoofdstuk betreffende insolventieprocedures.

Kinderontvoering

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: The French Court of cassation (Cour de cassation) ruled over the risk of international child abduction under the Brussels II bis Regulation ([European case law blog](#))

Landbouw en visserij (B)

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 4 mei 2017 – Zaak C-183/16 P – Tilly-Sabco/Commissie – ECLI:EU:C:2017:348 – conclusie

Landbouwrestituties

Verordening (EG) nr. 1234/2007. Verordening (EU) nr. 182/2011. Met haar hogere voorziening verzoekt Tilly-Sabco het Hof om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-397/13. Daarin heeft het Gerecht haar beroep tot nietigverklaring van verordening (EU) nr. 689/2013, waarbij het bedrag van de restituties bij uitvoer van bevroren kippen naar bepaalde landen op 0 EUR is vastgesteld, verworpen.

A-G: geef ik het Hof in overweging de hogere voorziening af te wijzen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 15 mei 2017 – zaak C-169/17 – Asociación Nacional de Productores de Ganado Porcino*

Dierenwelzijn; kwantitatieve beperkingen; minimale slachttijd; minimale ruimte

Verordening (EU) nr. 1151/2012. Richtlijn 2008/120/EG. Artikel 35 VWEU. Verzoekster is de nationale vereniging van varkensproducenten en komt op tegen een Spaanse besluit tot vaststelling van kwaliteitsnormen voor vleesproducten van Iberische varkens. Haar bezwaar betreft met name het artikel dat gaat over het houderijsysteem en de minimale slachtleefijd voor dieren uit de intensieve veehouderij. De verplichte minimale ruimte voor Iberische vleesvarkens wordt 2 m² per varken, terwijl dat voorheen 1 m² was, welke maat nog steeds geldt voor niet-vleesvarkens en andere varkensrassen. Varkenshouders zullen hun bedrijfsruimte dan ook moeten verdubbelen óf de productie aanzienlijk verlagen of overbrengen naar een niet-EU-land. Verzoekster wijst op artikel 35 VWEU. Het houden van Iberische varkens is in Frankrijk en Italië enorm toegenomen met alle gevolgen van dien voor de concurrentieverhoudingen. Zij stelt strijd met artikel 3, lid 1, onder a van richtlijn 2008/120: het doel van die bepaling is een betere bescherming van varkens terwijl het doel van de Spaanse regeling is de kwaliteit van het product te verbeteren waardoor hogere marktprijzen mogelijk worden. Deze maatregel zou dan niet enkel voor Iberische varkens mogen gelden. Zij heeft ook bezwaar tegen de minimale slachtleefijd van 10 maanden. Er bestaat een ideaal slachtgewicht dat (in de intensieve veehouderij) al bereikt kan worden bij 8 maanden. Een hoger gewicht (bij 10 maanden) leidt niet tot een betere prijs omdat er vaste prijzen voor stukken vlees gehanteerd worden. De verwijzende rechter (Hoge Raad) stelt vast dat de Spaanse regeling niet ziet op het definiëren of in het leven roepen van een beschermde oorsprongsbenaming of beschermde geografische aanduiding, maar slechts op een kwaliteitsaanduiding. Daarom kunnen in andere lidstaten dan Spanje van Iberische varkens afkomstige producten worden geproduceerd en in de handel worden gebracht, welke producten als Iberisch worden aangemerkt en met die aanduiding worden verkocht in de rest van de EU. Het gevolg is dat producenten in Spanje hogere productiekosten hebben dan producenten in andere lidstaten en in hun belangen worden geschaad. Hij twijfelt of het doel van de regeling (kwaliteitsverbetering) de in- en uitvoerbeperkingen rechtvaardigt.

OVERIG

Speciaal verslag nr. 7/2017 — „De nieuwe rol van de certificerende instanties bij GLB-uitgaven: een goede stap naar een single audit-model maar nog aanzienlijke tekortkomingen op te lossen”, [PB C 141 van 5.5.2017](#)

Levenslang

EHRM – ARREST – 12 mei 2017 – Simeonovi t. Bulgarije – Grote Kamer – persbericht – arrest (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2017:0512JUD002198004

Zie onder: Procesrecht en recht op eerlijk proces- strafrecht

Strafrechtelijke procedure niet geschonden door beperking recht op bijstand gedurende politiebewaring. Omstandigheden van levenslange gevangenisstraf onmenselijk.

EHRM – ARREST – 23 mei 2017 – Matiošaitis e.a. t. Litouwen – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD002266213

Levenslang, toetsing door uitvoerende macht

Artikel 3 EVRM. De zaak betreft de Litouwse gratieprocedure voor levenslang gestraften. Het hof neemt schending van artikel 3 EVRM aan en bevestigt in zijn conclusie andermaal dat als de *review* niet door een rechter maar door de uitvoerende macht wordt uitgevoerd (en beroep bij de rechter niet mogelijk is), motivering van belang is, om de schijn van willekeur te vermijden.

- Matiošaitis e.a. tegen Litouwen: het EHRM schuift op richting gerechtelijke procedure tot verkorting van de levenslange gevangenisstraf (forumlevenslang)

LITERATUUR

Van gratie naar herbeoordeling. Over de verkorting van de levenslange gevangenisstraf. DD 2017,25.def auteursversie.pdf (academia)

OVERIG

Licht aan het einde van de tunnel voor de levenslang gestrafte (Montaigne)

LHBT-rechten

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: Sexe neutre et état civil (libertés chéries)

OVERIG

- "Are gay rights human rights?" - text of a "Pint of Science" talk (echrso)
- Religion, marriage, and same-sex couples (echrso)
- Thorbjørn Jagland: "Member states have an obligation to protect LGBTI people" (human rights Europe)
- The Importance of Reading between the Lines: Strasbourg's Case for 24 (pluricourts)

Luchtvaart (c)

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-315/15 – Pešková en Peška – ECLI:EU:C:2017:342 – persbericht – arrest

Kan de aanvaring met een vogel een buitengewone omstandigheid vormen die de luchtvaartmaatschappij bevrijdt van verplichting tot compensatie?

Verordening (EG) nr. 261/2004. In deze zaak moet het Hof zich uitspreken over de vraag of de aanvaring tussen een vliegtuig en een vogel waardoor het vliegtuig een aankomstvertraging van meer dan drie uur heeft opgelopen, een „buitengewone omstandigheid” in de zin van verordening

(EG) nr. 261/2004(2) oplevert die de luchtvaartmaatschappij bevrijdt van haar verplichting om de passagiers voor die vertraging te compenseren.

Hof: De aanvaring tussen een vliegtuig en een vogel vormt een buitengewone omstandigheid die de luchtvaartmaatschappij kan bevrijden van haar verplichting tot compensatie in geval van langdurige vertraging van de vlucht. Wanneer een daartoe bevoegde deskundige na de aanvaring echter heeft geconstateerd dat het betrokken vliegtuig luchtwaardig is, kan de luchtvaartmaatschappij de vertraging niet rechtvaardigen met de stelling dat een tweede controle noodzakelijk was.

- A bird or a whole flock? CJEU again on extraordinary circumstances and Regulation 261/04 (ECLB)

HvJ - ARREST - 11 mei 2017 - zaak C-302/16 - Krijgsman – Nederland – Rechtbank Noord-Nederland – ECLI:EU:C:2017:359 – persbericht - arrest

Op wie rust de mededelingsplicht van de annulering van een vlucht? De luchtvaartmaatschappij of de reisagent?

Verordening 261/2004. Krijgsman heeft een retourvlucht van Amsterdam naar Paramaribo geboekt bij SLM via een online reisbureau. SLM annuleert de vlucht en stelt daarvan alleen het reisbureau op de hoogte ongeveer vijf weken voor vertrek. Het reisbureau stelt Krijgsman per mail in kennis van de annulering korter dan twee weken voor vertrek. Krijgsman vordert betaling van 600 euro op grond van verordening 261/2004. De verwijzende rechter wil weten welke (formele en materiële) eisen moeten worden gesteld aan de uitvoering van de mededelingsplicht als bedoeld in artikel 5 lid 1 onderdeel c van verordening 261/2004, indien de vervoersovereenkomst tot stand is gekomen via een reisagent ofwel de boeking is gedaan via een website?

Hof: Artikel 5, lid 1, onder c), en artikel 7 van verordening (EG) nr. 261/2004 dienen aldus te worden uitgelegd dat de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert, verplicht is de compensatie te betalen waarin bij die bepalingen is voorzien in het geval dat de vlucht wordt geannuleerd en de passagier hierover niet ten minste twee weken voor de geplande vertrektijd is geïnformeerd, ook wanneer de luchtvaartmaatschappij de reisagent via wie de vervoersovereenkomst met de betrokken passagier is aangegaan ten minste twee weken voor die tijd heeft geïnformeerd over die annulering, maar de reisagent de passagier daarover niet binnen deze termijn heeft geïnformeerd.

- Notifying about cancelled flights - CJEU in Krijgsman (C-302/16) (ECLB)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 22 mei 2017 – zaak C-186/17 – Flightright

Geringe vertraging bij eerste vlucht die een grote vertraging bij aankomst tot gevolg heeft door het missen van de tweede vlucht die wordt uitgevoerd door een andere luchtvaartmaatschappij

Verordening (EG) nr. 261/2004. Verzoekster eist als gesubrogeerde compensatie van € 600. De twee cedenten hebben via touroperator Elumbus een reis geboekt van Berlijn – Madrid – San Jose – San Salvador. Op het ticket staat voor de hele reis Air Berlin als transporteur vermeld. Het deel van Berlijn naar Madrid wordt door verweerster Iberia uitgevoerd. De vlucht loopt 59 minuten vertraging op waardoor de aansluitende vlucht naar San Jose gemist wordt. De totale vertraging bij aankomst is 49 uur. Kan er ook een recht op compensatie in de zin van artikel 7 van verordening (EG) nr. 261/2004 bestaan wanneer een luchtreiziger wegens een relatief geringe vertraging bij aankomst een rechtstreeks aansluitende vlucht niet haalt en dit tot een vertraging van drie uur of meer op de eindbestemming leidt, waarbij die vluchten echter door verschillende luchtvaartmaatschappijen werden uitgevoerd en de boeking werd verricht door een touroperator die de volledige vliegreis via een andere luchtvaartmaatschappij had geboekt? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-402/07 Sturgeon; C-581/10 Nelson; C-11/11 Folkerts;

OVERIG

mr. A. Baas, Lexplicatie, commentaar op art. 5 Verordening (EG) 261/2004 ([link](#))

WIKI

[Wiki luchtvaartclaims](#)

Mededinging

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 18 mei 2017 – Gevoegde zaken C-588/15 P en C-622/15 P – LG Electronics/Commissie en Philips/Commissie – ECLI:EU:C:2017:393 – conclusie

Overeenkomsten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen met betrekking tot prijzen, marktverdeling en productiecapaciteit; Aansprakelijkheid van een moedermaatschappij voor het inbreuk opleverend gedrag van haar dochteronderneming;

Artikel 81 EG en artikel 53 EER-overeenkomst. Rekwirantes vorderen vernietiging van twee arresten van het Gerecht van de Europese Unie van 9 september 2015, LG Electronics/Commissie en Philips/Commissie, houdende verwerping van de beroepen strekkende tot nietigverklaring van besluit C(2012) 8839 final van de Commissie van 5 december 2012 inzake een procedure op grond van artikel 101 VWEU en artikel 53 van de EER-Overeenkomst (zaak COMP/39.437 – Tv- en computerbeeldbuizen) en, subsidiair, tot verlaging van de aan rekwirantes opgelegde geldboeten. In deze hogere voorzieningen, komt in het bijzonder een nog niet eerder behandelde vraag betreffende de eerbiediging van de rechten van de verdediging in het geval van toerekening van de inbreuk opleverende gedragingen van een dochteronderneming aan haar moedermaatschappij aan de orde. Meer bepaald dient te worden uitgemaakt of de rechten van verdediging van een moedermaatschappij worden geschonden wanneer de Commissie de mededeling van punten van bezwaar aan de moedermaatschappij richt, maar niet tevens aan de dochteronderneming waarvan de handelingen in het geding zijn, met name ingeval deze dochteronderneming failliet is verklaard, waardoor de moedermaatschappij geen toegang meer heeft tot de bescheiden van de dochteronderneming.

A-G: Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging het eerste middel van de door LG Electronics Inc. tegen het arrest van het Gerecht van 9 september 2015, zaak T-91/13, niet gepubliceerd, ingestelde hogere voorziening en het tweede middel van de door Koninklijke Philips Electronics NV tegen het arrest van het Gerecht van 9 september 2015, zaak T-92/13, niet gepubliceerd, ingestelde hogere voorziening, ongegrond te verklaren.

REGELGEVING EU

BNC Fiche: Richtlijn versterken bevoegdheden nationale mededingingsautoriteiten ([Kamerstuk 22112 nr. 2339](#))

NOOT - bij EVA-Hof 22 december 2016, [zaak E-3/16 Skitaxi](#)

A Scandinavian cautionary tale on lot division and distortions of competition for public contracts (E-3/16) ([how to crack a nut](#))

Milieu, natuur, duurzame energie

GERECHT EU – ARREST – 11 mei 2017 – Zaak T-115/15 – Deza/ECHA – ECLI:EU:T:2017:329 – arrest

Europees Agentschap voor chemische stoffen; vermelding van de stof DEHP

Verordening nr. 1907/2006. Bijlage XIV. Het Gerecht verwerpt een beroep tot nietigverklaring van een besluit van het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA). Bij dat besluit is de bestaande vermelding van de stof DEHP in de lijst van stoffen die in aanmerking komen om uiteindelijk te worden opgenomen in bijlage XIV bij deze verordening inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen in die zin aangevuld dat deze stof ook is geïdentificeerd als stof die hormoonontregelende eigenschappen heeft met waarschijnlijk ernstige gevolgen voor het milieu.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Raad van State – 17 mei 2017 – persbericht – ECLI:NL:RVS:2017:1259 en ECLI:NL:RVS:2017:1260

Programma Aanpak Stikstof; Habitatrictlijn

Richtlijn 92/43/EEG. In een groot aantal procedures bij de Afdeling bestuursrechtspraak hebben bezwaarmakers aangevoerd dat het Programma Aanpak Stikstof (hierna: PAS) in strijd is met de Europese Habitatrictlijn. Voor een antwoord op die vraag is uitleg over de Europese Habitatrictlijn nodig. De prejudiciële vragen worden gesteld in twee verschillende uitspraken. De ene uitspraak gaat over veehouderijen waarvoor op basis van het PAS natuurvergunningen zijn verleend. In die uitspraak wordt onder meer gevraagd of het PAS op grond van de Europese Habitatrictlijn mag worden gebruikt voor het verlenen van natuurvergunningen. De andere uitspraak gaat over het weiden van vee en het bemesten van gronden, waarvoor vanwege het PAS niet langer een natuurvergunning nodig is.

- Prejudiciële vragen over Programma Aanpak Stikstof ([omgevingsweb](#))
- Raad van State stelt vragen aan EU-Hof over aanpak stikstof ([ECER](#))
- Blogserie uitspraken PAS (deel 9): juridische kwalificatie PAS-maatregelen ([omgevingsweb](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Ierland – 9 mei 2017 – zaak C-164/17 – Grace et Sweetman

Vogel- en habitatrictlijn; Natura 2000; compenserende/mitigerende maatregelen; windenergie

Richtlijn 92/43/EEG. Richtlijn 2009/147/EG. Verweerster heeft met toestemming van de grondeigenaar (interveniënt) een vergunning afgegeven aan ESB Wind Development voor de bouw van een windpark. Het gaat om een speciale beschermingszone (SBZ) die tot doel heeft een habitat te bieden aan de blauwe kiekendief, een vogel die genoemd wordt in bijlage I bij de Vogelrichtlijn. Een groot deel van de SBZ wordt commercieel beheerd hetgeen het gebied juist voor instandhouding van de kiekendief geschikt maakt. Verzoekers vechten de toestemming aan. Verzoekers stellen dat het plan eigenlijk compenserende maatregelen omvat, zodat de beoordeling volgens de criteria van artikel 6, lid 4 Habitatrictlijn had moeten worden verricht waardoor had moeten worden bezien of sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang en of de algehele samenhang van Natura 2000 gewaarborgd wordt. Voortgang van de procedure hangt dus af van de kwalificatie van de maatregelen als mitigerend of compenserend. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-258/11 Sweetman; C-521/12 Briels; C-387/15 en C-388/15 Hilde Orleans;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Ierland – 11 mei 2017 – zaak C-167/17 – Klohn*

Verdrag van Aarhus; kosten (inspraak)procedure;

Richtlijn 2003/35/EG. Richtlijn 2011/92/EU. Verzoeker komt in juni 2004 op tegen de verlening van een bouwvergunning door verweerster aan een bouwbedrijf voor de bouw van een kadaverinspectie-eenheid. De verwijzende rechter stelt vast dat het bestreden besluit is genomen vóór de uiterste termijn voor omzetting van richtlijn 2003/35 (waarmee met name artikel 10 bis is ingevoegd). Ook verzoekers beroep lag voor die datum, maar de kosten zijn gemaakt na de uiterste omzettingstermijn. Hij wijst op het oordeel van HvJEU in C-72/12 dat het in de inspraakrichtlijn vervatte vereiste om bepaalde projecten aan een milieubeoordeling te onderwerpen, van toepassing is op bestuurlijke vergunningen waarvoor de procedure vóór 25-06-2005 was opgestart maar waarbij de vergunning na die datum is afgegeven. Naast de kwestie van het tijdsverloop speelt de vraag of de bepaling rechtstreekse werking kan hebben. In zaak C-240/09 heeft het HvJEU geoordeeld dat artikel 9, lid 3 van het Verdrag van Aarhus geen rechtstreekse werking heeft, maar benadrukte ook dat de nationale rechter bepaalde procesrechtelijke regels zoveel mogelijk in overeenstemming met de doelstelling van het artikel moet uitleggen. De vraag die moet worden beantwoord is dan of de eis van 'niet buitensporig kostbaar' in richtlijn 2003/35 rechtstreekse werking heeft. Aangehaalde

(recente) jurisprudentie: C-240/09 Lesoochranárske zoskupenie ; C-260/11 Edwards; C-72/12 Gemeinde Altrip;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 12 mei 2017 – zaak C-160/17 - Thybaut e.a.*

Ruilverkaveling; MER; ruimtelijke ordening

Richtlijn 2001/42/EG. Verzoekers hebben beroep ingesteld tegen een besluit van de Waalse regering waarmee een 'omtrek voor stedelijke verkaveling' wordt vastgesteld van meer dan 4 ha. Gezien het openbaar belang en de omvang van het project gelden vereenvoudigde procedures voor het verlenen van een vergunning en voor onteigening en kan worden afgeweken van toepasselijke stedenbouwkundige voorschriften. Het besluit is niet beperkt in de tijd dus geldt ook voor toekomstige projecten in het gebied. De aanvraag is gedaan door de NV Bodymat die van plan is de bestaande industriële gebouwen te renoveren en daarin winkels en woningen in te richten en een nieuwe ontsluitingsweg aan te leggen. Er is een milieueffectbeoordeling (MER) verricht. Verzoekers zijn particulieren die in de omgeving wonen. Zij stellen schending van de Belgische Grondwet en van richtlijn 2001/42. Het besluit moet worden gelijk gesteld met een 'plan of programma' en daarom moet een MER worden verricht die voldoet aan richtlijn 2001/42. De uitgevoerde MER voldoet daar niet aan: er heeft geen openbaar onderzoek plaatsgevonden en de betrokken instanties, gemeenten en instellingen zijn niet volgens de regels geraadpleegd. Zij wijzen met name op de impact van het plan op de goede ruimtelijke ordening (geluids- en verkeershinder, milieuvervuiling en dergelijke). Wanneer zoals verweerders stellen richtlijn 2001/42 niet behoef te worden toegepast zou dat volgens verzoekers betekenen dat deze richtlijn niet correct in Belgisch recht is omgezet. De verwijzende rechter (RvS) heeft de vraag met betrekking tot de strijd met de Grondwet voorgelegd aan het Grondwettelijk Hof dat oordeelde dat er geen strijd met de Grondwet is.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 19 mei 2017 – zaak C-117/17 – Comune di Castelbellino*

Milieueffectrapportage (MER) achteraf; vernietiging vergunning biomassa centrale

Verordening (EU) nr. 45/2014. Richtlijn 2011/92/EU. De zaak betreft een verzoek om nietigverklaring van een decreet als gevolg waarvan een vergunning afgegeven door de Regio Marche aan landbouwbedrijf 4C die deze in 2012 had aangevraagd voor uitbreiding van een centrale voor opwekking van elektriciteit uit biomassa is vernietigd wegens schending van richtlijn 2011/92. De verwijzende rechter wijst op de lopende prejudiciële verwijzingen in C-196/16 en C-197/16 Comune di Corridonia e.a. waarin het HvJEU nog geen arrest heeft gewezen, en op arrest in de zaak C-348/15 en daarin aangehaalde arresten. Ook in casu gaat het om toetsing van de noodzaak van een MER achteraf. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-348/15 Stadt Wiener Neustadt

PREJUDICIËLE VERWIJZING – 29 mei 2017 – Duitsland – zaak C-206/17 – Denker*

MER (bestemmingsplan); beroepstermijn

Richtlijn 2011/92/EU. Verzoeker verzet zich tegen het bestemmingsplan van de gemeente Thedinghausen (Duitsland) tot uitbreiding van een bestaand windmolenpark omdat hij op een deel van zijn binnen het plangebied gelegen grond een varkensmesterij wil bouwen. In juni 2012 is het ontwerpplan gepubliceerd in het streekblad, maar de bekendmaking voldeed niet aan de wettelijke voorwaarden. De verwijzende rechter stelt vast dat op grond van Duits recht het bestemmingsplan niet (meer) inhoudelijk kan worden aangevochten. De verwijzende rechter twijfelt of artikel 11 van richtlijn 2011/92 aldus moet worden uitgelegd dat het zich verzet tegen toepassing van het artikel in het Duitse wetboek Bouwrecht dat de beroepstermijn beperkt tot één jaar, gezien de in de EU-richtlijnen gestelde eisen aan inspraak van het publiek en toegang tot de rechter in milieuzaken. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-115/09 Trianel Kohlekraftwerk Lünen; C-137/14 Commissie/Duitsland;

NOOT – bij Franse prejudiciële verwijzing, zaak C-31/17 Sucrerie de Toury

The French Council of State referred a request for a preliminary ruling to the CJEU regarding the rules on the Community framework for the taxation of energy products and electricity ([European law blog](#))

REGELGEVING EU – Vervoer over zee van gevaarlijke en schadelijke stoffen

- Besluit (EU) 2017/769 van de Raad van 25 april 2017 betreffende de bekrachtiging, door de lidstaten, in het belang van de Europese Unie, van het Protocol van 2010 bij het Internationaal Verdrag inzake aansprakelijkheid en vergoeding voor schade in samenhang met het vervoer over zee van gevaarlijke en schadelijke stoffen, en de toetreding tot dat protocol, uitgezonderd de aspecten die verband houden met justitiële samenwerking in burgerlijke zaken, [PB L 115 van 4.5.2017](#)
- Besluit (EU) 2017/770 van de Raad van 25 april 2017 betreffende de bekrachtiging door de lidstaten, in het belang van de Europese Unie, van het Protocol van 2010 bij het Internationaal Verdrag inzake aansprakelijkheid en vergoeding voor schade in samenhang met het vervoer over zee van gevaarlijke en schadelijke stoffen, en betreffende de toetreding tot dat protocol, met betrekking tot aspecten in verband met justitiële samenwerking in burgerlijke zaken, [PB L 115 van 4.5.2017](#)

REGELGEVING NL - milieueffectrapportage

- Besluit van 21 april 2017 tot wijziging van het Besluit milieueffectrapportage in verband met de implementatie van de herziening van de mer-richtlijn, de uitvoering van het tweede amendement van het Verdrag van Espoo en het herstel van enkele implementatiegebreken ([Stb. 2017, nr. 175](#))
- Besluit van 12 april 2017, houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet van 25 januari 2017 tot wijziging van de Wet milieubeheer en de Crisis- en herstelwet in verband met de uitvoering van Richtlijn 2014/52/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 tot wijziging van Richtlijn 2011/92/EU betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten (PbEU 2014, L 124) (implementatie herziening mer-richtlijn) ([Stb. 2017, nr. 169](#))

LITERATUUR

Mr. F.M. Fleurke, 'Steekt de wind op? De Strategische Milieueffectrapportage verruimd', [NtER 2017-3, p. 39-43](#)

Ne bis in idem (B – S)

EHRM – ARREST – 18 mei 2017 – Johannesson ea. t, IJsland – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0518JUD002200711

Ne bis in idem: extra belastingheffing en strafvervolgning

Artikel 4 Zevende protocol EVRM. De zaak betreft het opleggen van een extra belastingheffing én een strafrechtelijke veroordeling. Door de autoriteiten is vastgesteld dat klagers bepaalde zaken hebben verzwegen in hun belastingaangifte. In reactie hierop werd door de autoriteiten een *surcharge* geheven, van 10 tot 25%. Enige tijd later werden klagers door de strafrecht veroordeeld ter zake belastingontduiking. Naar het oordeel van het hof was zowel de administratieve procedure als de strafprocedure 'criminal' van aard en gebaseerd op hetzelfde feitencomplex. Het hof overweegt dat artikel 4 Zevende protocol in beginsel niet in de weg staat aan toepassing van beide procedures naast elkaar, mits beide procedures voldoende verweven zijn met elkaar. Het hof noemt specifiek het gebrek aan overlap tussen de procedures (eerst administratief, daarna strafrechtelijk) als knelpunt, evenals het feit dat de aansprakelijkheid werd vastgesteld door verschillende autoriteiten (afzonderlijk politieonderzoek) en rechters, in goeddeels onafhankelijke procedures. De slotsom luidt dat sprake is van schending van het recht om niet tweemaal voor dezelfde feiten vervolgd of veroordeeld te worden.

Overlevering en uitlevering (s)

**PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Amsterdam – 18 mei 2017 -
ECLI:NL:RBAMS:2017:3348 – zaak C-270/17 PPU - Tupikas**

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. EAB; verzoek uit Litouwen

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. De rechtbank vraagt het HvJ om de reikwijdte van artikel 4 bis van Kaderbesluit 2002/584/JBZ uit te leggen. De rechtbank verzoekt toepassing van de spoedprocedure. De opgeëiste persoon is een onderdaan van Litouwen en bevindt zich in overleveringsdetentie. Het EAB is op 14 februari 2017 uitgevaardigd door de Litouwse rechter en strekt tot de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf voor de duur van één jaar en vier maanden, die de opgeëiste persoon nog geheel moet ondergaan.

**PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Amsterdam – 18 mei 2017 -
ECLI:NL:RBAMS:2017:3355 – zaak C-271/17 PPU Zdziaszek**

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. EAB; verzoek uit Polen

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. De rechtbank vraagt het Hof van Justitie van de EU om de reikwijdte van artikel 4 bis van Kaderbesluit 2002/584/JBZ uit te leggen. De rechtbank verzoekt toepassing van de spoedprocedure. De opgeëiste persoon is een onderdaan van Polen en bevindt zich in overleveringsdetentie. Het EAB is op 12 juni 2014 uitgevaardigd door de Poolse rechter en strekt tot de tenuitvoerlegging van twee vrijheidsstraffen. Onderdeel b) van het EAB vermeldt het bestaan van de *cumulative sentence* van 25 maart 2014 van het *Regional Court of Wejherowo* (II K 1677/13). Deze beslissing heeft betrekking op in totaal vijf naar het recht van Polen strafbare feiten.

Politieonderzoek en bewijsvergaring

**EHRM – ARREST – 2 mei 2017 - B.V. t. België – persbericht – arrest (niveau 3) –
ECLI:CE:ECHR:2017:0502JUD006103008**

Gebrekkig onderzoek naar verkrachting

Artikel 3 EVRM. De zaak betreft het onderzoek naar aanleiding van een aangifte van verkrachting. Het onderzoek was na een kort verhoor van de beweerdelijke dader stilgelegd. Klagster werd hierover niet geïnformeerd. Nadat dit haar ter ore kwam, is op haar verzoek alsnog onderzoek verricht maar ook in dat onderzoek ontbrak het aan doortastendheid. Het hof oordeelt dat sprake is van schending van de onderzoekverplichting van artikel 3 EVRM.

- 🇧🇪 Belgium: Human rights breach over work-place sex assault allegations leads to €33,000 award ([Human rights Europe](#))

**EHRM – ARREST – 2 mei 2017 – Olisov t. Rusland – persbericht – arrest (niveau 2) -
ECLI:CE:ECHR:2017:0502JUD001082509**

Onvoldoende onderzoek naar vermeende mishandelingen door politieambtenaren

Artikel 3 EVRM. De zaak betreft de vermeende mishandeling van klagers door politieambtenaren, nadat zij waren aangehouden maar voordat zij formeel gearresteerd waren, met het doel om hen te dwingen tot het tekenen van bekentenissen. Het Hof overweegt dat de beschuldigingen geloofwaardig waren, hetgeen aanleiding gaf tot een vermoeden in het voordeel van klagers versie van de gebeurtenissen. Dit vermoeden werd sterker door vertragingen in het vastleggen van de arrestatie. Het hof overweegt voorts dat het de autoriteiten niet is gelukt dit vermoeden te weerleggen, nu de ingebrachte alternatieve verklaring voor klagers verwondingen is gebaseerd op een ontoereikend vooronderzoek zonder opening van een strafzaak met alle wezenlijke onderzoekende stappen in overeenstemming met de vereisten van artikel 3 van het Verdrag. Het

Hof oordeelt derhalve dat klagers zijn onderworpen aan marteling en stelt een schending van artikel 3 EVRM vast.

EHRM – ARREST – 18 mei 2017 – Boze t. Letland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0518JUD004092705

Zie onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

EHRM – ARREST – 30 mei 2017 - Trabajo Rueda t. Spanje – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0530JUD003260012

Doorzoeking computer zonder vereiste machtiging

Artikel 8 EVRM. Het hof neemt schending van artikel 8 EVRM aan in een zaak waarin klager zijn computer ter reparatie aanbood bij een winkel, waarna een technisch medewerker kinderporno op de harde schijf aantrof en de gealarmeerde politie de computer in beslag nam en onderzocht. Het hof wijst er op dat gezien de beslaglegging een spoedeisend karakter bij het onderzoek aan de computer ontbrak, zodat de vereiste machtiging had moeten worden afgewacht.

- 📌 Court rules against Spain over police seizure of child porn computer files ([Human rights Europe](#))

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – 19 mei 2017 – Nicolae Virgiliu Tanase t. Roemenië – persbericht – statement of facts

Artikel 3 EVRM. De zaak gaat over het strafrechtelijke onderzoek dat is uitgevoerd naar aanleiding van een verkeersongeval waar verzoeker ernstige verwondingen aan heeft overgehouden. Het onderzoek zou niet effectief zijn geweest en te lang hebben geduurd.

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ARREST – 18 mei 2017 – Boze t. Letland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0518JUD004092705

Artikel 8 EVRM. Doorzoeking appartement en de inbeslagname van persoonlijke eigendommen waren niet wettelijk toegestaan. Schending van artikel 8 EVRM.

EHRM – ARREST – 30 mei 2017 - Trabajo Rueda t Spanje – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0530JUD003260012

Zie onder: [Politieonderzoek](#)

Doorzoeking computer zonder vereiste machtiging

HvJ – ARREST – 4 mei 2017 – Zaak C-13/16 – Rīgas satiksme – Letland – ECLI:EU:C:2017:336 – arrest

Verplichting tot verstrekking van persoonsgegevens in een schadevergoedingsprocedure?

Richtlijn 95/46/EG. Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van artikel 7, onder f), van voornoemde richtlijn. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen de rijkspolitie in Riga en Rīgas satiksme, een trolleybusbedrijf van de stad Riga. Het verzoek gaat om de mededeling van de identificatiegegevens van de persoon die in december 2012 een ongeval heeft veroorzaakt. Een taxichauffeur had zijn voertuig aan de rand van de weg geparkeerd. Toen een trolleybus van Rīgas satiksme langs de taxi reed, opende de passagier die op de achterbank van de taxi zat, het portier waardoor de trolleybus werd geraakt en schade opliep. Een procedure wegens administratieve overtreding werd opgestart en er werd een proces-verbaal opgemaakt waarin werd vastgesteld dat er een administratieve overtreding was begaan. Met zijn vragen wenst de verwijzende rechter te vernemen of artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46 aldus moet worden

uitgelegd dat daarbij de verplichting wordt opgelegd om persoonsgegevens aan een derde te verstrekken om hem in staat te stellen bij een civiele rechter een beroep tot schadevergoeding in te stellen voor schade die is veroorzaakt door de persoon op wie de gegevensbescherming betrekking heeft en of het feit dat deze persoon minderjarig is, een invloed kan hebben op de uitlegging van deze bepaling.

Hof: Artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG moet aldus worden uitgelegd dat daarbij niet de verplichting wordt opgelegd om persoonsgegevens aan een derde te verstrekken om hem in staat te stellen bij een civiele rechter een beroep tot schadevergoeding in te stellen voor schade die is veroorzaakt door de persoon op wie de gegevensbescherming betrekking heeft. Artikel 7, onder f), van deze richtlijn verzet zich evenwel niet tegen een dergelijke mededeling op basis van het nationale recht.

- The CJEU and the concept of 'legitimate interest': The case of Rīgas satiksme – Sophia Stalla-Bourdillon ([Inform's](#))

NOOT – bij HvJ 21 december 2016, Gevoegde zaken C-203/15 en C-698/15, Tele2

- Mr. N. Falot en Dr. H. Hijmans, 'Tele2: de afweging tussen privacy en veiligheid nader omljnd', *NtER* 2017-3, p. 44-52
- C. Conings, in: *Computerrecht* 2017, nr. 2, [Computerrecht 2017/50](#)

REGELGEVING NL - HvJ zaak C-362/14 en EU-VS-privacyschild

Besluit van 12 mei 2017 tot wijziging van het Vrijstellingsbesluit Wbp in verband met de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 6 oktober 2015 (C-362/14) strekkende tot het wijzigen van de in artikel 44, onder d, neergelegde vrijstelling van de meldplicht van artikel 27 Wet bescherming persoonsgegevens voor verantwoordelijken die gegevens doorgeven naar de Verenigde Staten op basis van het EU-VS-privacyschild ([Stb. 2017, nr. 203](#))

OVERIG

- Données personnelles : Facebook condamné par la CNIL à 150 000 euros d'amende ([Lemonde](#))
- Miljoenenboete Facebook om WhatsApp-overname ([NRC](#))
- Samenvatting van het advies van de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming over het voorstel voor een Europees systeem voor reisinformatie en -autorisatie (Etias), [PB C 162 van 23.5.2017](#)
- Samenvatting van het advies van de EDPS inzake het voorstel voor een verordening betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, organen en instanties van de Unie en betreffende het vrije verkeer van die gegevens, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 45/2001 en Besluit nr. 1247/2002/EG, [PB C 164 van 24.5.2017](#)
- Missed Opportunity: Dutch Supreme Court copy-pastes Google Spain Judgment – Jens van de Brink ([Inform's](#))
- The "Right to Be Forgotten" and National Laws Under the GDPR – Daphne Keller ([Inform's](#))
- Prejudiciële vragen over verantwoordelijkheid van zoekmachines en de verwerking van persoonsgegevens ([IT&recht](#))
Onderzoek naar het verwerken van persoonsgegevens van betrokkenen in Nederland door het Facebook-concern ([AP](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht

EHRM – ARREST – 4 mei 2017 – Chap Ltd. t. Armenië – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0504JUD001548509

Ondervraging getuigen

Artikel 6 EVRM. Schending van artikel 6 EVRM door klager niet in de gelegenheid te stellen getuigen te ondervragen terwijl de verklaringen van die getuigen wel als bewijs dienden.

EHRM – ARREST – 23 mei 2017 – Cevikel t. Turkije – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD002312115

Lange duur van schadevergoedingsprocedure in strijd met het Verdrag.

De zaak betreft de lengte van de procedure ter verkrijging van vergoeding voor schade veroorzaakt door terroristische daden en de maatregelen ter bestrijding van terrorisme, ten gevolge waarvan klaagster haar dorp waar zij haar hele leven heeft gewoond heeft verlaten. Het hof stelt een schending van artikel 6 EVRM vast.

OVERIG

Kamer stemt in met opnemen recht op eerlijk proces in Grondwet ([rechtspraak.nl](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel

OVERIG

Kamer stemt in met opnemen recht op eerlijk proces in Grondwet ([rechtspraak.nl](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – 12 mei 2017 – Simeonovi t. Bulgarije – Grote Kamer – persbericht – arrest (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2017:0512JUD002198004

Strafrechtelijke procedure niet geschonden door beperking recht op bijstand gedurende politiebewaring. Omstandigheden van levenslange gevangenisstraf onmenselijk.

Artikel 3 EVRM. Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de afwezigheid van bijstand van een advocaat gedurende de eerste drie dagen van klagers hechtenis, die is veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf, en de omstandigheden van zijn detentie. Het hof overweegt dat klager door de omstandigheden van zijn detentie in combinatie met het strikte gevangenisregime waaronder hij zijn straf uitzit en de lengte van de duur van de straf, is onderworpen aan een onmenselijke behandeling, waarbij het Hof zijn aanbevelingen gegeven in de uitspraak Harakchiev en Tolumov t. Bulgarije herhaalt.

Het hof stelt voorts vast dat klager is beperkt in zijn recht op bijstand van een advocaat gedurende de eerste drie dagen van zijn hechtenis, maar dat door deze beperking de strafrechtelijke procedure niet is geschonden. Het Hof overweegt daartoe dat in deze periode geen bruikbaar bewijs is verkregen en opgenomen in het strafdossier, en dat klager, bijgestaan door een gekozen raadsman, twee weken later vrijwillig heeft bekend nadat hij was geïnformeerd over zijn procedurele rechten waaronder het recht om zichzelf niet te beschuldigen, dat hij actief heeft deelgenomen aan alle stadia van de procedure, dat zijn veroordeling niet enkel gebaseerd is op zijn bekentenis maar op een geheel van consistente bewijsmiddelen, dat de zaak is beoordeeld in drie instanties en dat de gerechtelijke instellingen voldoende redenen hebben gegeven voor hun beslissing in zowel feitelijke als juridische termen en voldoende hebben onderzocht of de procedurele rechten zijn gewaarborgd.

- L'avocat en garde à vue : oui.. mais. ([libertés chéries](#))
- Factsheet: Police arrest and assistance of a lawyer ([mei 2017](#))

EHRM – ARREST – 23 mei 2017 – Van Wesenbeeck t. België – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD006749610

Inzet undercoveragenten: ontzeggen van inzage in vertrouwelijke documenten; waarborgen anonimiteit politie-infiltranten; ondervragingsrecht

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft enerzijds de toegang van klager in een strafprocedure tot vertrouwelijke documenten over de inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden en anderzijds de mogelijkheid om in die procedure politie-infiltranten als getuige te horen. Het hof neemt geen schending aan voor wat betreft het ontzeggen van inzage in de vertrouwelijke documenten. Die ontzegging ging niet verder dan noodzakelijk was om het gebruik van de opsporingsmethode en de anonimiteit van de betrokken politiemedewerkers te waarborgen. Daarnaast neemt het hof in aanmerking dat een rechter in het gerechtelijk vooronderzoek toezicht hield. Van concrete aanwijzingen dat klager is uitgelokt is geen sprake. Van een ongeoorloofde inbreuk op het ondervragingsrecht is evenmin sprake. Weliswaar droegen de schriftelijke verklaringen van de undercover agenten bij aan het bewijs, maar er waren voldoende compenserende maatregelen getroffen (controle op rechtmatigheid door toezichthoudende rechter, mogelijkheid tot horen van andere getuigen) om dat bewijsgebruik te rechtvaardigen. Geen schending van artikel 6 EVRM.

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 11 mei 2017 – Zaak C-278/16 – Sleutjes – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:366 – conclusie

Recht op vertolking en vertaling in strafprocedures; Strafbeschikking is een essentieel processtuk

Richtlijn 2010/64/EU. Prejudiciële verwijzing ter beantwoording van de vraag of strafbeschikkingen moeten worden vertaald ten behoeve van de verdachte. Mocht een vertaling nodig zijn, dan leidt dat tot de conclusie dat de termijn voor bezwaar tegen een strafbeschikking nog niet begint te lopen voordat de verdachte schriftelijke vertaling heeft ontvangen.

A-G: Artikel 3 van richtlijn 2010/64/EU moet aldus worden uitgelegd dat een document als een strafbeschikking in de zin van het Duitse wetboek van strafvordering een „essentieel processtuk” is, dat bijgevolg moet worden vertaald indien de persoon tot wie het is gericht, geen Duits verstaat.

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: Droit au silence : l'aveu n'est plus la reine des preuves (libertés chéries)

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 6 juni 2017 - ECLI:NL:HR:2017:1017

Einduitspraak na arrest EHRM 10 juli 2012 Vidgen t. Nederland over effectiviteit getuigenverhoor

Artikel 6 EVRM. Vervolg Vidgen. Nadat het EHRM de klacht van verdachte dat artikel 6 EVRM is geschonden heeft gehonoreerd heeft de Hoge Raad het daarop volgende herzieningsverzoek gegrond verklaard en de zaak verwezen naar het Hof Den Bosch. Het Hof heeft verdachte opnieuw veroordeeld en daartegen richt zich het onderhavig cassatieberoep. 1. Schending artikel 6 EVRM nu getuige na veel jaren weinig weet te herinneren? 2. Overschrijding redelijke termijn door rechtsgang EHRM?

Ad 1: De Hoge Raad staat stil bij recht verdediging op een behoorlijke en effectieve mogelijkheid om getuigen in enig stadium van het geding daadwerkelijk te (doen) ondervragen als bedoeld in artikel 6, lid 3, onder d EVRM, in het bijzonder ten aanzien getuige die onvoldoende concrete herinneringen heeft aan wat hij met betrekking tot wat aan de verdachte is tenlastegelegd, heeft waargenomen of ondervonden (vgl. ECLI:NL:HR:2016:679) en getuige die zich van het geven van een getuigenis of van het beantwoorden van bepaalde vragen verschoont en dientengevolge weigert antwoord te geven op vragen (vgl. ECLI:NL:HR:2013:BX5539).

Oordeel hof dat getuige "op veel van de vragen heeft geantwoord dat hij zich niets meer daarover kan herinneren", niet eraan afdoet dat de beëdigde getuige in aanwezigheid van de verdediging is gehoord en dat de verdediging daarbij een behoorlijke en effectieve gelegenheid heeft gekregen om vragen te stellen, en dat "ook de omstandigheid dat deze getuige eerst na 15 jaar door de verdediging kon worden bevraagd" geen inbreuk meebrengt op het ondervragingsrecht van de verdediging getuigt niet van een onjuiste rechtsopvatting en is niet onbegrijpelijk.

Ad 2: I.h.l.v. procesverloop en de totale duur van het geding alsmede het onderwerp waarover door het EHRM in deze zaak een oordeel is gegeven, is het oordeel van het Hof dat geen aanleiding bestaat de straf verder te verminderen dan reeds is gebeurd in HR 6 juni 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV1633 niet zonder meer begrijpelijk. HR doet om doelmatigheidsredenen zaak zelf af. CAG anders t.a.v. middel 1.

REGELGEVING EU

The European Investigation Order: A new approach to mutual recognition in criminal matters ([EU law analysis](#))

OVERIG

- Kamer stemt in met opnemen recht op eerlijk proces in Grondwet ([rechtspraak.nl](#))
- Notification of rights to arrested people: Fair Trials launches new regional report ([fair trials](#))

Producteisen

HvJ – ARREST – 11 mei 2017 – Zaak C-44/16 P – Dyson / Commissie – ECLI:EU:C:2017:357 – arrest

Energie-etikettering van stofzuigers

Richtlijn 2010/30/EU. Gedelegeerde verordening (EU) nr. 665/2013. Terugverwijzing naar het Gerecht van een zaak betreffende de energie-etikettering van stofzuigers.

Hof: Het arrest T-544/13 wordt vernietigd voor zover daarbij het in eerste aanleg aangevoerde eerste onderdeel van het eerste middel en derde middel zijn afgewezen. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie voor een uitspraak op het in eerste aanleg aangevoerde eerste onderdeel van het eerste middel en derde middel.

- Power is back on. CJEU corrects its General Court on testing requirements in Dyson. ([GAVL](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 23 mei 2017 – zaak C-192/17 – COBRA*

CE-markering radioapparatuur en telecommunicatie- eindapparatuur; wederzijdse erkenning;

Richtlijn 1999/5/EG. Verzoekster is een onderneming die onder de merknaam "Pascal" een "audio/videozender" in de handel brengt, te weten een repeater voor huishoudelijk gebruik die wordt bevestigd dichtbij een bron van audio- of videosignalen, bijvoorbeeld een satellietontvanger of een videorecorder, en die het signaal van die bron opvangt en het voor kijk- en luisterdoeleinden middels een radioverbinding oftewel een uitzending in radiofrequenties opnieuw uitzendt naar een televisietoestel dat zich tot op 100 meter afstand bevindt. Tijdens een inspectie is in een winkel een onregelmatigheid vastgesteld: noch op de apparatuur noch op de bijbehorende verpakking was een identificatienummer vermeld van een aangemelde instantie zoals vereist in de toen geldende richtlijn 99/5/EG. Er is beslag gelegd op de goederen en een sanctie opgelegd. Daarnaast is aan verzoekster, verantwoordelijk voor het in de handel brengen van de apparatuur, verzocht de op de Italiaanse markt aanwezige exemplaren 'in overeenstemming te brengen.' Verzoekster is tegen dat besluit opgekomen. Volgens verzoekster is conformverklaring via een aangemelde instantie niet verplicht omdat een specifieke vrijstelling geldt.

Rechterlijke onafhankelijkheid

EHRM – ARREST – 23 mei 2017 – Paluda t. Slowakije – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD003339212

De ontzegging van een geschorste rechter tot de schorsingsprocedure is een schending van artikel 6 EVRM.

Artikel 6 EVRM. De Slowaakse rechter Paluda werd geschorst omdat hij de President van het Supreme Court had beschuldigd van machtsmisbruik. Verzoeker werd vervolgens niet in de gelegenheid gesteld om zijn schorsingsbeslissing aan te vechten, hetgeen ertoe heeft geleid dat het Hof het recht op een eerlijk proces geschonden achtte. Allereerst oordeelde het Hof dat artikel 6 EVRM van toepassing was op de schorsing van de verzoeker. Het Hof betwistte echter de wettigheid van het doel dat werd bereikt door verzoeker de toegang tot het gerecht te ontzeggen en oordeelde dat de

ontzegging niet proportioneel was in de gegeven omstandigheden. Het Hof nam daarbij in aanmerking dat het orgaan dat verantwoordelijk was voor de schorsing van verzoeker en de procedure tegen hem niet de waarborgen van artikel 6 EVRM in aanmerking had genomen. Zo had, blijkens nationaal recht, de voorzitter ten tijde van de procedure tegen verzoeker de leiding over dit orgaan, terwijl dat juist degene was tegen wie de aantijgingen van verzoeker waren gericht. Daarnaast is verzoeker, tijdens zijn schorsing, niet gehoord over de schorsing of over de procedure tegen hem. Ten slotte heeft het Hof bij zijn beslissing in aanmerking genomen dat verzoeker door de schorsingsbeslissing twee jaar lang zijn beroep niet heeft kunnen uitoefenen, de helft van zijn salaris ontving en tegelijkertijd niet in staat was om andere betaalde inkomsten te verwerven.

EHRM – DOORVERWIJZING GROTE KAMER – 25 april 2017 – Denisov t. Oekraïne - persbericht 2.5.2017 – application no. 76639/11

Ontslag van president gerechtshof

Denisov is rechter in Oekraïne en wordt ontslagen als president. Hij gaat in beroep tegen dat besluit, maar dat besluit wordt afgewezen. Hij klaagt met name over de procedure. Deze zou oneerlijk zijn en in strijd met het EVRM.

Recht op leven

EHRM – ARREST – 4 mei 2017 – Mustafayev t. Azerbeidzjan – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0504JUD004709509

Artikel 2 EVRM. De zaak gaat over de dood van de zoon van verzoeker in de gevangenis na een brand. Volgens verzoeker is zijn zoon of gedood door de bewakers en hebben ze zelf de brand aangestoken om de dood te verdoezelen of hij is overleden doordat hij onvoldoende medische hulp heeft gekregen na de brand. Zo is hij pas acht uur later naar het ziekenhuis gebracht, terwijl hij veel brandwonden had. Verder klaagt hij over het gebrekkige onderzoek dat is uitgevoerd naar de dood van zijn zoon. Het hof oordeelt dat er sprake is van schending van artikel 2 EVRM en kent een schadevergoeding toe van 20.000 euro en 3500 euro kosten.

- 📌 Azerbaidzjan: Prison death in custody leads to father's €23,500 award ([human rights Europe](#))

NOOT - bij EHRM 2 maart 2017, Talpis t. Italië

The 'limits of human rights law': dissenting androcentric voices in Talpis v. Italy ([Strasbourg observers](#))

NOOT - bij EHRM 13 april 2017, Tagayeva ea. t. Rusland

Victims placed at the centre in Beslan School Siege Judgment (Tagayeva and Others v. Russia) ([Strasbourg observers](#))

Rijbewijs (S)

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 16 mei 2017 – Zaak C-195/16 – I – Duitsland- ECLI:EU:C:2017:374 – conclusie

Moet een lidstaat een tijdelijk certificaat afgeven in een andere lidstaat ten bewijze van rijbevoegdheid erkennen?

Richtlijn 2006/126/EG. Verweerder heeft met succes zijn rijexamen afgelegd in Frankrijk. Daarop is, in afwachting van de afgifte van zijn definitieve rijbewijs, een tijdelijk certificaat afgegeven ten bewijze dat hij de rijbevoegdheid heeft verkregen. Een maand later werd hij in Duitsland tegengehouden bij het besturen van een voertuig. Het door hem overgelegde Franse tijdelijke certificaat werd niet aanvaard omdat het geen naar Duits recht erkend document was. Hij werd

beschuldigd van de strafrechtelijke overtreding van besturen van een voertuig zonder rijbevoegdheid. Welke soorten documenten moeten de lidstaten naar primair en afgeleid EU-recht als bewijs van het bestaan van rijbevoegdheid erkennen? Moeten alleen definitieve, gestandaardiseerde rijbewijzen worden aanvaard, of dienen door de bevoegde autoriteiten van een andere lidstaat afgegeven tijdelijke certificaten eveneens te worden geaccepteerd? Ten tweede, welke soort sanctie mag een lidstaat opleggen aan personen die weliswaar rijbevoegdheid hebben verkregen, maar deze nog niet kunnen bewijzen aan de hand van een rijbewijs in de definitieve, gestandaardiseerde vorm die in het relevante afgeleide EU-recht is voorgeschreven?

*A-G: Artikel 2 van richtlijn 2006/126/EG kan **niet** aldus worden uitgelegd dat de lidstaten op grond daarvan verplicht zijn andere ten bewijze van het verkrijgen van de rijbevoegdheid in een andere lidstaat afgegeven documenten te erkennen dan de documenten die aan de eisen van die richtlijn voldoen. De artikelen 18 en 21 VWEU dienen aldus te worden uitgelegd dat zij eraan in de weg staan dat een lidstaat een strafrechtelijke vervolging instelt tegen de bestuurder van een motorvoertuig die in een andere lidstaat rijbevoegdheid heeft verkregen overeenkomstig de eisen van richtlijn 2006/126, maar om bestuurlijke redenen waarop hij geen vat heeft, bij een controle geen document dienaangaande kan overleggen dat aan de eisen van die richtlijn voldoet.*

Staatssteun

HvJ – ARREST – 18 mei 2017 – zaak C-150/16 - Fondul Proprietatea SA – Roemenië – ECLI:EU:C:2017:388 – arrest

Schuldvordering van een vennootschap waarvan het merendeel van de aandelen wordt gehouden door de Roemeense Staat, op een vennootschap waarvan die Staat enig aandeelhouder is

Artikel 107 VWEU. CE Oltenia, waarvan het maatschappelijk kapitaal voor 77,17 % wordt gehouden door de Roemeense Staat en voor 21,53 % door Fondul, was schuldeiser van Electrocentrale, waarvan de Roemeense Staat enig aandeelhouder is, voor een bedrag ongeveer 6,4 miljoen EUR. CE Oltenia heeft de eigendom van de thermo-elektrische centrale van Chişcani (Roemenië), eigendom van Electrocentrale, als inbetalinggeving overgedragen. De waarde van de thermo-elektrische centrale van Chişcani is begroot op ongeveer 8,2 miljoen EUR, en CE Oltenia heeft het verschil tussen dat bedrag en het bedrag van de door Electrocentrale aangegane schuld voldaan door aan deze laatste het bedrag van ongeveer 1,8 miljoen EUR te betalen. Daarnaast heeft CE Oltenia 280 op de thermo-elektrische centrale van Chişcani werkzame werknemers van Electrocentrale overgenomen en de overdracht aan haar van broeikasgasemissierechten verkregen. Fondul heeft voor een rechterlijke instantie in eerste aanleg het besluit in het hoofdgeding aangevochten. Fondul heeft voor die rechterlijke instantie aangevoerd dat aangezien de centrale van Chişcani niet winstgevend was, de inbetalinggeving in het hoofdgeding CE Oltenia geen voordeel kon opleveren en enkel ten goede kwam aan Electrocentrale, die was bevrijd van de last die die centrale vormt en zich daardoor kon handhaven op de markt van elektrische-energievoorziening.

Hof: Het besluit van een vennootschap waarvan het merendeel van de aandelen in handen is van een lidstaat, met het oog op het tenietdoen van een schuld in te stemmen met de inbetalinggeving van een actief dat eigendom is van een andere onderneming, waarvan die lidstaat enig aandeelhouder is, en een bedrag te betalen ter hoogte van het verschil tussen de geschatte waarde van dat actief en het bedrag van de schuldvordering, kan staatssteun in de zin van artikel 107 VWEU vormen indien: dat besluit een al dan niet rechtstreeks met staatsmiddelen bekostigd voordeel is en aan de staat kan worden toegerekend, de begunstigde onderneming geen vergelijkbare faciliteiten zou hebben gekregen van een particuliere schuldeiser, en genoemd besluit de handel tussen lidstaten ongunstig kan beïnvloeden en de mededinging kan vervalsen. Het is aan de nationale rechterlijke instanties om na te gaan of aan die voorwaarden is voldaan.

Indien een nationale rechterlijke instantie als staatssteun aanmerkt het besluit van een vennootschap waarvan het merendeel van de aandelen in handen is van een lidstaat, met het oog op het tenietdoen van een schuld in te stemmen met de inbetalinggeving van een actief dat eigendom is van een andere onderneming, waarvan die lidstaat enig aandeelhouder is, en een bedrag te betalen ter hoogte van het verschil tussen de geschatte waarde van dat actief en het bedrag van de schuldvordering, moeten de instanties van die lidstaat die steun op grond van artikel 108, lid 3, VWEU bij de Europese Commissie aanmelden voordat hij ten uitvoer wordt gelegd

HvJ – ARREST – 31 mei 2017 - zaak C-228/16 P – Dimosia Epicheirisi Ilektrismou – Griekenland – ECLI:EU:C:2017:409 – arrest

Weigering van de Europese Commissie om rekwirantes klacht verder te onderzoeken; Voorwaarden voor rechtmatigheid van de intrekking van een besluit tot het ad acta leggen van een klacht

Met haar hogere voorziening verzoekt Dimosia Epicheirisi Ilektrismou (DEI) om vernietiging van de beschikking van het Gerecht in zaak T-639/14, waarbij het Gerecht heeft beslist dat er geen uitspraak meer hoefde te worden gedaan over haar beroep tot nietigverklaring van het besluit van de Commissie houdende afwijzing van haar klachten inzake staatssteun.

Hof: De beschikking van het Gerecht van de Europese Unie van 9 februari 2016, DEI/Commissie zaak T-639/14, wordt vernietigd. Het Gerecht heeft in punten 36 en 37 van de bestreden beschikking ten onrechte geoordeeld dat het besluit van 12 juni 2014 formeel was vervangen door de beschikking van 25 maart 2015, en dat het geschil dientengevolge zonder voorwerp was geraakt, zodat niet meer hoefde te worden beslist op dat geschil. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 3 mei 2017 – Zaak C-300/16 P – Commissie/Frucona Košice – ECLI:EU:C:2017:331 – conclusie

Criterium van de particuliere marktdeelnemer

Artikel 107 lid 1 VWEU. Deze hogere voorziening betreft de volgende vraag: wanneer en hoe moet de Commissie het zogenaamde „criterium van de particuliere marktdeelnemer” toepassen? Deze zaak gaat meer bepaald over de omvang van de verplichtingen van de Commissie bij de toepassing van dat criterium en bij de beoordeling van het gedrag van een overheidsinstantie die de hoedanigheid van schuldeiser heeft jegens de begunstigde van de beweerde staatssteun.

A-G: Ik geef het Hof in overweging de hogere voorziening af te wijzen.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 17 mei 2017 – Zaak C-217/16 – Dimos Zagoriou – Griekenland – ECLI:EU:C:2017:385 – conclusie

Terugvordering staatssteun

Verordening (EEG) nr. 2052/88. Artikel 299 VWEU. In 2006 stelde de Commissie een besluit vast dat was gericht tegen een onderneming die toebehoorde aan de gemeente Aristi Zagoriou in Griekenland, teneinde de in 1993 aan die onderneming verleende steun terug te vorderen. Na de toekenning van de steun, maar vóór de vaststelling van het Commissiebesluit, werd de onderneming ontbonden. Bovendien ging de gemeente Aristi Zagoriou op in een grotere gemeente, Kentriko Zagori. De Commissie trachtte haar besluit ten uitvoer te leggen tegen Kentriko Zagori, dat voor de nationale civiele rechter in verzet ging tegen die tenuitvoerlegging. Tijdens die gerechtelijke procedure werd Kentriko Zagori op haar beurt opgenomen in een nog grotere gemeente, Dimos Zagoriou (gemeente Zagori), verweerster in het hoofdgeding. Het verzet werd in 2013 in eerste aanleg gegrond verklaard. De nationale rechter besliste dat tegen Dimos Zagoriou geen tenuitvoerlegging kon plaatsvinden. De Commissie stelde tegen die uitspraak hoger beroep in bij de verwijzende rechter, een civiele rechter in tweede aanleg. Zij betoogde dat niet de nationale civiele rechters maar de nationale bestuursrechters bevoegd waren om van de zaak kennis te nemen. Zij stelde voorts dat zij terecht tenuitvoerlegging vorderde tegen Dimos Zagoriou als rechtsopvolger van de onderneming. Dit vormt de enigszins gecompliceerde procedurele achtergrond voor het prejudiciële verzoek, waarin de verwijzende rechter het Hof vraagt of het onderliggende geschil van privaatrechtelijke dan wel van publiekrechtelijke aard is, hoe de bevoegde rechter moet worden aangewezen, en tegen welke entiteiten tenuitvoerlegging kan worden gevorderd.

A-G: De eerste en de tweede vraag: Het is een zaak van nationaal recht om, met inachtneming van het gelijkwaardigheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel, uit te maken welke rechter bevoegd is om kennis te nemen van een vordering strekkende tot verzet tegen de gedwongen tenuitvoerlegging van besluiten van de Europese Commissie die voor natuurlijke of rechtspersonen,

met uitzondering van de lidstaten, een geldelijke verplichting inhouden als bedoeld in artikel 299 VWEU. Bij de beoordeling of sprake is van een schending van het gelijkwaardigheidsbeginsel, moet de nationale rechter in de eerste plaats vaststellen of de relevante procedures vergelijkbaar zijn wat betreft hun voorwerp, oorzaak en voornaamste kenmerken, en moet hij in de tweede plaats onderzoeken of de procedurevoorschriften voor op het Unierecht gebaseerde vorderingen minder gunstig zijn dan die voor uitsluitend op het nationale recht gebaseerde vorderingen.

*De derde en de vierde vraag: Bij de tenuitvoerlegging van een besluit dat is vastgesteld uit hoofde van verordening (EEG) nr. 2052/88, verordening (EEG) nr. 4253/88, verordening (EEG) nr. 4256/88, en artikel 299 VWEU, en dat een geldelijke verplichting inhoudt voor een onderneming die in handen is van een lokale autoriteit en vervolgens wordt ontbonden, verlangen artikel 299 VWEU en deze Unieverordeningen **niet** dat de plaatselijke autoriteit de aan de onderneming opgelegde geldelijke verplichting nakomt. Het is een zaak van nationaal recht om, met inachtneming van het gelijkwaardigheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel, te bepalen tegen welke personen tenuitvoerlegging kan worden gevorderd.*

HvJ - CONCLUSIE A-G WATHELET - 30 mei 2017 – Zaak C-649/15 P - TV2/Danmark A/S - ECLI:EU:C:2017:403 – conclusie

Openbare omroep; Door de Deense autoriteiten ten uitvoer gelegde maatregelen ten behoeve van de Deense omroep TV2/Danmark; Altmark arrest

Artikel 107, lid 1, VWEU. TV2/Danmark verzoekt om gedeeltelijke vernietiging van het arrest van het Gerecht van de Europese Unie TV2/Danmark/Commissie, waarbij het Gerecht, ten eerste, besluit 2011/839/EU nietig heeft verklaard voor zover de Europese Commissie daarin had geoordeeld dat de via het TV2-fonds aan TV2/Danmark overgedragen reclame-inkomsten van de jaren 1995 en 1996 staatssteun vormden, en, ten tweede, voor het overige, haar beroep heeft verworpen. Deze zaak houdt verband met de zaken C-656/15 P en C-657/15 P, waarin ook hogere voorzieningen tegen het betreden arrest zijn ingesteld en waarin ik heden eveneens conclusie neem. De zaak is tevens verwant met de zaak die recentelijk heeft geleid tot het arrest van 8 maart 2017, Viasat Broadcasting UK/Commissie (C-660/15 P, EU:C:2017:178).

A-G: Gelet op het voorgaande geef ik het Hof in overweging de hogere voorziening af te wijzen en TV2/Danmark A/S te verwijzen in de kosten van de Europese Commissie en Viasat Broadcasting UK Ltd. Het Koninkrijk Denemarken draagt zijn eigen kosten.

HvJ - CONCLUSIE A-G WATHELET - 30 mei 2017 – Zaak C-656/15 P - Europese Commissie tegen TV2/Danmark A/S – ECLI:EU:C:2017:404 – conclusie

Met haar hogere voorziening verzoekt de Europese Commissie om gedeeltelijke vernietiging van het arrest van het Gerecht van de Europese Unie TV2/Danmark/Commissie, waarbij het Gerecht, ten eerste, besluit 2011/839/EU van de Commissie nietig heeft verklaard voor zover de Commissie daarin had geoordeeld dat de via het TV2-fonds aan TV2/Danmark overgedragen reclame-inkomsten van de jaren 1995 en 1996 staatssteun vormden, en, ten tweede, voor het overige, het beroep van TV2/Danmark A/S tot gedeeltelijke nietigverklaring van dat besluit, heeft verworpen. Deze zaak houdt verband met de zaken C-649/15 P en C-657/15 P, die eveneens hogere voorzieningen tegen het bestreden arrest betreffen. De zaak is tevens verwant met de zaak die recentelijk heeft geleid tot het arrest van 8 maart 2017, Viasat Broadcasting UK/Commissie (C-660/15 P, EU:C:2017:178).

A-G: het arrest van het Gerecht van 24 september 2015, T-674/11, TV2/Danmark/Commissie, vernietigen, voor zover daarbij besluit 2011/839/EU van de Commissie van 20 april 2011 betreffende de door Denemarken ten uitvoer gelegde steunmaatregelen (C 2/03) ten behoeve van TV2/Danmark nietig is verklaard louter omdat de Commissie daarin heeft geoordeeld dat de via het TV2-fonds aan

TV2/Danmark overgedragen reclame-inkomsten van de jaren 1995 en 1996 staatssteun vormden; de derde, subsidiaire vordering van verzoekende partij in eerste aanleg ten gronde afwijzen.

HvJ – CONCLUSIE A-G WATHELET – 30 mei 2017 – Zaak C-657/15 P – Viasat Broadcasting UK Ltd tegen TV2/Danmark A/S – ECLI:EU:C:2017:405 – conclusie

Met haar hogere voorziening verzoekt Viasat Broadcasting om gedeeltelijke vernietiging van het arrest van het Gerecht van de Europese Unie TV2/Danmark/Commissie, waarbij het Gerecht, ten eerste, besluit 2011/839/EU van de Commissie, nietig heeft verklaard voor zover de Europese Commissie daarin had geoordeeld dat de via het TV2-fonds aan TV2/Danmark overgedragen reclame-inkomsten van de jaren 1995 en 1996 staatssteun vormden en, ten tweede, voor het overige, het beroep van TV2/Danmark A/S tot gedeeltelijke nietigverklaring van dat besluit, heeft verworpen (TV2 A/S is een Deense naamloze omroepvereniging die is opgericht om met boekhoudkundige en fiscale ingang van 1 januari 2003 de in 1986 opgerichte autonome overheidsonderneming TV2/Danmark te vervangen). Deze zaak houdt verband met de zaken C-649/15 P en C-656/15 P, waarin ook hogere voorzieningen tegen het betreden arrest zijn ingesteld en waarin ik heden ook conclusie neem. De zaak is tevens verwant met de zaak die recentelijk heeft geleid tot het arrest van 8 maart 2017, Viasat Broadcasting UK/Commissie (C-660/15 P).

A-G: het arrest van het Gerecht van 24 september 2015, TV2/Danmark/Commissie, zaak T-674/11, vernietigen, voor zover daarbij besluit 2011/839/EU van de Commissie van 20 april 2011 betreffende de door Denemarken ten uitvoer gelegde steunmaatregelen (C 2/03) ten behoeve van TV2/Danmark nietig is verklaard louter omdat de Commissie daarin heeft geoordeeld dat de via het TV2-fonds aan TV2/Danmark overgedragen reclame-inkomsten van de jaren 1995 en 1996 staatssteun vormden; de derde, subsidiaire vordering van verzoekende partij in eerste aanleg ten gronde afwijzen.

REGELGEVING EU

- Minder regels voor overheidsinvesteringen in havens, luchthavens en cultuur ([ECER](#))
- Commissie verruimt Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGVV) ([Europa decentraal](#))
- Verruiming AGVV: Betere Regelgeving in de praktijk ([Europa decentraal](#))

EUROPESE COMMISSIE

- Commission endorses new €101 million Croatian national broadband scheme for 2017-2023 ([EC](#))

OVERIG

Staatssteun: over belastingvoordelen, woningcorporaties, ziekenhuizen, subsidies en voetbalclubs ([Maverick](#))

Strafrecht

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – 17 mei 2017 – Zaak C-171/16 – Beshkov – Bulgarije – ECLI:EU:C:2017:386 – conclusie

Wijze waarop rekening wordt gehouden met eerdere veroordelingen in andere lidstaten; Begrip „nieuwe strafrechtelijke procedure”; Niet toelaten dat de tenuitvoerlegging van de eerdere veroordeling wordt gewijzigd door de lidstaat die de nieuwe strafrechtelijke procedure heeft ingeleid

Kaderbesluit 2008/675/JBZ. De verwijzende rechter verzoekt het Hof het begrip „strafrechtelijke procedure” in de zin van artikel 3, lid 1, van het kaderbesluit nader te bepalen. Hij vraagt zich namelijk af of dit begrip ook ziet op een procedure die strekt tot tenuitvoerlegging van een door een rechterlijke instantie van een lidstaat opgelegde straf, waarbij rekening moet worden gehouden met de door de rechterlijke instantie van een andere lidstaat uitgesproken veroordeling. Bovendien wenst de verwijzende rechter te vernemen of deze bepaling zich verzet tegen een nationale wettelijke regeling, waarin is bepaald dat het verzoek om rekening te houden met een eerdere, door de

rechterlijke instantie van een andere lidstaat uitgesproken veroordeling, niet rechtstreeks van de veroordeelde zelf kan uitgaan. Ten slotte betreft de derde vraag van de verwijzende rechter de concrete wijze waarop door een nationale rechterlijke instantie rekening wordt gehouden met de eerdere, door de rechterlijke instantie van een andere lidstaat uitgesproken veroordeling, wanneer de straf die deze veroordeling meebracht, reeds volledig ten uitvoer is gelegd.

*A-G: Teneinde in het kader van een nieuwe strafrechtelijke procedure in een lidstaat overeenkomstig kaderbesluit 2008/675/JBZ rekening te houden met een uit een andere lidstaat van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht afkomstige rechterlijke beslissing, dient die beslissing **niet** eerst te worden erkend volgens een speciale procedure, zoals die welke is voorzien in het Bulgaars wetboek van strafvordering). Artikel 3, lid 1, van kaderbesluit 2008/675 moet aldus worden uitgelegd dat: een procedure die strekt tot tenuitvoerlegging van een door een rechterlijke instantie van een lidstaat opgelegde straf waarbij rekening moet worden gehouden met de door een rechterlijke instantie van een andere lidstaat uitgesproken eerdere veroordeling, een strafrechtelijke procedure vormt, en het verzoek dat rekening wordt gehouden met een eerdere, door de rechterlijke instantie van een andere lidstaat uitgesproken veroordeling, rechtstreeks kan uitgaan van de veroordeelde.*

Artikel 3, leden 1 en 3, van kaderbesluit 2008/675 verzet zich ertegen dat een nationale wettelijke regeling bepaalt dat een nationale rechter in een nieuwe strafrechtelijke procedure de door de rechter van een andere lidstaat opgelegde en reeds ten uitvoer gelegde straf opnieuw onderzoekt teneinde een totale vrijheidsstraf op te leggen die de door deze andere lidstaat opgelegde straf mede omvat. Teneinde de nuttige werking van kaderbesluit 2008/675 te verzekeren dient de verwijzende rechter in voorkomend geval en onder de voorwaarden en voorbehouden in deze tekst, toepassing te geven aan artikel 3, leden 1, 3 en 5, van dat kaderbesluit, gelezen in het licht van de overwegingen 8 en 9 ervan.

NOOT – bij HvJ 5 april 2016, zaken C-404/15 Aranyosi en C-659/15 PPU Căldăraru

Europees strafrecht vraagt om méér regie van rechters. Opmerkingen naar aanleiding van de arresten C-404/15 en C-659/15 PPU (Aranyosi en Căldăraru) ([European courts](#))

LITERATUUR

Taru Spronken, Geen voorlopige hechtenis tenzij..., in: NJB 2017, nr. 20, [NJB 2017/1073](#)

OVERIG

- The European Investigation Order: A new approach to mutual recognition in criminal matters ([EU law analysis](#))
- Promotie: Meer Europese aandacht nodig voor de mogelijkheden van de verdediging in het strafproces om in het buitenland bewijs te (laten) verzamelen ([bijzonder Strafrecht](#))
- Oratie 'Herijking van Uniestrafrecht: over grondslagen voor strafrechtelijke regelgeving in de EU' (Jannemieke Ouwkerk, [Universiteit Leiden](#)) ([via recht.nl](#))
- Nieuw Europees onderzoeksbevel van kracht ([ECER](#))
- Deelname 'Europees Openbaar Ministerie' onontkoombaar ([Advocatenblad](#))

Toegang tot documenten (B)

HvJ – ARREST – 11 mei 2017 – Zaak C-562/14 P – Zweden / Commissie – ECLI:EU:C:2017:356 – arrest

Uitzonderingen op het recht van toegang van het publiek tot documenten

Verordening (EG) nr. 1049/2001. Hogere voorziening waarbij Zweden verzoekt om vernietiging van een arrest van het Gerecht van 25 september 2014 (Spirlea/Commissie) waarin een beroep is verworpen strekkende tot nietigverklaring van een besluit van de Europese Commissie waarbij verzoekers toegang werd geweigerd tot twee in het kader van EU-pilot-procedure aan de Bondsrepubliek Duitsland gerichte verzoeken om informatie.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

- EU-Hof bevestigt vertrouwelijkheid documenten in EU-pilot ([ECER](#))

OVERIG

Kabinetsreactie op het advies van de parlementair advocaat inzake de verenigbaarheid van Europese transparantieregels met het Verdrag van Lissabon en Europese jurisprudentie (Kamerstuk 22112 nr. 2340)

Verkiezingen

EHRM – ARREST – 30 mei 2017 – Davydov ea. t. Rusland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0530JUD007594711

Artikel 3, Eerste Protocol EVRM. Klacht betreft een vermoeden van ongeregeldheden bij telling stemmen verkiezingen 2011 en daarnaast het onvoldoende onderzoeken van de juistheid van de aantijgingen. Hof neemt schending aan van artikel 3, Eerste Protocol EVRM. Er waren voldoende aanwijzingen die op zijn minst het vermoeden deden ontstaan dat sprake was van oneerlijkheid bij de telling van de stemmen en daar had gedegen onderzoek naar moeten plaatsvinden.

- Russia: Human rights court makes ruling on allegations of St Petersburg election irregularities (Human rights Europe)

REGELGEVING NL – Wijziging Kieswet

Wet van 19 april 2017 tot wijziging van de Kieswet ter nadere implementatie van Richtlijn 2013/1/EU van de Raad van 20 december 2012 tot wijziging van Richtlijn 93/109/EG tot vaststelling van de wijze van uitoefening van het passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement ten behoeve van de burgers van de Unie die verblijven in een lidstaat waarvan zij geen onderdaan zijn (PbEU 2013, L 26) (Stb. 2017, nr. 179)

Vervoer (B)

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 11 mei 2017 – zaak C-434/15 – Asociación Profesional Elite Taxi - Spanje – ECLI:EU:C:2017:364 – persbericht (NL) – conclusie (EN)

Het elektronische platform Uber behoort tot de vervoerssector, zodat Uber kan worden verplicht om te beschikken over de volgens het nationale recht vereiste vergunningen en licenties

Richtlijn 98/34/EG. Richtlijn 2000/31/EG. Uber is een elektronisch platform waarop via een smartphone met de bijbehorende app een stedelijke vervoersdienst kan worden besteld in de door Uber bediende steden. De app stelt de locatie van de gebruiker vast en vindt beschikbare chauffeurs in de buurt. Na de rit wordt het bedrag automatisch in rekening gebracht via de bankgegevens die de gebruiker bij het accepteren van de app heeft moeten opgeven. In 2014 heeft de Asociación Profesional Elite Taxi, een beroepsorganisatie voor taxichauffeurs in Barcelona een vordering ingesteld om de Spaanse vennootschap Uber Spain te veroordelen wegens oneerlijke mededinging tegenover de chauffeurs van Elite Taxi. Elite Taxi vindt met name dat Uber Spain geen recht heeft om de dienst UberPop in Barcelona aan te bieden. Noch Uber Spain noch de eigenaars noch de chauffeurs van de gebruikte auto's beschikken namelijk over de vergunningen en licenties die zijn vereist volgens de door de stad Barcelona vastgestelde regelgeving inzake taxidiensten.

*A-G: in wezen moet worden bepaald of de diensten van het platform Uber „diensten van de informatiemaatschappij” zijn en dus vallen onder het vrij verrichten van diensten, dan wel of die diensten tot de vervoerssector behoren, die wordt gereguleerd door het recht van de lidstaten. In het eerste geval zouden de door de regelgeving van de stad Barcelona vereiste vergunningen en licenties voor de activiteiten van Uber onverenigbaar kunnen zijn met het vrij verrichten van diensten. In het tweede geval zouden de lidstaten in principe echter vrij zijn om de activiteiten van Uber te reguleren. De advocaat-generaal is van mening dat het weliswaar aan de nationale rechter is om de feiten vast te stellen en te beoordelen, maar dat de dienst in kwestie een **gemengde dienst** is. Een deel van de dienst wordt namelijk langs elektronische weg gerealiseerd, het andere deel per definitie niet. De dienst om de passagier en de chauffeur langs elektronische weg met elkaar in*

contact te brengen, is niet autonoom (zie punt 1 hierboven) en vormt niet het hoofbestanddeel (zie punt 2 hierboven) ten opzichte van de vervoersdienst. Om die reden kan de door Uber aangeboden dienst niet worden aangemerkt als „dienst van de informatiemaatschappij.

- 📌 BREAKING: AG Szpunar says that Uber is a transport activity, not an information society service ([IPKat](#))
- 📌 Uber is a transport company, EU lawyer says ([EU observer](#))
- 📌 Advies aan EU-hof: Uber moet in EU taxi-regels volgen ([nos](#))
- 📌 EU court's opinion challenges Commission's pro-Uber stance ([euractiv](#))
- 📌 Services provided by Uber are transport services not information society services, Advocate-General says ([ECLB](#))
- 📌 Uber: a taxi service or an app? Analysis of an ECJ Advocate-General's view ([EU law analysis](#))
- 📌 Taken for a Ride? Advocate General Szpunar's Opinion on Uber's Status ([European law blog](#))
- 📌 Advies aan EU Hof: Uber is geen informatiedienst maar taxibedrijf ([Europa.nu](#))

REGELGEVING EU – Aansprakelijkheid vervoer over zee gevaarlijke stoffen

Besluit (EU) 2017/770 van de Raad van 25 april 2017 betreffende de bekrachtiging door de lidstaten, in het belang van de Europese Unie, van het Protocol van 2010 bij het Internationaal Verdrag inzake aansprakelijkheid en vergoeding voor schade in samenhang met het vervoer over zee van gevaarlijke en schadelijke stoffen, en betreffende de toetreding tot dat protocol, met betrekking tot aspecten in verband met justitiële samenwerking in burgerlijke zaken, [PB L 115 van 4.5.2017](#)

EUROPESE COMMISSIE – Opleidingseisen vrachtwagen- en buschauffeurs

General approach - Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/59/EC on the initial qualification and periodic training of drivers of certain road vehicles for the carriage of goods or passengers and Directive 2006/126/EC on driving licences ([Raad](#))

Vrij verkeer

PREJUDICIËLE VERWIJZING – VK - 1 mei 2017 - zaak C-151/17 – Swedish Match

Tabaksproducten; vrij verkeer goederen; evenredigheid; subsidiariteit

Richtlijn 2014/40/EU. Artikelen 1, 7 en 35 Handvest grondrechten EU. Verzoekster is een Zweedse producent van 'rookloze tabaksproducten' waaronder 'snus' (zuigtabak). In een nieuwe VK-regeling, uitvoering van richtlijn 2014/40 is het produceren of leveren van tabak voor oraal gebruik verboden. Van dit verbod is Zweden uitgezonderd. Verzoekster stelt een vordering in waarmee zij tegen de VK-regeling opkomt. De productie van snus is als een levensmiddel geregeld. In de EU is in 1992 (in richtlijn 92/41) tabak voor oraal gebruik (waar snus onder valt) verboden. In 1995 treedt Zweden tot de Unie. In de toetredingsakte van Zweden is een uitzondering gemaakt voor het in de handel brengen van tabak voor oraal gebruik (richtlijn 89/622). In 2012 dient de Commissie een voorstel in voor een herziene tabaksrichtlijn in die in april 2014 wordt aangenomen (richtlijn 2014/40). Artikel 17 verbiedt het in de handel brengen van tabak voor oraal gebruik. Verzoekster stelt dat het algemene verbod op het in de handel brengen van snus in VK in strijd is met EU-recht. De in C-210/03 door het HvJEU gevolgde redenering is niet langer van toepassing. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-210/03 Swedish Match;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 15 mei 2017 – zaak C-169/17 – Asociación Nacional de Productores de Ganado Porcino*

Zie onder: [Landbouw](#)

Dierenwelzijn; kwantitatieve beperkingen; minimale slachttijd; minimale ruimte

LITERATUUR

Dr. B.J. van Leeuwen, 'Vaste verkoopprijzen voor medicijnen beoordeeld onder artikel 34 VWEU', *NtER* 2017-3, p. 62-67

Vrijheid van meningsuiting (s)

EHRM – ARREST – 23 mei 2017 – Sarigül t. Turkije – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD002869105

Inbeslagname van een roman, door klager geschreven in de gevangenis

Artikel 10 EVRM. Inbeslagname van een roman, door klager geschreven in de gevangenis, was niet in overeenstemming met artikel 10 EVRM. Ten eerste was de regel dat geen sprake mag zijn van "inappropriate" correspondentie onvoldoende voorzienbaar en ten tweede was het bereik van de regels en de begrenzing van de macht van de bewuste autoriteiten in deze te onduidelijk.

📌 Court: Turkey wrong to seize prisoner's draft novel ([Human rights Europe](#))

RECHTSPRAAK NL - Gerechtshof Den Haag – 2 mei 2017 – ECLI:NL:GHDHA:2017:1224

Uitlatingen op facebook en twitter over jihad

Artikel 10 EVRM. Artikel 9 EVRM. Artikel 14 EVRM. Verdachte heeft berichten op facebook geplaatst met o.a. de volgende tekst: De overige twee prominente en bekende afvalligen en ex-moslims zoals [persoon 1] en [persoon 2] zijn gewoon nog actief in het bestrijden van islam en moslims volgens mij, moge Allah ze bestraffen en laten lijden, ameen.' En "Every muslim living in the west could stand up and carry out jihad inside the west as those three muslims did in Paris!".

De bewezenverklarde uitlatingen van de verdachte vallen naar het oordeel van het hof onder de reikwijdte van het eerste lid van artikel 10 EVRM. Een veroordeling van de verdachte zou derhalve in beginsel een inbreuk opleveren op het daarin neergelegde recht op vrije meningsuiting. Om te beoordelen of die inbreuk gerechtvaardigd is, dient ingevolge het tweede lid van artikel 10 EVRM te worden bezien (1) of de inbreuk bij wet is voorzien, (2) of het desbetreffende verbod een legitiem doel dient en ten slotte (3) of de inbreuk (een veroordeling) in dit geval noodzakelijk is in een democratische samenleving.

Het hof acht een veroordeling van de verdachte ter zake van de uitlatingen 1 en 2 in een democratische samenleving noodzakelijk, reeds nu in die uitlatingen het plegen van strafbare feiten tegen "afvalligen" (uitlating 1), respectievelijk het meedoen aan de gewapende strijd tegen ongelovigen of andersdenkenden (uitlating 2) publiekelijk wordt aangemoedigd en een ondermijning van, en een ernstig gevaar voor, de democratische samenleving het onvermijdelijke effect zou zijn als aan die aanmoediging gevolg zou worden gegeven. Met betrekking tot uitlating 4 kent het hof gewicht toe aan enerzijds het recht van de verdachte om in het kader van zijn geloofs- en/of levensovertuiging de mening te hebben waaraan hij in deze uitlating uiting geeft (zoals beschermd door artikel 9 EVRM), en anderzijds het verbod om groepen mensen in de samenleving anders te behandelen of in de uitoefening op voet van gelijkheid van hun rechten te beperken vanwege alleen hun homoseksuele gerichtheid (zoals verboden in artikel 14 EVRM). Vanwege de gebezigde, onnodig grievende bewoordingen, de toonzetting en dwingendheid ervan, de context en het mogelijke effect dat die –voor een ieder leesbare en toegankelijke– uitlating sorteert is het hof van oordeel dat in dit geval het recht op vrijheid van (godsdienst en) meningsuiting niet kan opwegen tegen het recht van mensen met een homoseksuele gerichtheid op bescherming tegen discriminatie. Met name met het oog op het mogelijke effect van de in uitlating 4 gebezigde bewoordingen acht het hof de veroordeling van de verdachte voor die uitlating in dit geval niet onevenredig aan het daarmee beoogde doel en, daarmee, in een democratische samenleving noodzakelijk als bedoeld in artikel 10, tweede lid EVRM.

Het hof is op voormelde gronden van oordeel dat artikel 10 EVRM niet is geschonden en daarom niet in de weg kan staan aan een veroordeling van de verdachte ter zake van de onder 1 en 2 bewezen verklaarde feiten.

OVERIG

German TV show allowed to call right wing politician 'Nazi sl*t', Hamburg court rules ([IPKat](#))

Vrijheid van vereniging

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – 2 februari 2017 – Navalnyy t. Rusland – persbericht 29.5.2017 – arrest 2.2.2017 (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0202JUD002958012

Ongeoorloofde inbreuken op recht op vreedzame demonstratie

Het hof neemt schendingen van artikelen 5, 6 en 11 EVRM aan in verband met een reeks van aanhoudingen van klager, een oppositieleider, wegens het deelnemen aan vreedzame doch onaangekondigde demonstraties

Deel II - Algemeen

Algemeen

Brexit

- Self-amending Treaty rules and the birth of constitutional robotics ([despiteourifferences](#))
- Guide to the Brexit Negotiations ([EU law analysis](#))
- The week that was ([EUtopia](#))
- It's not you, it's me': Article 50 and the future EU-UK relationship ([European law blog](#))

Cursus en opleiding

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

Datum	Onderwerp	Titel
e-learning	straf	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
e-learning	ie	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	algemeen	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
podcast	aanbesteding	EJTN podcast: EU Public Procurement Law training for judges podcast series, March 5-6, 2015 - filmed at The Academy of European Law (ERA), Trier
podcast	milieu & natuur	EJTN podcast: Seminar on Access to Courts in Environmental Law Matters (seminar van 7 oktober 2013)
webcollege	algemeen	'Europees recht in Nederland', Amsterdam law academy, 2 uur
webcollege	algemeen	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem
webcollege	asiel & migratie	SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	consumenten	Consumentenrecht voor verkoper, leverancier en consument, Amsterdam law academy
webcollege	erfrecht	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)

Rechtspraak Europa, 2017, nummer 6 (juni)

Datum	Onderwerp	Titel
webcollege	EVRM	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM
webcollege	gezondheid	Het recht op gezondheidszorg over de grens, Amsterdam law academy
6-7 juni 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Introduction to EU Asylum and Migration Law, EIPA, Luxemburg, deadline: 15 mei 2017
7-9 juni 2017	GRONDRECHTEN	EU Disability Law and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, ERA, Trier
8-9 juni 2017	INSOLVENTIE	Insolvency Proceedings within the EU: Latest Developments, ERA, Brussel
8-9 juni 2017	MEDIARECHT	Annual Conference on European Media Law 2017, ERA, Trier
8-9 juni 2017	STRAFRECHT	Authentication and Admissibility of Electronic Evidence, ERA, Londen
8-9 juni 2017	INSOLVENTIE	Insolvency Proceedings within the EU: Latest Developments, ERA, Trier
8-9 juni 2017	AANBESTEDING	Recent Developments in European Public Procurement and Case Law, EIPA, Maastricht, deadline: 24 mei 2017
12-13 juni 2017	ARBEID GRONDRECHTEN	EU Gender Equality Law, ERA, Krakow
13 juni 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Actualiteiten jurisprudentie HvJEU, Stichting migratierecht, Cursus- en Vergadercentrum Domstad, 12.30-17.15 uur ^{new!}
15 juni 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Bijeenkomst Werkgroep Rechtsbijstand in Vreemdelingenzaken (WRV), Stichting migratierecht, 12.30 uur tot 17.45 uur
15-16 juni 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Annual Conference on European Migration Law 2017, ERA, Brussel
19-20 juni 2017	CONSUMENTEN	Internationale workshop effectieve consumentenbescherming, Polen
19-23 juni 2017	FINANCIËLE MARKTEN	Summer Course on EU Regulation and Supervision of Financial Markets, ERA, Trier
19-23 juni 2017	STRAFRECHT	Summer Course on European Criminal Justice, ERA, Trier
19-23 juni 2017	INSTITUTIONEEL RECHT	Summer Course on European Institutional Law, ERA, Trier
25-26 juni 2017	STRAFRECHT	EU Criminal Justice Policy and Practice - Reflections and Prospects/Call for papers, Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Leiden, Leiden
26-30 juni 2017	IE	Summer Course on European Intellectual Property Law , ERA, Trier
26-30 juni 2017	ADR	Summer Course on Alternative Dispute Resolution, ERA, Trier
26-30 juni 2017	MILIEU	Summer Course on European Environmental Law, ERA, Trier
3-7 juli 2017	MEDEDINGING	Summer Course on European Competition Law, ERA, Trier
3-7 juli 2017	ARBEID	Summer Course on European Labour Law, ERA, Trier
3-7 juli 2017	HANDEL	Summer Course on WTO and EU Trade Law, ERA, Trier
3-12 juli 2017	GRONDRECHTEN	Venice academy of human rights, EIUC
5-7 juli 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Summer course on Asylum and Migration Policies, EIPA, Maastricht, deadline: 19 juni 2017
10-14 juli 2017	BELASTINGEN	Summer Course on European Tax Law, ERA, Trier
10-14 juli 2017	ALGEMEEN	Summer School on The Law and Practice of International Dispute Settlement, Asser instituut, Den Haag, <i>deadline 18 juni 2017</i>
4-8 sept 2017	SOCIALE ZEKERHEID	Summer Course on European Social Security, ERA, Trier

Datum	Onderwerp	Titel
11-12 sept 2017	GRONDRECHTEN	The Charter of Fundamental Rights of the European Union, ERA, Trier
11-15 sept 2017	PERSOONSGEGEVENS	Summer Course on European Data Protection Law, ERA, Trier
11-15 sept 2017	AANBESTEDING	Summer Course on European Public Procurement Law, ERA, Trier
18-19 sept 2017	DISCRIMINATIE	Applying EU Anti-Discrimination Law, ERA, Trier
19-22 sept 2017	AANBESTEDING	Introductory and Practitioners Seminar: European Public Procurement Rules, Policy and Practice, EIPA, Maastricht
21-22 sept 2017	FAMILIERECHT	Annual Conference on European Family Law 2017, ERA, Trier
25-26 sept 2017	STRAFRECHT	Investigating, Prosecuting and Adjudicating Criminal Cases in the Online World, ERA, Trier
28-29 sept 2017	IE	Annual Conference on Trade Marks and Designs in Europe 2017, ERA, Alicante
29 sept 2017 nieuw!	STRAFRECHT	Strafrecht in de (Bermuda) driehoek Luxemburg-Straatsburg-Den Haag: EU recht van A-Z voor de strafrechtspraktijk, Bijzonder strafrecht, Den Haag, 10.00 – 17.00 uur
24 nov 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Actualiteiten EU-migratierecht II (asiel) **a, OSR, Utrecht
28 nov 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Actualiteiten Gezinsmigratie **a, OSR, Utrecht
13 dec 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Actualiteiten EU-migratierecht I (regulier) **a, OSR, Utrecht
18 dec 2017	GRONDRECHTEN	Actualiteiten EU Handvest **a, OSR, Utrecht

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Nieuwsbrief van de persafdeling van het EU-Hof \(ECER website\)](#)
- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk \(INTRO\) – 2017, nr. 1](#)
- [Brussels law societies](#) (nieuw: nu externe link): april 2017
- [Information note ECHR](#): april 2017
- [IDPS nieuwsbrief \(European data protection supervisor\)](#): nummer 51

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Civiel recht

- Nieuwsbrief IE, boek 9 ([boek9](#))

Strafrecht

- [KESM \(voorheen EKS\) nieuwsbrief Rechtbank Amsterdam \(alleen intern\)](#): 2017, nr. 4

Vreemdelingenrecht

- [EASO \(European asylum support office\)](#): april 2017

NL prejudiciële verwijzingen

Instantie	datum	ECLI-nummer	onderwerp	zaak nr.	naam	AG	arrest	PG	einduitspraak
Raad van State	24 mei 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1370	kentekenbewijzen						
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	23 mei 2017	200.178.423	IE						
Rb Amsterdam	18 mei 2017	ECLI:NL:RBAMS:2017:3348 ECLI:NL:RBAMS:2017:3355	EAB; overlevering						
Raad van State	17 mei 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1259 ECLI:NL:RVS:2017:1260	milieu; habitatrichtlijn						
Hoge Raad	12 mei 2017	ECLI:NL:HR:2017:849	SZ						
Rb Rotterdam	11 mei 2017	ECLI:NL:RBROT:2017:3625	diensten; Postrichtlijn						
Raad van State	10 mei 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1252	asiel & migratie						
Rb. Haag	20 april 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:4032	asiel	C-213/17					
RvS	19 april 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1098	nationaliteit						
RvS	29 maart 2017	ECLI:NL:RVS:2017:858 ECLI:NL:RVS:2017:869	asiel	C-175/17 C-180/17					
Hoge Raad	3 maart 2017	ECLI:NL:HR:2017:346 ECLI:NL:HR:2017:342	dividendbelasting	C-156/17 C-157/17	Köln-Aktiefonds Deka				
Rb Den Haag	26 jan 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:873	Asiel						
Rb Den Haag	26 jan 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:872	Asiel						
CBb	20 dec 2016	ECLI:NL:CBB:2016:440	Landbouw						
Hoge Raad	9 dec 2016	ECLI:NL:HR:2016:2834	IE	C-644/16	Synthon				
Rb Den Haag	26 okt 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:12824	Asiel & migratie	C-550/16	A en S				
CRvB	26 okt 2016	ECLI:NL:CRVB:2016:4101	SZ	C-551/16	Klein Schiphorst				
Hoge Raad	30 sept 2016	ECLI:NL:HR:2016:2195	invoerrechten kippenvlees	C-522/16	X				
Rb. A'dam	2 sept 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5710	EAB	C-477/16 PPU	Kovalkovas	19.10.16	10.11.2016		
Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5206	EAB	C-452/16 PPU	Poltorak	19.10.16	10.11.2016		

Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5207	EAB	C-453/16 PPU	Özçelik	19.10.16	10.11.2016		
Hoge Raad	12 aug 2016	ECLI:NL:HR:2016:1866	btw	C-463/16	Stadion Amsterdam				
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1351	vennootschapsbelasting	C-398/16	X BV				
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1350	vennootschapsbelasting	C-399/16	X NV				
CBb	4 juli 2016	ECLI:NL:CBB:2016:258	landbouw	C-383/16	Vion livestock				
Rb Den Haag	9 juni 2016	ECLI:RBDHA:2016:6389	asiel & migratie	C-331/16 en C366/16	K. ea.				
Rb Noord-Nederland	18 mei 2016	ECLI:NL:RBNNE:2016:4032	luchtvaartclaim	C-302/16	Krijgsman		11.5.17		
RvS	18 mei 2016	ECLI:NL:RVS:2016:1351	Habitatrichtlijn	C-281/16	Vereniging Hoeksche waards Landschap				
Hof Arnhem-Leeuwarden	19 april 2016	ECLI:NL:GHARL:2016:3097	landbouw	C-227/16	Arts				
Hoge Raad	29 maart 2016	ECLI:NL:HR:2016:515	asiel & migratie	C-225/16	Ouhrami	18.5.17			
Rb Den Haag	9 maart 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:2350	IE	C-163/16	Louboutin				
Rb Midden-NL	24 februari 2016	ECLI:NL:RBMNE:2016:954	arbeid	C-126/16	Federatie Nederlandse Vakvereniging e.a.	conclusie 29.3.2017			
Hoge Raad	29 januari 2016	ECLI:NL:HR:2016:133	douane	C-59/16	The Shirtmakers	arrest 11.5.2017			

Vacatures

Lid van het Wetenschappelijk Comité van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA), standplaats: Wenen. De ambtstermijn van de leden van het Wetenschappelijk Comité bedraagt vijf jaar. Kandidaten voor het lidmaatschap van het Wetenschappelijk Comité moeten o.a. voldoen aan de volgende criteria: aantoonbare beroepservaring van zeven jaar op het gebied van de grondrechten en een postdoctoraal of vergelijkbaar universitair diploma op een relevant wetenschappelijk gebied. De uiterste datum voor het indienen van sollicitaties is 7 juli 2017 om 13.00 uur. ([Pb C 157 van 19.5.2017](#))

Ervaren jurist gespecialiseerd in Europees recht — Presidentschap — Juridische Dienst (functiegroep AD, rang AD 7-AD 9), Europese Rekenkamer, *deadline: 16 juni 2017*
[PB C 164A van 24.5.2017](#)

Nieuwe vacatures voor detachering bij de Europese Commissie ([Europa decentraal](#))